FRANS HEDBERG

FLICKAN MED GRAFKRANSARNA

OCH

ANDRA BERÄTTELSER

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1911

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk, som tillhör The Library of the University of California, har scannats av Google Books. Det anpassades för Projekt Runeberg i mars 2013 av Bert H.

FLICKAN MED GRAFKRANSARNA

==

1.

Ett långt och ståtligt liktåg nalkades långsamt de dödas stad utanför Norrtull. Den granna likvagnen omgafs af sex hvithandskade vaktmästare; den gula ekkistan var alldeles öfverhöljd af blommor och kransar; minst fyrtio vagnar fulla af sörjande åtföljde henne: det var således en så kallad storartad begrafning.

Det var på senhösten, i medio af november månad, och bladen på kyrkogårdens träd hade redan gulnat och fallit af, medan Hagaparkens ståtliga furor ännu stodo lika gröna och allvarliga och med ett långdraget brusande liksom talade vid hvarandra om den döde, som fördes ut. Några mesar kvittrade på grenarna i den täta häcken, som omger parkvallen på andra sidan landsvägen, och fyra eller fem små barn med mosskransar voro samlade vid kyrkogårdsporten, i förhoppning på att få förtjänst genom att sälja sina kransar.

»Äh, hör ni, här få vi ingenting sälja!» sade den största af dem, en pojke på tretton eller fjorton år, i det han föraktligt knäppte med fingrarna; »di där ä' för förnäma, di har kransar med sig allihop!»

»Säg inte det du, Kalle,» svarade en liten flicka på tio eller elfva år, i det hon slog honom på fingrarna, »det är

bara i di främsta vagnarna som di har med sig ... di som kommer efteråt skyndar sig nog te köpa en krans, bara ingen ser det!»

»Då blir det väl ’ljusa Anna’ som får sälja igen,» återtog pojken.Ja, den bytingen har då en så’n tur, så!» sade flickan afundsjukt, i det hon tittade snedt på andra sidan om porten, där en liten blond flicka om sju år stod med en korg på armen, »alltid får hon sälja och inte vi!»

»Ja, det är därför att hon är vacker, hon ... och ni andra ser ut som markattor,» förklarade kavaljeren mera uppriktigt än ridderligt.

»Akta dig du, franskabröd-Kalle!» skrek flickan alldeles röd af ilska, i det hon strök sitt tofviga hår ur ansiktet och såg på honom med en blick, som icke lofvade godt för hans ögon.

»Hvad sa’ du, Träsk-Maja?» svarade pojken i samma ton, men han var blek i stället.

»Å ja, liksom en inte vet, att du var oppe i polisen häromsistens för att du hade nupit tre franska bröd hos bagarn i hörnet. Och att kommissarien fick dalja dej, du, det vet man också!»

»Det va’ lögn, du!»

»Nehej du!»

»Joho du! Men din mamma därnere vid Träsket, hon har nog varit i polisen, hon, och du med ...»

»Nehej du!»

»Joho du!»

Och så rusade de båda hyggliga ungdomarna på hvarandra för att slåss, då i hast en djup basstämma strax invid dem helt plötsligt afbröt bataljen.

»Skäms ni inte, barnungar! Passar det er att störa friden härute vid kyrkogården med edra tvister. Akta er bara, polismästaren är i en af vagnarna här bakom.»

Den talande var en liten, gråhårig man med mörkt skägg, och han tillhörde icke processionen, eller åtminstone hade han gått ut, om så var, det syntes på hans fötter. Han höll en annan, något yngre man under armen, och sedan det nu blifvit tyst i barnhopen, stannade de båda vid kyrkogårdsporten, mönstrande dem som stego ur vagnarna. Ty de sex vaktmästarna, biträdda af tvenne andra, hade nu fått kistan ut urlikvagnen och buro den innanför porten, där den mottogs af åtta yngre militärer, klädda i uniform, hvilka i sin tur lade de svarta listerna öfver axlarna för att bära en afsomnad kamrat den sista, jämförelsevis korta biten till den hvilostad, från hvilken man icke mera besvärar någon af sina vänner eller fiender här i världen.

»Det står tjugufyra man hedersvakt vid grafven,» upplyste herrn med basrösten sin granne, »och det blir gevärssalfva också, ska du tro! Han har varit med i Algier och i Mexiko, herr baronen. Det var icke hans fel, att han inte fick vara med hemma, och skandinav var han inte, så han kunde inte hjälpa Danmark mot tyskarna. Men tyst nu, där ha vi änkan! Joho du, jag tror det duger, jag! Sådana änkor ser man inte alla dagar! Tjugutre år, barnlös och vacker som en dag ... Och gråter gör hon med, den lilla. Jaja, hm, vanan är en underlig sak här i världen. När hon stod brud vid den aflidnes sida för fem år sedan, så grät hon också, och Gud vet om hon inte grät bittrare då än nu.»

»Tyckte hon om någon annan då?»

»Det vet jag inte; men att hon inte tyckte om brudgummen, det vet jag bestämdt. Där kommer hennes mor! Lika rak och stolt som alltid ... krut i den käringen, ska jag säga. Det var hon som tvang henne till partiet ... hvad har hon för’et nu? Dottern är visserligen friherrinna, men den stora rikedomen den var slut, och gummans egen har väl också gått i det närmaste. Mjuka tjänare, där ha vi excellensen ... den dödes farbror ... bjuder armen åt lilla änkan ... alltid kavaljer, den där ... Se på hur det regnar bara beau monde ... nånå, kreti och pleti kommer efteråt. Se, nya biskopen jordfäster! Jojo, gentilt ska det vara.»

»Ska vi inte gå in?»

»Vänta litet, processionen går långsamt, och vi kunna ta en ginväg, så hinna vi fram till grafven lika fort som den. Vill bara se, hvilka som ä' med.Sesåå, där ha vi 'la haute diplomatie' och där kommer 'la haute finance'. Fattas bara 'le demi monde' också, så vore alla de klasser representerade, som han umgicks med i lifstiden.»

»Du är tämligen sträng utaf dig, tycker jag. De mortuis ...»

»nil nisi bene, ja ... det är mycket bra det, men jag som var hans läkare för ett par år se'n, jag kände krutet! Hvad hin gör det honom för resten hvad jag säger nu? Han ligger lika lugn för det. Nå, den rättvisan får jag då göra honom, att han brydde sig lika litet om det i lifstiden, annars hade han kanske kunnat lefva ett par, tre år till. Nej, ser man på den där urvattnade sillnacken, herr konsuln och riddaren. Han ser bedröfvad ut. Jaja, en så plockbar spelkamrat får han leta efter som den saligen afsomnade! Och expeditionschefen är också med ... nå, de tiggde i samma tunna hos vackra Charlotte, så det är inte mer än billigt att han följer honom till grafven, för att se efter att han riktigt kommer dit, så att herr expeditionschefen hädanefter får vara ensam om den sköna.»

»Det var ett intressant utseende. Hvem är den unge mannen ... nej, inte den där; han som går där till höger bredvid honom med skägget och glasögonen?»

»Jaså, han! Det är romanen det, du.»

»Å, jag kunde väl tro, jag, att han var författare, han ser så intelligent ut.»

»Å, du är dum! När fan har du nånsin sett en författare se så där ut? Jag menar, att det där är lilla änkans roman.»

»Ah!»

»Det är för resten en af våra yngre vetenskapsmän, halfkusin till lilla frun, var kär i henne som en klockarkatt, men fick afsked på grått papper utaf mamma ... pappa hade aldrig någonting att säga i lifstiden, och därför dog han i fjor för att försöka få någonting att säga på en annan planet, den stackarn. Unga kusin for i förtviflan upp till Uppsala och ladesig på arkeologien, troligen för att så mycket lättare kunna glömma den unga nutiden, som han inte fick forska i. Har ett vackert namn redan, och får väl ett ännu bättre, så att kanske han är den ende som egentligen vinner på den här affären, såvida inte unga frun ändrat tankar. Men det är inte utan, att det hviskas litet om en kusin till mannen — en löjtnant, en tocken där vanlig sprakfåle med grant remtyg och förgyllda betselspännen, som alltid är så farlig för det täcka könet. Se där går han ... där i femte ledet ... rak och stolt ... det ligger minst en femton bataljer in nuce på den där pannan, hvasa? Ja ja, jag menar Lidingöbrobataljer eller Hasselbacksbelägringar, naturligtvis. Nu tror jag det är slut med beau-monden, nu komma visst kreti och pleti, och dem lämna vi åt sitt öde.»

»Ja, kom och låt oss gå in. Den här begrafningen börjar intressera mig.»

»Jojo, så är det när man har någon som kan göra en bekant med 'det inre af dagens historia', sa' Crusenstolpe! Men det är sant, för tusan! En krans kan jag väl bestå åt min f. d. patient, för det att han aldrig ville lyda mig. Hör på, ni vargungar, har ni några kransar som duger för en baron? Får jag se! Nej, slåss och gräla kan ni, men göra en mänsklig krans det kan ni inte. Finns det inga bättre?»

»'Ljusa Anna' på andra sidan har kransar med band på, hon,» sade en mindre flickunge på sex, sju år, utan att bry sig om de andra barnens vreda blickar, när hon gaf upplysningen.

»Jaså, med band på. Nå, då gå vi till 'ljusa Anna' då; men hvarför kallar ni henne så?»

»Jo, för hon har ljust hår, och så är hon alltid ren i synen,» svarade den lilla frimodigt, i det hon strök sig om näsan med en hand, som icke hade sett vatten på länge.

»F—n i det, du! Jag börjar få aktning för 'ljusa Anna',» sade mannen godmodigt, i det han gaf flickanen slant; »det skulle inte skada, om du hade samma åkomma som hon.»

»Mamma säger att det är detsamma,» menade flickan i det hon neg för slanten och kilade af midt igenom

processionen åt andra sidan, ty hon visste af erfarenhet, att hennes rekommendation af Annas kransar annars nog skulle inbringa henne några nypningar af kamraterna.

De bägge herrarna följde henne, utan att bry sig om protesterna af dem bland de sörjande, som den äldre nyss kallat kreti och pleti, och om ett ögonblick stodo de på andra sidan framför 'ljusa Anna'.

Det var en liten flicka på högst sju år, med långt ljust hår, stora blåa ögon, och fattigt men renligt klädd. Hon var verkligen ren i synen, och fast det lilla ansiktet var blekt och magert, så var det ändå sällsynt vackert, och ögonen blickade kloka och talande ut i världen, som de nästan alltid göra hos fattigmans barn, hvilka måst lära sig tidigt tänka och handla för sig själfva.

»Har du några vackra kransar, barn?» frågade den äldre herrn, i det han såg på flickan med en viss förvåning.

»Ja, här har jag utaf lingonris med hvita blommor i och di kostar 25 öre, och så har jag utaf mossa för 15 öre, och så har jag med hvita band om, men di ä' dyra, för di kosta 30 öre,» svarade flickan.

»Binder du de här kransarna själf?» frågade mannen.

»Nej, mamma binder dem och jag säljer, jag, och så plockar jag ris och mossa.»

»Hur gammal är du?»

»Jag blir sju år i januari.»

»Så, stora fruntimret i rappet. Hvarför säljer din mamma inte själf sina kransar?»

»Nej, för mamma är lam, stackarn, så hon kan inte gå.»

»Jaså, hm, hur länge har hon varit det?»»Det vet jag inte, men nog har hon varit det så länge jag kan minnas, alltid! Ska det vara en med band på? Köp det, söta goda herrn, för jag har ännu icke sålt någon i dag, och vi har ingenting hemma.»

»Hm, ja, tag hit två med band på, du; se där har du en riksdaler.»

»Ja, men jag har inte att ge tillbaks, och det ska vara fyrti öre.»

»Behåll dem du, min flicka. Hvar bor ni?»

»Vi bor ute vid Frösunda i en liten stuga, som ligger strax vid landsvägen.»

»Och hvad heter din mor?»

»Hon heter mamsell Bergskog.»

»Mamsell Bergskog? Hm, det låter något, det! Hur kan hon heta så, när hon har dig, barn?»

»Jo, för mamma har inte varit gift,» svarade flickan och såg lika oskyldigt och ärligt upp i den frågandes ansikte, som om hon sagt att hennes mor varit gift med en excellens.

»Och det har hon talt om för dig?»

»Ja, för mamma gråter ibland så mycket och är så ledsen, och en gång när jag frågte henne hvad hon grät för, så sa' hon, att det var för mig, därför att hon inte varit gift, och att jag inte hade någon far.»

»Nå, förstod du hvad hon mente med det då?»

»Ja, kors, att pappa är död, vet jag. Och när pappa är död, så kan väl inte mamma vara gift, det förstår goda herrn nog.»

»Hm, underlig kurre, den där flickungen! Adjö med dig, barn, jag kanske kommer och tittar på din mamma, jag, en vacker dag — till vänster om landsvägen, sa' du. Kom nu, så gå vi genvägen fram till grafven.»

»Hvarför köpte du två kransar?» frågade den yngre herrn.

»Kors, för flickungens skull, och så har jag en gammal bekant, som ligger i lugnet på vägen dit bort,en som jag

alltid grälade med i lifstiden ... är inte för mycket att jag ger honom en krans efter döden ...

Om jag begriper hvem flickungen påminde om? Men låt oss skynda nu, de äro redan framme, ser jag.»

*

2

När de bägge männen framkommo till den öppnade grafven, var kistan just nedsänkt däri, och en sångkör uppstämde den vackra koralen: »Jag går mot döden hvar jag går», medan prästen gjorde sig i ordning att inviga stoftet till den sista hvilan.

Den stora processionen hade slutit sig tätt omkring grafplatsen, och de flesta af de deltagande hade sökt eröfra sig mer eller mindre upphöjda platser för att slippa stå i de af höstregnet uppblötta gångarna. Mot ett träd vid den sidan af grafven, åt hvilken den dödes fötter lågo, stödde sig den unga änkan med ansiktet doldt i näsduken, och hennes smärta figur skakades af konvulsiviska snyftningar; bredvid henne med hennes arm under sin stod den gamla modern och blickade mörk och sträf ner i griften, som om hon ännu hade lust att gräla på den döde. Midt för den unga änkan stod den nyss omtalade officeren, vridande behagsjukt sina mörka mustascher, och något bakom honom den unge vetenskapsmannen, hvars bleka anlete blef ännu blekare hvar gång han såg en snyftning skaka den unga kvinnans lemmar.

De öfriga sågo mer och mindre likgiltiga ut, så som det i allmänhet brukas på begrafningar. Somliga hviskade till hvarandra om det dåliga väglaget och om den snufva de troligen skulle föra med sig hem som tack för sin uppmärksamhet mot familjen; andra undrade hvad prästen skulle komma att säga, om hanskulle tala sanning, eller smickra den döde; två herrar slogo vad om, att änkan skulle vara omgift inom året; och några äldre ämbetsmän undrade hvarför icke första tenoren i kören hade sökt sig in vid kungliga operan. De som stodo längst bort i processionen gjorde upp sinsemellan att de skulle äta middag på Norrbacka sedan allt var slut — och en gammal kamrer svor mellan tänderna öfver, att han hade snusdosan i frackfickan och icke tordes knäppa upp öfverrocken, af fruktan att förkyla sig. Några undrade, om det icke var tillgjordhet af änkan att vara så upprörd, och ett par yngre herrar kommo öfverens om, att begrafningar i allmänhet voro mer än tillbörligt ledsamma.

De tjugufyra man soldater som voro posterade vid grafven för att salutera den döde, undrade sinsemellan, om de skulle få någon extra gratifikation på stärbhusets bekostnad, och de unga löjtnanterna, som burit kistan fram till grafven, räknade i tysthet ut hvad de i befordringsväg skulle kunna vinna på kamratens bortgång. Ingen tänkte på döden, och högst få utan biafsikter på den döde.

Utom hos änkan, tycktes någon synnerlig sorg icke göra sig gällande hos någon; om icke möjligen hos ett par fordringsägare, som fruktade, att de efterlefvande skulle göra sig urarfva och de således få nöja sig med en utdelning på tio eller tolf procent.

Uppe på kyrkogårdsmuren hade några pojkar tagit plats, och förde där en tämligen högljudd dispyt om, huruvida soldaterna hade skarpladdade gevär eller icke. En af de äldre påstod, att så var och att han just hade kommit ut för att plocka upp kulorna, dem han sedan tänkte sälja åt några skarpskyttar af sina bekanta.

Och under allt detta slutade koralen, och prästen steg fram till grafven för att hålla liktalet öfver den döde. Man måste göra honom den rättvisan att medgifva, att det var kort och jämförelsevis ganska godt. Han hade lagom med loford för den dödes vandel,lagom med blommor åt det gamla namnet — med särskildt fästadt afseende på den närvarande excellensen — lagom med tröst åt den sörjande änkan och lagom med salfvelse i sin stämma, när han slutligen med de tre skoflarna mull invigde honom åt jorden och uttalade dessa på en gång så enkla och så vältaliga ord, vid hvilka så månget älskande hjärta bäfvat samman under afskedets krossande tyngd.

Det enkla och djupa här i lifvet tager alltid ut sin rätt, och ingen, om än så likgiltig, begrafningsgäst kan höra de tre mullskoflarnas dån mot den dödes sista kammare och dessa ord uttalade öfver griften, utan att genomträngas

af vördnad för den mystär, som här döljes, och utan att känna en fläkt af förgängelsens allvar snudda förbi sitt ytliga sinne. Så var det äfven här. Den unga änkans snyftningar blefvo ännu mera djupa och hon sjönk nästan tillbaka i moderns armar; äfven denna tycktes förlora något af sin kärfva hårdhet, och det tycktes ett ögonblick som om det glindrade till i det stränga ögat; men ögonblicket därpå lutade hon sig ner emot dottern, och ingen såg, om det som glindrade var en tår eller en blixt af oförsonligt agg.

Ännu några böner, så trenne gevärssalfvor, därpå 'Integer vitæ' af kören, och så var begrafningen slut.

Nu började den sedvanliga promenaden upp på grafven, och seendet ner i den. Den unga änkan leddes dit upp af modern och uppkommen på brädfodringen, sjönk hon ned på knä i det hon kastade blommor och slängkyssar ner till det andelösa stoftet på bottnen af griften. Äfven modern kastade ner en krans däri, med samma min som om hon kastat ner en utmaning, och så den ene efter den andre. De som icke hade kransar eller blommor, kastade en blick som hastigast, och inom några ögonblick var det nästan tomt omkring grafkullen. Just när processionen satte sig i gång för att återvända till vagnarna, steg den äldre mannen upp på grafven, och kastade ner sin krans, i det han sade:

»Farväl, min kära patient! Hade du lydt mig,så ... men det är detsamma. Vi ska i alla fall hit förr eller senare; det kan komma på ett ut.»

Därpå steg han ned igen, tog sin följeslagare under armen och drog honom med sig åt kyrkogårdsporten.

»Jag vill se hvem som hjälper änkan upp i vagnen,» sade han hastigt, i det han blinkade litet med ena ögat.

»Hvarför det?» frågade den yngre.

»Därför att det är ett gammalt skrock med den saken. Det påstås att den skall bli hennes andre man. Och jag vill se hvem som går af med segern, militären eller vetenskapsmannen.»

»Ska vi slå vad? Jag håller hvad som helst på, att det blir Martissonen.»

»Nåja, då är valet tämligen lätt för mig. Jag slår vad om att det blir vetenskapsmannen. Men för att slita tvisten, så låt oss skynda oss.»

Och de togo ut stegen det mesta de kunde, och kommo just lagom fram till porten för att se den unge löjtnanten med en djup bugning räcka änkan sin hand för att hjälpa henne upp i vagnen. Modern satt där redan förut, och smålog med innerligt välbehag åt den ståtlige riddaren vid vagnssteget.

»Ser du,» hviskade den yngre herrn, »jag har vunnit!»

»Jaha, jag ser det, jag,» svarade den andre med en viss trumpen godmodighet, »men hvar fan är då arkeologen? Hvarför passar han inte på? Aha, där står han, och talar vid 'ljusa Anna' tror jag! Han är kanske mer framtidsman än jag trodde. Men vänta litet ... ser du, han närmar sig vagnsdörren, som ännu står öppen ... aha, man väntar på excellensen som ska in också ... sprakfålen träder åt sidan ... nu fattar arkeologen hennes hand ... jag tror han trycker den litet mer än som möjligen kunde behöfvas ... aha! åhå!... hon böjer sig fram mot honom ... de se på flickungen ... hvad vill det säga?... se så, nu kommer mammas näsa emellan ... han tar afsked ... å vänta du, ännu är det inte så säkert, att jag har tappat.»»Men vi slogo ju vad om hvem som skulle hjälpa henne upp i vagnen, och det gjorde sprakfålen, som du kallar honom.»

»Ja, det är sant! Nå då äta vi middag på Stallmästargården ... det var ju en middag det gällde?»

»Naturligtvis!» sade den andre leende.

»Se så där, nu bär det af! Hej så de köra bara! Jojo, man kan inte för fort komma ifrån en afliden man minsann. Men hvarför tittade de på barnungen? Det begriper jag inte. Seså, nu är han där igen. Låt oss gå litet närmare, så få vi höra hvad han säger åt flickan.»

Och dé närmade sig försiktigt den sidan af porten där flickan satt; men deras spekulation slog fel, ty innan de hunno fram, sågo de att den unge vetenskapsmannen tryckte något i flickans hand, lämnade henne hastigt och

steg alldeles ensam upp i en vagn, som hastigt aflägsnade sig i full fart, i det den körde om alla de andra, som redan före den gifvit sig i väg.

»Man ska få se, att han åker fatt änkan!» sade den gamle herrn, i det han närmade sig flickan; »hör på, mitt barn,» sade han, i det han stannade framför henne, »hvad ville den där unga herrn dig?»

»Han frågade, hvad jag hette, och så gaf han mig den här riksdalern,» svarade flickan.

»Och du vet inte, hvarför han frågade dig detta?»

»Jo, han sa, att han tyckte jag var lik någon som han hade känt, sa' han.»

»Jaså, hm ... kom nu så gå vi ... Och din mamma heter Bergskog och du bor vid Frösunda? Var det inte så?»

»Jo, strax till vänster om landsvägen,» svarade flickan och stoppade in sin riksdaler, samt började räkna efter hur många kransar hon hade kvar.

De båda herrarna satte sig i gång mot staden, och den äldre af dem såg tankfullare ut än vanligt samt mumlade det ena hm! efter det andra.

»Hvad funderar du på?» frågade den yngre.

»Jag funderar på hvem fan den där flickungenär lik,» svarade den andre buttert, »jag tycker precis att hon påminner om någon, som jag känt mycket väl i min dar.»

»Du som känner och har känt så många, hur skall du kunna få reda på det?»

»Ja, just däri ligger knuten! Har det händt dig någon gång, att du drömt något om natten, som du glömt bort när du vaknat på morgon?»

»Åja, nog har det händt.»

»Nå, har det också händt, att du sedan fram på dagen sett något eller hört något, som påmint dig om drömmen, och att den då på en gång stått alldeles klar för ditt minne?»

»Ja, det har händt mig mer än en gång. Men hvarför frågar du det?»

»Jo, därför att det nu är alldeles på det viset för mig. Den där flickungen påminner mig om något, som jag på ett eller annat sätt varit med om eller fått kännedom om under mitt förflutna lif. Men det är längese'n, och åsynen af henne är inte tillräcklig för att påminna mig om det passerade.»

»Sesåe, bry dig nu inte om det där, utan låt oss ta ut stegen. Jag är grymt hungrig, skall jag säga.»

»Jojo, att se andra ligga döda, det stärker aptiten för de lefvande. Kanske vi skulle gå till Norrbacka i stället?»

»Nej, jag tycker mera om Stallmästargården.»

»Ja, det gör jag då i själfva verket också. Man har haft några roliga stunder därnere i de där små gula träkåkarna. Han som stoppades ner nyss därute, han har varit med i viften här, han, må du tro. Det var en lefnadsglad gosse i sina unga dagar; nånå, han var inte stort bättre på gamla dagar heller. Jaja, när jag säger gamla, så menar jag inte att hans ålder var så hög, han var bara ett par och fyrtio, när han dog; men han räknade dubbla tjänsteår, skall jag säga! Det var tusan så många vagnar, som fara ner dit. Det blir kanske svårt nog att få sig litet middag. Duskulle ha varit med den tiden, då vackra Annette förde spiran därnere.»

»Vackra Annette, hvem var det?» frågade den yngre, men hejdade sig alldeles förbluffad, i det han fick sikte på sin följeslagare, som tvärstannade midt på vägen, knäppte gång på gång med fingrarna och utropade:

»Nu har jag det! För sju tusan, nu har jag det!»

»Hvad har du? Är du galen?»

»Nej du ... nu har jag det! Nu vet jag hvem flickan är lik! Nu har jag det alltsammans! Mamsell Bergskog ... ljusa Anna ... kransen ... kom nu och säg att inte vägarna ä' underbara här i världen!»

»Hvad i alla tider menar du?»

»Hvad jag menar? Hennes krans på hans kista ... barnet med de blå ögonen och de fina dragen ... änkans och arkeologens hviskning och blickar på barnet ... klart som en dag alltsammans! Nu har jag min dröm!»

»Nå, låt höra.»

»Ja, det är en lång historia, som du skall få höra, när vi ha ätit.»

*

3.

Sedan den ganska rikliga middagen var intagen, och de bägge vännerna slagit sig ned i en soffa framför ett doftande kaffe med sina tillbörliga likörer, började doktorn sin berättelse på följande sätt:

»Nå, nu sedan matlusten är stillad, så är väl nyfikenheten så mycket värre, kan jag tänka? Brukar vara så. När man riktigt gödt sin eländiga kropp, så vakna alla de dåliga passionerna ... är så vanligt, det.»

»Jo jo, erfarenheten talar!» svarade den andre skrattande.»Nå än sen? Tror du inte, att man är människa som alla andra, fast man är läkare? Jag höll på att säga, att just därför att man är det sista, så är man det första så mycket mera. Rakt af ett nödvändigt studium, det där! Hur tusan skulle man kunna känna andras svagheter, om man inte hade sin goda del af dem själf?»

»Det vill säga, att om en skådespelare skall kunna sant återge en bof eller en fyllbult, så måste han vara det själf? En farlig sats det där, om man drar ut konsekvenserna af den.»

»Nånå, ingen regel utan undantag ... och det är inte värdt, att du börjar filosofera på maten, då får du magsyra i morgon. Men vill du nu höra historien om min f. d. patient och den vackra värdshusflickan?»

»Ja, visst vill jag det!»

»Nå, så håll munnen på dig då, och för att du ska kunna tiga så mycket bättre, så se här har du en ny cigarr. Min första bekantskap med den aflidne daterar sig från Uppsala, där han var en ganska framstående personlighet bland de så kallade juvenalerna. Jag var en tämligen gammal öfverliggare däruppe, och som jag hvarken spottade i glaset eller hade stopp i strupen, så var jag ofta med i de glada lagen, där ett ganska rikt lif fördes, både andligt och materiellt taget. Nå, hvad det andliga beträffar, så var då min kära baron inte utaf det starkaste slaget; men så var han så mycket mera materialist i stället. Han försummade aldrig en god middag, ett godt slagsmål eller ett grundligt rummel — men det var något fromt och öppet hos honom, som gjorde att man gärna var tillsammans med kreaturet. Och gudomliga drifter hade man med honom, det förstås; ty inte var han särdeles rikt utrustad på hufvudets vägnar, fast han sedan ersatte det med en viss diplomatisk slutenhet, som gjorde att mången ansåg honom för ett snille. Med fruntimmer hade han en afgjord otur; det vill säga, inte så, som skulle han inte vara omtyckt af dem, tvärtom. Men han snärjde alltid in sig på etteller annat sätt, och alltid var det någon af kamraterna, som fick hjälpa honom ur klämman. Jag minns särskildt en gång, då jag fick lof att rädda honom från en liten illmarig symamsell, som påstod att hon fått äktenskapslöfte af honom ... men den tiden hade han godt om pengar, så den saken var inte särdeles svår att arrangera. Nå, efter mycket krångel och bråk tog han en examen — gubbarna den tiden voro inte så stränga af sig, och en baron hade bra mycket större utsikter att gå igenom, än en annan fattig dödlig, och så förlorade jag honom ur sikte för några år.»

»Låg du kvar då i Uppsala?»

»Ja, visst tusan låg jag kvar! Jag hade mycket ogjordt ännu, jag. Men som allting ändå skall ha sitt slut här i världen, så blef jag slutligen led på Uppsala, afslutade min kurs och kom hit till Stockholm, där jag började min praktiska bana som underläkare på Serafimerlasarettet. Det var en amper tid, och jag känner ännu ibland en viss frossa utefter ryggraden, när jag tänker på den. Ondt om pengar som tusan, ingen enskild praktik annat än hos

sådana som inte kunde betala, och full med skulder som en tiggare med slarfvor. Men jag tyckte inte det var skäl att hänga sig för det, utan för att muntra upp mig, så tog jag mig en liten kolifej emellanåt, när jag var ledig — och inte vet jag egentligen hur det föll sig så, att Stallmästargården blef hufvudkvarteret, när man var ute och 'luftade', som det hette på konstspråket.»

»Det var väl för de vackra flickornas skull, tänker jag.»

»Ånej, det kan jag just inte säga. Jag tror mera det var därför, att det var en så lagom promenad. Det var alldeles för nära till Piperska muren för den som bodde på Kungsholmen. Men i alla fall så fanns här charmanta flickor den tiden, och så fanns gubben Pierre också, det kostligaste af alla värdshusvärdsoriginal på denna sidan ekvatorn. Jag vet inte hvad som haltade värst hos honom, benen eller svenskan, men det säkra är, att han väckte högtider af skratt,när han ibland kom inrusande med det yfviga håret på ända, och ropade sitt: »Tousan djeffla! 'erra kangdidattra inte 'ålla sakkradimenska bullerribong med flicka! Nom du nom d'un petit bonhomme! 'erra varra folk, ellra toussan djefla, ja skick efter polissa och körra ut 'erra, som ä' micka värra än militärra!» Gubben hade nämligen, som äkta fransman, en ogemen aktning för »militärra», och dessutom visste han nog, hvilka som voro hans bästa kunder, och som alltid togo in den dyraste champagnen. Och så var det nog med flickorna också; de sågo alltid snedt på oss kandidater, som inte hade råd att ge så stora drickspenningar, och myste alltid så sött åt de unga grefvar och baroner, som med skramlande sablar och lysande epåletter kommo och satte om icke så litet af valutorna från de gamla adliga stamgodsen. — Det var isynnerhet en stjärna af första ordningen, som den tiden drog folk till gubben Pierres värdshus, och det var 'vackra Annette' som hon kallades.»

»Nå, ändtligen ä' vi där!»

»Har du brådtom, så sätt dig medan du väntar. Jag måste väl göra dig bekant med lokal- och tidsfärg, innan jag kommer in med berättelsen. Annars vore jag väl en dålig berättare, tänker jag, och tycker du det är för torrt, så kan du ju fukta historien med litet munk eller anisett. Det förlorar den kanske inte på. Det är vissa saker, som vinna på att ses genom glas, och min baron och hans äfventyr här ute äro nästan för mycket att gråta åt, om inte man söker ta saken från den lustiga sidan.»

»Glöm nu inte bort vackra Annette!»

»Ånej, jag är strax hos henne igen. Jag glömmer henne inte så lätt, ska du tro,» och i det doktorn sade detta, blef hans vanligen ironiska min allvarlig, och han strök sig hastigt öfver ögonbrynen, som om han velat jaga bort ett behagligt minne — eller kanske också ett behagligt.

»Ah tusan, kanske att du själf? ...»

»Här är nu inte fråga om mig,» återtog doktornkärft, i det han tömde en likör, »utan om liket därute och vackra Annette.»

»Hur såg hon ut, din vackra Annette?»

»Min? Är du galen? Hm! Hon var aldrig min, och det är det enda som gläder mig ibland, och förargar mig ibland — efteråt. Åja, hvad är det värdt att försöka dölja det för dig, eftersom vi kommit att tala om saken? Jag var kär i henne som en galning, och hade jag haft något att gifta mig på, så tror jag, jag hade gjort det.»

»Med värdshusflickan?»

»Just med värdshusflickan! Det fanns mera godt hos henne än hos mången fin flicka af bästa familj, som aldrig haft en aning om hvad nöd kan fresta till eller hvad skönhet kan vara utsatt för.»

»Jojo, sådant händer. Men beskrif henne nu.»

»Hon var en komplett skönhet, det kan du lita på. Lång och smärt, med blondt hår, blå ögon, mörka ögonbryn och ögonhår, en grekisk profil af renaste fullblod — hon skulle när som helst kunnat stå modell för en Venus Anadyomene, det ansvarar jag dig för. Nånå, allt hvad målare och lerkladdare hette, sprungo där också för att se på henne. Min vän Janne Höckert målade hennes porträtt — han var inte den som var minst förtjust, det minns

jag nog. Höll ju på att komma i gräl med honom en kväll härute, vet jag, och han hoppade och for som en liten broms i en butelj, den glada själen. Lägg därtill en stämma med den renaste silfverklang, och ett sätt — ja, vet du, mången grefvinna skulle ha afundats henne hennes lilla min, när någon var näsvis mot henne, eller det sätt hvarpå hon var värdinna vid en supé, då man särskildt bad henne därom. Och du kan vara säker om, att hon skaffade sig aktning af hvem det vara månde, den lilla. Och att det inte alltid är så lätt för en flicka i hennes ställning, det bör du väl också kunna tänka dig, utan att man just behöfver trumfa det i dig med hammare! Hvasa? Hvad är det för konst för en ung flicka i ett godt hem, med far och mor och tanter till vakt,att hålla lymlar på afstånd, och lymlar ä' vi litet hvar, när det gäller vackra flickor; — men tänk dig, på ett värdshus, bland kreti och pleti, när champagnekorkarna smälla eller punschen flyter i strömmar, och när hästfoten börjar bli märkbar till och med hos den relativt bäste i laget. Att då inte gå förlorad och bli djur som de andra — det vill karaktär till, du, och karaktär hade hon också. Hon motstod allt, guld och fagra ord, och löften och smicker, men det var en sak, som hon lika litet som någon annan kvinna kunde motstå, och det var en fager yta, som ljög om ett godt inre, och en vältalig mun, som ljög om kärlek, och den ytan och den munnen, de tillhörde honom som de nyss stoppade ner därute i höstjorden, och som numera hvarken ljuger eller förtjusar någon.»

»Baronen blef således hennes älskare?»

»Ja visst tusan blef han det! Den bästa kvinna har alltid någon svag stund i sitt lif, och det var i en af dessa, som han var till hands med sina rika löften och sin ståtliga personlighet ... ty ståtlig var han, den kanaljen, isynnerhet när han var iklädd sin granna uniform — den var den tiden mycket mera lysande än nu. Jag minns ännu som om det varit i går, den kvällen då jag fick veta, att vackra Annette hade blifvit baronens älskarinna. Vi voro några kamrater därute, och det var ovanligt folktomt den dagen, så att vackra Annette, som annars var den mest upptagna af flickorna, hade god tid att passa upp oss. Jag märkte, att det var något åt henne, och frågade henne, vid ett tillfälle, då de andra höllo på att disputera om möjligheten af en eller annan svår operation på ögonen, hur det var fatt med henne.

»Å, det är ingenting,» svarade hon, »men man kan inte alltid vara glad här i världen.»

»Nej, det förstås,» svarade jag, i det jag betraktade henne litet nogare, »men i kväll är det något särskildt åt Annette. Är Annette sjuk?»

»Ja, jag är sjuk, men det finns ingen läkare, som kan bota den sjukdomen,» svarade hon med ett mattleende, som såg ut att vara tillkommet för att dölja tårarna, »och kandidaten kan gärna låta bli att fråga mig mera.»

Och därpå vände hon sig hastigt om och gick ut. Kamraterna disputerade ännu, och jag passade på tillfälle och följde henne ut i yttre rummet, där hon gråtande kastat sig ned på en stol.

»Hvad är det åt dig, barn?» frågade jag, i det jag lyfte upp hennes hufvud, och såg det vackra ansiktet badadt af tårar, »har någon vågat förolämpa dig eller göra dig något ondt, så säg bara ett ord, och ...»

»Nej, ingen har förolämpat mig,» svarade flickan och sökte att hejda tårarna, fast det inte lyckades; »jag är bara så djupt olycklig! Och om kandidaten får höra något ... något ondt om mig, så var inte för sträng mot stackars Annette ... kom ihåg att jag är ett öfvergifvet barn, som aldrig haft far eller mor eller hem ... kom ihåg ...»

I detsamma öppnades dörren, och hvem trädde in, om inte min baron. Han stannade förvånad strax innanför tröskeln, men knappt hade Annette fått sikte på honom, förr än hon flög upp som träffad af en pil, tårarna voro borta som genom ett trollslag, och innan hvarken han eller jag hunnit tänka oss för, kastade hon sig i hans armar, och tryckte honom häftigt intill sig, hvarpå hon som en blixt försvann utur rummet.

Baronen såg förbaskadt generad ut, och jag inte stort bättre, och sedan han mumlat ett: ursäkta, kära bror, men jag har mycket brådtom — eller något dylikt, gick han hastigt ut samma väg som flickan.»

»Nå, än du då?»

»Jag? Jag stod kvar midt på golfvet och gjorde en tämligen slät figur, tänker jag ... och när jag kom in igen till kamraterna, som ännu inte slutat att disputera om ögonoperationerna, så var jag på det allra behändigaste sätt

opererad för min starr. Jag begrep hela affären, och den blef om möjligt ännu klarare för mig, när en af de andra flickorna kom ochfortsatte med uppassningen, och på våra frågor efter Annette, såg mycket menande ut, och sade, att hon nyss farit till staden med en herre och att hon troligen inte skulle komma igen mera.

»Men det kunde också vara detsamma,» menade flickan i det afunden lyste ur hennes bruna ögon, »hon var, gudbevars, alldeles för förnäm för att nu mera vara på värdshus; hon skulle väl bli allraminst friherrinna, eller något sådant där elegant!»

Kamraterna skrattade och undrade, hvem som kunde vara den lycklige, och jag som visste det, jag bara teg och tömde i mig det ena punschglaset efter det andra, tills jag inte mera visste om det var natt eller dag, eller om jag var fågel eller fisk. — Men det börjar lida på tiden, kom nu så gå vi, Norrtullsgatan är lång och Drottninggatan med, och det som är kvar af historien hinner jag mycket väl tala om för dig, innan vi komma till Gustaf Adolfs torg.»

*

4.

Det var alldeles mörkt, när de båda vännerna kommo ut från Stallmästargården, och sedan doktorn tagit den yngre under armen, fortsatte han sålunda sin berättelse:

»Det gick nu en tämligen lång tid förbi, innan jag åter kom ut till Stallmästargården, dels hade jag mycket att göra för att ta min doktorsexamen och dels hade stället till stor del förlorat sitt behag för mig, sedan Annette var borta. Du må därför inte tro, att jag gick och glåmade och sörjde — det har just aldrig legat i mitt lynne; men det kändes i alla fall litet förargligt, att jag inte hade kunnat rädda flickungen från äran att bli baronens älskarinna, en ära, som jag naturligtvis förutsåg skulle sluta på det vanliga sättet,med öfvergifvenhet och glömska från hans sida, och ett fallande ifrån den ena afsatsen till den andra för henne. För ser du, när människan faller, så lyder hon alldeles samma lag som en sten, hvilken man rullar ner utför en bergssida; först faller den långsamt och sedan allt fortare och fortare, tills den slutligen plumsar i vattnet, så det stänker högt i vädret, och så är det slut med den resan. Det är bara den skillnaden, att människan plumsar ner i dyn i stället; men den kan också stänka omkring henne, beror bara på, hur hårdt hon faller. Första gången jag såg vackra Annette efter den där kvällen på Stallmästargården, var ungefär ett år därefter, jag hade just då tagit graden och skulle ge mig af på förordnande neråt Västergyllen, och sista kvällen som jag var i Stockholm, hade några af kamraterna gjort en middag för mig ute på Franska Värdshuset, och det var en ganska glad middag. Jag undrade inte på, att den var gentil, som jag också sa' dem, för det blef alltid en mindre, som gick och boxades för att komma åt en brödbit. Efter middagen gjorde vi en promenad framåt Bellmans byst — jag tyckte, att jag ville ta' farväl af Carl Michaels glada ansikte innan jag for — och som vi kommo uppför backen, midt för Bellmansro, så kommer där en hyrvagn i full fart nerifrån Friesens park, och i den sitter vackra Annette och en annan ung flicka och på sätet midt emot sitter min käre baron och en militär till, och de hade bestämdt också ätit middag, för herrarna sågo tämligen uppspelta ut och damerna voro också ganska rödlätta och tycktes ha ångan uppe, som man säger. De körde alldeles tätt förbi oss, och som Annette fick ögonen på mig, så vände hon tvärt bort hufvudet; men min baron nickade helt oförskämt åt mig, och jag tyckte mig höra honom yttra i förbifarten: 'hur mår du, glada lax' eller något annat i den högre salongsstilen. Det där gjorde, att jag fick en massa punsch i mig på Bellmansro och dagen därpå reste jag ner åt Falbygden, där jag vistades ett par år, och där leran höll på att totalt kväfvaallt det lilla människovärde, som satt kvar i min frodiga lekamen. Men 'mycket tål man, förrn man förgås', säger Tegnér, och 'den kommer också fram som kör med oxar', säger ett gammalt ordspråk, och hur det var, så kom jag tillbaks till Stockholm igen och började praktisera. Det gick klent i början, för jag har alltid sagt rent ut hvad jag tänkt om både personer och saker, och det duger egentligen inte för en läkare, om han vill ha praktik. Men så hade jag händelsevis kommit att lägga mig på en viss specialitet af det mänskliga eländet, nämligen nervsjukdomar och det gjorde att jag så småningom fick att göra med alla utlefvade kanaljer i hela Stockholm och de äro legio, förty de äro

många!»

»Du är inte mycket artig mot stockholmsborna,» utbrast kamraten skrattande.

»Nej, men jag är så mycket sannare i stället, så kan det vara kvitt! Som man nu till på köpet hörde, att jag brukade skicka mina patienter till västkusten om somrarna för att lefva ett någorlunda mänskligt lif, och det alltid finnes en mängd folk, som tycker om att resa till badorter, så fick jag i tämlig hast en ganska riklig praktik. Jag hade emellanåt träffat min käre baron ute i världen, och jag visste att han lefde ett gladt lif. Så mycket mera förvånad blef jag därför, då jag en vacker dag fick höra, att han skulle gifta sig med dottern till kommerserådet Hjelm, och jag kunde således förstå, att han hade öfvergifvit vackra Annette. Henne hade jag inte sett till mer än den enda gången; men några dagar efter baronens bröllop, som var stort och ståtligt naturligtvis, fick jag ett bud att komma till ett sjukt fruntimmer borta på en mindre gata på Ladugårdslandet. Jag gick naturligtvis dit och du kan väl kanske gissa hvem den sjuka var?»

»Det var vackra Annette?»

»Ja, men hon var så lagom vacker nu! En sorgligare bild af öfvergifvenhet och hjärtesorg har jag knappt sett och det ehuru hon icke tycktes vara i någon egentlig nöd. Hon hade en liten flicka påomkring ett och ett halft år — »ljusa Anna» förmodar jag, som du nyss såg vid kyrkogården — och hade för omkring tre veckor sedan gifvit lifvet åt en son, som dödt strax efter födseln. Det var sviter utaf det där, som höll henne vid sjuksängen, och slutligen efter mycket stretande mellan blygsel, högmod och smärta, skickade hon efter mig. Läkaren har ibland bittra stunder nog, och det var en af de bittraste för mig, den stund jag såg henne liggande där blek och hjärtesjuk, och jag, om också icke förutsåg, likväl till stor del anade den paralysering, som skulle blifva följden af hennes sjukdom. Hon talade om sitt förhållande till baronen, och hur han hade passat på att bryta med henne, under sken af att han ansåg en annan vara hennes barns fader, men i självfva verket för att mera ostördt kunna få gifta sig med kommerserådets dotter. Hon omtalade vidare, att hon afslagit allt understöd för sig och sitt barn, samt att hon under hela det förgångna året uppehållit sig och barnet genom handarbete.

»Men, om sjukdomen skulle bli långvarig?» sade jag försiktigt, ty jag hade icke hjärta att säga henne, att hon troligen skulle blifva lam; »hvad gör Annette då?»

»Vår Herre hjälper mig nog, fast jag varit en stor synderska,» sade hon, »och kan jag endast röra mina händer, så är det ingen fara.»

»Men om Annette inte skulle kunna röra dem?» frågade jag pröfvande.

»Gud i himmelen!» ropade hon bleknande, i det hon såg på mig med outsäglig ångest, »skulle jag bli lam? Mitt stackars, stackars barn!» Och hon såg på den lilla, som sof i en liten bädd bredvid hennes säng, »hvad skall det bli af dig?»

»Seså, seså,» sökte jag lugna henne, »vi ska slåss emot sjukdomen så godt vi kunna; ännu är ingenting förloradt.»

Och jag sökte bekämpa fienden på allt sätt; men ingenting hjälpte, hon blef lam, men vår Herre hadehört hennes bön, och händerna fick hon ha friska och färdiga, medan hela den nedre delen af hennes kropp vissnade bort i obotlig lamhet. Efter ett halft år var hon så pass återställd hon kunde blifva, för att kunna komma upp ur sjuksängen, och hon underrättade mig då om, att hon hade en gammal släkting ute på landet, dit hon kunde få komma och taga sitt barn med sig. Hon ville icke säga mig hvar, men då jag tog afsked af henne, tackade hon mig med tårar i ögonen för den vård hon åtnjutit, och sade med en varm och vacker blick, som påminde om den »vackra Annette»:

»Jag kan ingenting ge doktorn för allt det besvär jag förorsakat; men jag kan lofva en sak, som jag med Guds makt skall hålla.»

»Och det skulle vara?» sporde jag.

»Att om jag får lefva så länge, att jag kan grundlägga något godt hos mitt barn, så skall hon bli en bättre kvinna än hennes fattiga mor.»

Och därvid skildes vi åt, och jag har sedan dess icke hört ett ord om henne förrän i dag, ty jag behöfver väl icke säga dig, att den lama mamsell Bergskog, som bor ute vid Frösunda, är den vackra Annette och att »ljusa Anna» är baronens dotter.»

»Ja, det är ju klart; men baronen själf då? Hur kom du att bli hans läkare?»

»Det sade jag dig ju! Han var utlefvad, och därför behöfde han mig. Jag dolde inte för honom, hur mycket jag föraktade honom både för hans handlingssätt mot värdshusflickan, och mot sin unga hustru, men han bara skrattade åt mig och svarade, att han skickat efter mig för att få några medikamenter, som hjälpte, och inte någon onyttig moral.»

»Nå, det kunde han också ha rätt i, tycker jag.»

»Jaså, hm, du tycker det? Men nu skall jag säga dig, att det var inte medicin som kunde hjälpa den herrn; han var, som så mången annan lättsinnets slaf, moraliskt rutten mycket mera än fysiskt. Jag sade honom det helt ärligt, och underrättade honom om att,ifall han fortsatte sitt regellösa lif, så hade han högst tre år att lefva. Han svarade mig, att han var för gammal att ändra lefnadsvanor, och att han, mig till trots, skulle lefva lika länge som jag. Du har själf i dag sett hvem som hade rätt, och skulle det falla dig själf in att en dag rådfråga mig som läkare, så ser du, att det är bäst att lyda mina ordinationer. Det var för resten en ganska egendomlig sjukvisit jag den gången gjorde.»

»Hur så?»

»Åjo, du kan själf få höra. Vi ä' ännu bara vid Klarabergsgatan, så jag kan ha tid på mig att tala litet om den. Det kom sig egentligen så, att jag var tillkallad af kommerserådet, som började på att inte vilja trifvas här längre — något som man då inte precis kan undra på, när man vet, hur han kujonerades af fru kommerserådinnan. En dag, medan jag var uppe hos gubben, kom unga friherrinnan dit på besök; jag presenterades för henne, och hennes fru mor sade, att hon nu gärna kunde tala vid mig litet om deras 'kära baron', som han alltid kallades af svärmodern. Unga frun tycktes tämligen förlägen vid det talet af modern; men icke desto mindre kom hon sig slutligen för med att tala om mannens hälsa, och att den icke var mycket att skryta med, samt att han troligtvis hade något inre lidande, som förtärde honom. — Jag som visste, att det inre lidandet hade ganska tydliga yttre orsaker, sade naturligtvis, att jag måste se den sjuke för att ställa någon säker diagnos öfver det onda — jag tänkte, det kunde alltid vara lustigt att se kräket, hur han hade det ... jag hade ju egentligen inte sett honom riktigt sedan den där eftermiddagen utanför Bellmansro, och då tycktes han vara nästan mer än välmående. Unga frun skulle således förmå honom att skicka bud på mig, ty hon själf vågade inte ta på sitt ansvar att jag kom. 'Han tycker inte mycket om herrar läkare', upplyste hon med ett matt smålöje, som talade om mera själströtthet än man i allmänhet plägar känna vid nyss fyllda tjuguår — och därpå bugade jag mig och gick, sedan jag förordnat, att kommerserådet inte skulle få tala vid någon på åtta dar, och inbillat den barska frun, att gubben troligen hade någon smittosam feber i faggorna, och att hon inte borde vara inne hos honom mera än ett kort ögonblick hvar dag. Kommerserådinnan blef förskräckt, och gubben gaf mig en blick så tacksam, att jag aldrig fått maken af en patient.

Efter en vecka fick jag bud från baronen. Han bad mig komma upp en middagsstund, men som jag då inte hade tid, och helst kom när mina patienter trodde sig tämligen säkra för mig, så gick jag upp en morgon klockan nio i stället. Betjänten, en lång lymmel med taljade mustascher, såg förlägen ut och ville inte släppa mig in, men jag sade, att jag var efterskickad och att jag skulle in, och att han genast borde anmäla mig, så vida han ville behålla sin tjänst. Det satte fötter under göken, och jag var honom tätt i hälarna, så att just som han hade anmält och baron började ropa: »bed honom dra åt ...», stod jag inne i rummet, tillräckligt oförberedt för att se skymten af en ljus klänning försvinna genom en dörr midtemot den, genom hvilken jag kom in. Betjänten for ut efter, samma väg, och jag började genast med den förklaringen, att jag inte hade tid på middagen och därför måste komma så

där olägligt.

»Hade jag vetat, att jag skulle skrämma din fru, så hade jag väl dröjt tills betjänten kommit tillbaka,» sade jag, i det jag satte mig ner bredvid sängen och började göra mig underrättad om hans hälsa. Det var kostligt att se hans ansträngningar att kufva sin förargelse och hålla god min, och hela konsultationen var för öfrigt tämligen öfverflödig. Han var komplett förstörd, och det sade jag honom också rent ut, och höll dessutom en ganska amper predikan för gunstig junkern, samt fick honom slutligen tämligen spak. Han lofvade att följa mina råd och jag å min sida lofvade att komma upp dagen därpå. När jag kom nerför trappan — friherrinnan hade sin våning en trappaupp — kom hennes kammarjungfru ut och bad, att jag skulle stiga in till friherrinnan, som önskade tala med mig. Flickan såg rätt bra ut, och var klädd i ljus klänning, och när jag frågade henne, om friherrinnan skickat henne upp på morgonen för att fråga hur baron mådde, så såg hon mäkta förlägen ut och snodde af framför mig i full fart in i salongen.

Friherrinnan kom in, och jag sade henne helt ärligt hvad jag förut sagt mannen och tillade, att hon borde vaka öfver hans lefnadssätt, såvida hon inte ville blifva änka inom ett par år.»

»Nå, hvad svarade hon på det?»

»Jo, hon bara såg på mig med stora ögon och sade slutligen: ’Om jag endast förmådde något öfver honom!’ — ’Å, min friherrinna, när man ser ut som ni, så förmår man mycket öfver en man sådan som han,’ svarade jag, och därpå gick jag min väg, utan att bry mig om att lilla nåden såg förolämpad ut. — Men se så där, nu ä’ vi framme vid torget, och nu skall jag upp till en gammal fröken på Regeringsgatan, som lider af andtäppa och ändå inbillar sig, att hon skall bli hundra år. Nånå, hon är åttionio, så det är då inte så mycket som fattas. Adjö med dig, om du kommer till mig i morgon, och det är vackert väder, så ska’ vi kanske följas åt ut till Frösunda, till ljusa Annas mamma.»

Och därmed skiljdes de åt.

*

5.

Omkring åtta dagar hade förflutit sedan baronens begrafning. Den af kommerserådinnan utsedde juristen hade redan i tidningarna annonserat om, att »skulder eller fordringar i dödsboet efter aflidne etc.» skulle anmälas hos honom, grafvård var redan beställd, de flesta condoléancevisiterna voro undangjorda, och denunga änkefriherrinnan satt just på förmiddagen i sitt kabinett, tänkande på det förflutna, då hennes fru mor inträdde i rummet. Det måtte varit några mycket sorgliga tankar, som kommit för den unga änkan i ensamheten, ty vid moderns inträde höll hon näsduken för ögonen, och grät ganska bittert, stackars liten.

»Men mitt söta barn,» utropade gumman och flög fram till henne som ett torrt skinn; »du är då för fasligt oförnuftig i din sorg! Åtta dagar och en god bit på den nionde efter begrafningen och ändå tårar. Du förstör totalemang dina ögon, och det är inte rätt att sörja på det sättet, när man har så charmanta ögon som du.»

»Tyst, kära mamma,» suckade unga friherrinnan, i det hon grät ännu mera; »jag kan aldrig glömma, hur god salig Gösta var emot mig på den sista tiden.»

»Nå, det var väl inte för mycket,» utbrast kommerserådinnan, i det hon gjorde en storartad sväng, och satte sig på soffan, »dig som han hade att tacka för så mycket ... du som var en sådan totalt uppoffrande ängel för honom, och som knappt tittade ut ur sjukrummet de sista veckorna. Jag ville väl se, jag, hvar en sådan där herre skulle kunnat få tag i en hustru och en svärmor sådana som vi!»

»Tala inte så, mamma! Mången gång voro vi kanske inte som vi borde emot honom.»

»Nej, vi va’ alldeles för beskedliga, det vill jag hålla med om. Kära barn, du förstår ännu ingenting, det ser jag nog. Karlarna ska hållas kort, annars bli de inte lyckliga. Jag visste hvad jag gjorde med din pappa jag, salig

Hjelmen. Hade inte jag hållit ordning på honom, så försäkrar jag dig, att far din varit en riktig sudder; men genom mig blef han en ordentlig människa, och jag vill väl se, om han under hela sin lifstid understöd sig annat än att vara lycklig. Du har varit alldeles för flat emot din kära baron, det säger jag, och därför ligger han nu också där han ligger.»

»Mamma då!»»Åja, det är inte värdt att sticka under stolen med den saken. Det kommer snygga historier i dagen, ska du tro. Jag har just nu varit hos häradshöfdingen. Skulder anmäls inte en enda; men fordringar finns det godt om, och hvad för fordringar sedan. Du milde Gud, så de karlarna lefva! Procentare och ... ja, jag vill inte såra dina oskyldiga öron med att omtala hvad det är för folk som löper där; men det minsta antalet är karlar, så mycket kan jag säga.»

»Mamma, förskona mig från att höra något om detta,» bad den unga frun tämligen häftigt, i det tårarna med ens försvunno från hennes kinder, och en liflig rodnad uppsteg där i stället; ty om hon också just icke särdeles högt älskat sin aflidne man, så var hon i alla fall svartsjuk, om inte af annat, så åtminstone af kvinnlig fåfänga, »jag vill ingenting höra.»

»Nej, mitt söta barn, du ska inte få höra något,» fortsatte kommerserådinnan med samma flödande svada som förut; »jag ska inte säga ett ord mera om de där obehagliga sakerna, fast jag inte kan neka till att det retar mig så jag kan spricka, när jag tänker på, att han hade en så söt hustru som du, och ändå ... nej, var lugn, jag ska inte säga mera, kära mitt charmanta barn, min lilla friherrinna. Det är också den enda reella vinsten du har af hela saken, men det är ändå något ... och det kan väl bli ändå bättre.»

Och här blinkade fru kommerserådinnan slugt med ena ögat, i det hon såg högst menande ut.

»Hvad menar mamma?»

»Å kors, kära barn ... jag menar, att det behöfver väl inte precis stanna vid den titeln, utan det kan väl bli bättre än. Du är ju ung ännu, bara barnet, och när sorgåret är förbi — ifall man ens ska göra honom den äran att vänta så länge ...»

»Jag gifter mig aldrig mera, mamma. Det är mitt fasta beslut.»

»Hvad i Herrans namn säger du, barn? Gifter du dig inte mera? Det vill jag just höra talas om. Pyh, det säger väl för det mesta alla unga änkor åtta dagarefter begrafningen, men fråga dem ett halft år efteråt, så får man höra.»

»Nej, jag gifter mig aldrig! En gång har mamma tvungit mig att ingå en förening, som inte var mitt hjärtas önskan — andra gången sker det inte.»

»Har jag tvungit? Gudbevars, så poetiskt det där ska låta. Jag undrar just, om inte du lika gärna som jag ville bli friherrinna ... ja, jag menar lika gärna som jag ville ha dig att bli det. Om du också inte hade velat det, så kan du tacka din Gud för att du hade en mor, som tänkte och handlade för dig, annars vete väl raggen hvad du hade kunnat få tag i för en intressant fattiglapp, som skulle ha satt af med våra pengar. Du kan riktigt vara glad öfver, att du inte själf fick bestämma dig.»

»Ja, men hädanefter gör jag det!» svarade den unga änkan sakta, men bestämdt; ja så bestämdt, att fru kommerserådinnan högst förbluffad sjönk tillbaka i soffan, och började gråta öfver sitt otacksamma barn.

»Du måtte väl aldrig tänka,» började hon efter en stund, sedan hon hunnit sansa sig något; »du måtte väl aldrig tänka på den där bokmalen, din kusin; jag tyckte han var nog oförskämd att hviska vid dig på begrafningen; men det säger jag dig, det ska aldrig ske, så länge mitt hufvud sitter där det sitter!»

»Jag har sagt mamma, att jag aldrig gifter mig,» återtog unga frun lika sakta och lika bestämdt; »menom det skulle komma att hända, så väljer jag nästa gång själf.»

»Det gör du inte, det ska jag låta dig veta,» utbrast kommerserådinnan alldeles ursinnig, i det hon reste sig upp till hela sin längd och näsan blef spetsigare än vanligt; »du tar den jag vill, och därmed väl.»

»Seså, mamma lilla, blif inte häftig!» förmanade dottern, i det hon också steg upp tämligen ceremoniöst; »nog

vet du, som är så förståndig, att jag numera är min egen giftoman, och att jag inte alls behöfver ditt bifall, om jag vill ingå en ny förening.»Kommerserådinnan stod som slagen af åskan. Det hade hon inte tänkt på och ännu mindre hade hon besinnat, att barnet hade blifvit kvinna och att det nyss upplösta äktenskapet, hurudant det för öfrigt hade varit, dock i ett afseende fullgjort sin mission, genom att det hade uppfostrat hustrun och lärt henne att hon ägde en egen vilja. Den skarpa frun hämtade sig snart, och sade med en ton så hvass, att den kunnat tränga igenom en vägg:

»Om du också inte behöfver mitt bifall, så behöfver du kanske i alla fall mina penningar, och dem ger jag endast åt en dotter som lyder mig!»

»Det är ju möjligt, att jag också kan undvara dem,» svarade friherrinnan, lika lugnt och lika bestämdt, som förut. »Men jag begriper inte hvarför mamma tar humör; vi resonera ju bara. Jag har endast sagt, att så kan bli, ifall omständigheterna foga det så. Inte har väl mamma kunnat föreställa sig, att jag skulle förbli ett barn i hela mitt lif heller.»

»Nej, det förstås,» mumlade kommerserådinnan allt mer och mer förvånad, »men att du skulle på det här sättet behandla din gamla mor, som alltid tänkt och alltid handlat i bästa mening för dig ... det, det ...» och kommerserådinnan började på nytt försöka att gråta, men det ville icke lyckas, emedan hon var alltför uppretad i sitt inre, och följden blef, att den tillämnade snyftningen mera liknade en grymtning än något annat.

»Jag förstår mig sannerligen inte på mamma i dag,» återtog den unga änkan och såg å sin sida lika förvånad ut; »hur har jag då behandlat mamma? Är jag då ingenting annat än mammas dotter? Är jag inte också själf en tänkande människa, och när jag ändtligen uppnått den själfbestämmelserätt, som lagen annars nekar en kvinna, kan det vara en missaktning mot mamma, att jag gör bruk af den? Trodde mamma verkligen, att mitt femåriga äktenskap skulle gå så spårlöst förbi, att det inte skulle ge mig någon erfarenhet för mitt kommande lif? I det fallet harmamma helt enkelt bedragit sig själf, och eftersom mamma ensam var den som gifte bort mig, så får väl mamma också själf bära följderna af sitt handlingssätt.»

»Ja, det är tacken, det!» suckade kommerserådinnan, i det hon steg upp och gjorde sig i ordning att gå; »men det här har varit i säck innan det kom i påse, och jag ska nog ta reda på, hvem det är som sätter i min dotter sådana där upproriska sentenser!» Hon menade tendenser; men var i allmänhet litet på det oklara med sin franska, isynnerhet när hon blef upprörd. »Apropos!» sade hon hastigt i det hon vände sig om vid dörren, »den här stora våningen lär du inte kunna sitta med; ty att döma efter hvad häradshöfdingen sade, så står det så illa till med affärerna efter din salig man, att du kanske får lof att göra dig urarfva.»

»Mamma glömmer,» svarade friherrinnan lika lugnt som förut, »att hyran för huset är betald till våren och att jag således inte flyttar förr än då, om jag kommer att flytta.»

»Ja, hvem skall kanske betala hyran sedan? Tro inte att jag ämnar göra det, efter det sätt, hvarpå du behandlat mig i dag, otacksamma barn!»

»Jag har aldrig tänkt bedja mamma om det,» svarade dottern, »ty jag har ännu hälften kvar af mitt fäderne och det är väl åtminstone tillräckligt att låta mig föra ett ganska komfortabelt lif om jag vill.»

»Ditt fäderne? Pyh, det har nog din salig man, den slösar en, dragit försorg om att det är slut! Jag har ju själf fått sätta till af mitt eget ganska duktiga summor ...»

»Jag ber mamma komma ihåg hvad mamma nyss sade. Det var inte jag som ville det partiet, det var mamma själf som skaffade sig en så dyr måg.»

»Adjö, otacksamma barn!» ropade kommerserådinnan utom sig, och for som en raket ut genom dörren.

När den unga änkan blef ensam, förändrades heltplötsligt hennes anletsdrag; det stela lugnet försvann, och en djup smärta lade sig öfver de vackra dragen, medan hon lutade ansiktet i sina händer och som medvetslös stirrade framför sig.

»Gud förlåte mig!» suckade hon halfhögt, »att jag nödgas så bemöta min egen mor! Men jag har lidit alltför grymt under dessa fem år, för att ännu en gång låta sälja mig för en rikedom eller ett namn! Hade jag kunnat älska honom, den bortgångne, kanske hade han då varit en bättre människa, en trognare make, nu hvilade från första stunden en förbannelse öfver vår olyckliga förening! Det låg ett svalg mellan våra hjärtan, och min skuld är, att jag icke försökte något medel för att minska detta svalg; hans var, att han aldrig kunde tänka sig kvinnan annat än som en leksak, en docka.»

Midt under dessa hennes funderingar, stördes hon af en ringning. Kammarjungfrun kom in efter ett ögonblick med ett visitkort i handen, och lämnade sin unga matmor. Denna kastade en hastig blick på kortet, såg på namnet, tycktes leta i sitt minne, och sade slutligen, sedan hon tyckts påminna sig hvem den besökande var:

»Bed doktorn sitta ned ett ögonblick därute i salongen. Jag skall genast komma.»

»Hvad kan han vilja mig?» frågade hon sig själf, sedan kammarjungfrun gått ut, »skulle det möjligen kunna vara någon ouppgjord affär mellan Gösta och honom? Ånej, då skulle han nog vändt sig till häradshöfdingen, och inte till mig. Men hvad kan det vara? Jag är se’n gammalt nästan litet rädd för den herrn, jag minns ännu så väl, när han sist var här.»

Och sedan hon kastat en tvekande blick i spegeln, gick hon ut i salongen.

*

6.

När friherrinnan kom ut i sin eleganta salong, fann hon där vår gamle bekante, doktorn, som med tankfullt utseende stod och bläddrade i ett fotografialbum, medan han väntade.

Hon bjöd honom med en stum böjning på hufvudet att taga plats, och sedan det var gjordt, började doktorn sin konversation med ett par väldiga:

»Hm! hm!»

»Hvad är det, som förskaffar mig nöjet af herr doktorns besök?» frågade friherrinnan, som troligen uppfattade de båda hm! som ett slags introduktion, hvilket de också voro.

»Ah, det är mycket, det!» svarade doktorn, i det han såg på henne med en pröfvande blick; »men jag får väl kanske börja med att be friherrinnan ursäkta, att jag kommer så här midt i sorgen ... hm!... som jag väl allra först borde beklaga ... har den äran ... jaja, hade er salig man lydt mig, så ...»

»Men, jag förmodar, att det inte är detta, som doktorn kommit för att säga mig nu,» utbrast den unga änkan litet otålig.

»Nej ... nej ... ursäkta ... det är nog mycket riktigt, det,» svarade doktorn, »men se, jag är för mycket läkare naturligtvis, för att kunna glömma, att han dog utan min tillhjälp ... jaja, ursäkta ... vi ska inte tala om det där obehagliga ämnet mera — se, saken är den, att jag kommer för att be friherrinnan hjälpa mig med ett barmhärtighetsverk.»

»Ett barmhärtighetsverk?» utropade den unga änkan lifligt, »hvad skulle det vara? Tala ut, herr doktor ... jag ber ... och om det står i min förmåga, så var öfvertygad ...»

»Kom nu och säg, att inte kvinnorna ä’ födda till barmhärtighetssystrar!» mumlade doktorn för sig själf, i det han betraktade det ungdomliga ansiktet, som nu förlorat all sin otålighet och såg mildt ochforskande upp emot hans eget. »Tack, fru friherrinna, jag ser, att jag inte kommer att tala förgäfves för min lilla skyddsling.»

»Det är således ett barn, som det är fråga om?»

»Ja, ett stackars fader- och moderlöst barn ... jaja, när jag säger moderlöst också, så är det väl kanske inte alldeles

så sant nu; men inte dröjer det länge.»

»Stackars barn, och hvad kan jag göra för det?»

»Mycket, min nådiga friherrinna! Ni kan blifva en mor för det, om ni vill vara barmhärtig på det rätta sättet.»

»En mor!» utbrast den unga änkan förvånad, i det hon betraktade honom forskande, »är det er mening, att jag skulle taga barnet till mig?»

»Ja, hvarför inte?» frågade doktorn på sitt vanliga rättframma sätt, »ni är ju alldeles ensam, utan egna barn och således utan något, som kan mildra saknaden efter den döde ... ifall ni händelsevis skulle ...»

»Herr doktor!»

»Jaja, hm, ursäkta! Men ni vet ju, min friherrinna, att jag känner litet till förhållandena, och att jag alltid säger rent ut hvad jag tänker. Jag tycker, att ett vackert och välartadt barns uppfostran just skulle kunna göra lilla frun godt, om jag får säga min ringa tanke.»

»Det är ett vackert barn, säger ni? Hvad är det, gosse eller flicka?»

»Flicka naturligtvis! Hm, skulle väl inte kunna falla på den idén, att en så ung liten fru skulle kunna uppfostra en pojke ... den ska man vara två om, tacka Gud att det går ändå.»

»Men bästa doktor, jag förstår mig inte det ringaste på små barn.»

»Å, hon är inte så rasande liten heller. Sju år fyllda. Så lilla frun behöfver inte vara rädd för att behöfva lära henne gå och tala. Nej bevars; men ser ni, det är ett hem hon behöfver, och vård och ömhet.»»Hennes mor är således ...»

»En stackars lam och döende kvinna, som lidit mycket och som nu snart lidit slut. En förkastad varelse, fru friherrinna, som icke varit gift, men som ändå är mor och som nu med förtviflan i hjärtat känner döden komma och icke vet, hvar hennes barn skall få tak öfver hufvudet och skydd mot hunger och köld och synd och frestelse. Ack, fru friherrinna, jag såg denna förkastade varelse, jag, när hon var ung och vacker som ni är nu, och ren som ni och ärbar, men fattig och utan uppfostran, ett mål för alla de frestelser, som rikedom och lättja i så rikt mått strö ut på de armas väg ... med ett ord, vill ni verkligt af hjärtat öfva människokärlek och barmhärtighet, så har ni här icke allenast en kropp, ni har en odödlig själ att rädda.»

»Ack min Gud!» utbrast den unga kvinnan, djupt rörd af den värma, med hvilken den annars så sträfve läkaren talade; »hur gärna ville jag icke göra det, men betänk då, herr doktor, min ställning ... och ett barn utan far ... hvad skulle min mor, hvad skulle världen säga?»

»Ja, det vet jag inte så noga ... det händer nog att både den ena och den andra skulle klandra er; men ert eget hjärta och alla rättänkande människor — och det finns ännu en och annan sådan raritet till här på jorden — de skulle säga att ni handlat rätt, och kvinnligt äfven! Ni kan med allt skäl, min fru, fråga mig, hvarför jag inte själf vill göra något för barnet. Men hvad skall en gammal bitvarg som jag kunna göra, annat än söka skaffa andra goda människor i mitt ställe? Jag är ungkarl och fattig, och jag har mina gamla vanor, som jag inte kan gå ifrån, inte passar jag till uppfostrare åt en flickunge; det vore att sätta bocken till trädgårdsmästare.»

»Nå, men är ni också riktigt säker på, doktor, att barnet förtjänar, att man gör något för det? Det finns så många sådana, som redan äro i hög grad fördärfvade för sin ålder, och hur skulle jag ...»»Hm!» utbrast doktorn, nästan talande för sig själf, men dock högt nog för att höras af den unga änkan, »så ung och ändå så misstrogen. Nånå, har nog sina skäl. Fick kattgull i stället för gedigen metall. Det kan förbittra mycket, det. Men hör nu, lilla frun,» fortsatte han högt, i det han helt förtroligt lade sin hårda hand på hennes, och klappade den eftertryckligt, »bota ledsnaden med det medikament, som jag erbjuder. Finns ingenting, som bättre botar sorg och leda än kärlek ... och den bästa kärlek af alla är den, som fäster sig vid ett hulpet barn, den har något af hans kärlek, hvars hjälp vi alla behöfva — hur duktiga och unga och friska vi än må vara eller inbilla oss att vi äro. Tänk bara, ett älskligt barn, hvars goda anlag man kan väcka och utveckla, hvars skyddande ängel man skall vara, hvars framtida dygd

och heder man grundlägger. Är det inte något att våga litet misskännande och litet besvär för?»

»Jo, ack jo!» sade den unga kvinnan, i det hennes ögon fingo en fuktig glans af uppstigande tårar, »men kan jag, vågar jag åtaga mig ett sådant ansvar? Jag har ju ingen erfarenhet ... jag är ju själf nästan ett barn.»

»Hm, ja, det är bra det! Det är just sådana som ska göra't. Barn förstå sig bäst på barn, vet jag. Inte duger det att sätta ett sådant litet frostbitet träd in i en trädskola, där det mästras af en butter trädgårdsmästare ... nej, det ska ha solsken och värme i ett kvinnligt hem, och kärlek och annan lek af en ung mor, då blir det växt och knopp och blomma utaf. Hör på, min unga friherrinna, vill ni se den lilla?»

»Ja visst!» ropade den unga änkan lifligt; »men på hvad sätt? Hur skall det gå till?»

»Hm, det är väl ingen trollkonst. Jag går ut och skaffar en vagn, och så gör lilla frun en promenad med gamle doktorn, och pälsar väl på sig ... det är tämligen ruskigt ute ... och så ge vi oss af.»

»Då är det ju mycket vigare, att jag låter spännaför min vagn,» sade den unga frun, leende mot sin vilja åt doktorns originella sätt att handhafva saken.

»Ja visst, det är bestämdt både vigare och bekvämare. Hm, det bästa är godt nog.»

»Och hur långt skola vi fara?»

»Ah, inte långt alls — bara en half fjärdingsväg utanför Norrtull.»

»Hvad säger doktorn? Utanför Norrtull?»

»Ja visst! Är det inte mycket bättre än att stanna i en mörk gränd och leta upp sin skyddsling i ett halframladt ruckel?»

»Jo, det kan nog vara sant, men ...»

»Seså, min lilla fru, inga men. Ni ska få se, att ni inte ångrar den promenaden.»

*

7.

Om några ögonblick var vagnen förspänd, den unga friherrinnan behörigen påpälsad, och sedan doktorn erbjudit henne sin arm utför trappan bar det af i full fart Drottninggatan uppför och utåt Norrtull.

Det talades icke särdeles mycket på vägen; den unga änkan försökte visserligen få doktorn att tala om, hvem den stackars kvinnan var och om han visste hvem som störtat henne i elände, men doktorn svarade endast tämligen buttert sitt: »Hm, det får ni tids nog veta!» och som en viss obestämd aning sade den unga kvinnan, att hon på ett eller annat sätt var intresserad i denna sak — huru, kunde hon naturligtvis icke förklara för sig själf — så nöjde hon sig tills vidare med det svaret.

Snart var vagnen utom tullen, och i rask fart närmade den sig kyrkogården.

»Behagar friherrinnan stanna vid porten nu eller på återvägen?» frågade doktorn helt torrt och utan att se på sin sidokamrat i vagnen.»Kanske helst på återvägen,» svarade den unga änkan, i det hon drog ner floret för ansiktet och med fuktiga ögon såg öfver staketet inåt de dödas stad.

»Det tror jag också är det bästa,» mumlade doktorn och lutade sig tillbaka i vagnen, i det han tänkte för sig själf: »ifall hon då ännu tycker, att hon vill göra herr baron en visit; men det är väl inte alldeles så säkert, det!»

Hans tankegång afbröts af friherrinnan, som med ett utrop af förvåning lutade sig fram mot vagnsfönstret, just då vagnen for förbi kyrkogårdsporten. Doktorn tittade ut för att se, hvad som förorsakade utropet, och såg då ljusa Anna på sin vanliga plats med händerna instuckna under förklädet och korgen med kransarna framför sig.

»Hvad var det, fru friherrinna?» frågade doktorn i det han nickade åt 'ljusa Anna', som nickade tillbaka och såg

helt förvånad efter vagnen.

»Å, det var det där barnet som förvånade mig,» svarade hon, »jag såg henne sitta på samma ställe den förfärliga dagen, då Gösta utfördes till sin sista hvilostad. Det var något i det där lilla ansiktet, som frapperade mig; en likhet, som jag inte kan förklara. När jag nu såg henne så där plötsligt skymta förbi, var likheten återigen så stor, utan att jag likväl kan säga med hvem.»

»Hm, det är ett litet vackert barn, det där! Inte sant, fru friherrinna?»

»Mindre vackert egentligen, än intressant. Det är ett så fint ansikte och de där stora blå ögonen se så forskande och så milda ut, att man tycker man riktigt skulle vilja se länge in i dem; men att man skulle vara glad att icke ha något att dölja vid ett sådant tillfälle, ty det skulle de helt säkert taga reda på.»

»Jaja, barnaögon ha en märkvärdig rannsakareförmåga ibland. Därför är det alltid bra att ha barn i ett hem, ty då akta de stora sig att skena öfver skacklorna. Se där ha vi Hagalund, då är det intelångt kvar. Så att ni fäst er vid den där lilla flickan? Hm, det har jag också.»

»Hon ser ut nästan som hon vore förklädd, där hon sitter vid sin korg.»

»Hm, ja, en förtrollad prinsessa kanske.»

»Å, om också inte just det; men ett bättre mans barn åtminstone.»

»Hm, det där ordet tycker jag inte om i en så vacker mun. Bättre mans barn? Hvem är i själfva verket ett bättre mans barn? Kan inte tiggarungen vara bättre mans barn, än lilla grefven? Det där är en af de stora inkonsekvenserna i språket. Rikare mans barn borde det heta, så kunde det ligga någon sanning i det.»

»Det var så jag menade!» svarade den unga frun litet förlägen.

»Jaja, hm, ursäkta anmärkningen; men sådant där retar mig alltid. Det vill säga, om er lilla skyddsling såg så ut, som den där flickan, så skulle ni inte ha något emot att ta vård om henne?»

»Ur en synpunkt inte; ur en annan kanske mer än någonsin.»

»Hm, nu får lilla nåden förlåta, att jag inte begriper henne.»

»Ett barn, som ser ut som den där flickan, medför ett ännu större ansvar än ett vanligt.»

»Jaså, då förstår jag. Det där var ett äkta kvinnligt sätt att resonera och det skulle lugna mig för flickans öde om det vore hon. Men nu ä’ vi framme, ser jag. Stanna, kusk! Om friherrinnan tillåter, så låta vi vagnen stanna här och så promenera vi den lilla gångstigen, som för upp till stugan.»

»Gärna. Det skall bli skönt att få gå litet! Komma vi att dröja länge?»

»Det beror på omständigheterna.»

»Om vi skulle dröja vid sjukbesöket,» sade friherrinnan till den förvånade kusken, som inte kunde begripa hvad hans unga friherrinna skulle här midt på landsvägen att göra — »så får Janson låta hästarnagå litet. Men inte för långt, ifall vi skulle komma snart igen.»

»Ånej, nådig frun!» svarade kusken, i det han gjorde honnör med piskan; »för resten så har jag filtarna med, så di står sig nog.»

»Hvartåt ska vi nu gå, doktor?»

»Jo, här åt sidan, den där lilla gångstigen framåt. Jag ska gå förut och visa vägen. Vore den inte så smal som den är, så skulle jag bedja att få bjuda friherrinnan armen; men då skulle antingen ni eller jag komma att gå på gräsvallen, och det är litet fuktigt den här årstiden.»

»Lyckligtvis har jag mina bottiner, doktor, så ni kan gärna bjuda mig er arm, om ni vill!»

»Hm, ett litet hyggligt fruntimmer, det där!» tänkte doktorn, i det han bjöd henne sin arm och de sakta

promenerade framåt på stigen, som gick öfver ett tämligen stort gärde upp mot en höjd, vid hvars fot nu järnvägen till Uppsala går fram. Höjden var bevuxen med björk och ungskog, och på självfva sluttningen låg en liten tämligen skral och förfallen stuga med rödt tegeltak och sneda fönster.

Snart voro de framme vid den förfallna stugan, som vid närmare skärskådande såg alldeles fallfärdig ut.

»Är det härinne?» frågade friherrinnan, i det hon saktade sin gång och stannade som för att draga andan.

»Ja, härinne är det!» svarade doktorn; »men hur är det fatt? Hm, jag tror friherrinnan tvekar? Ni ångrar väl inte, att ni följt mig hit?»

»Nej, men jag känner en så underlig beklämning. Det är som om en olycka hotade mig, och på samma gång är det som om en oemotståndlig makt droge mig dit in. Det är som om jag skulle känna i luften en förfärlig hemlighet, som jag gärna vill lära känna, men som skall krossa mitt hjärta när jag väl lärt känna den. Säg mig, doktor, hvad vet ni om kvinnan därinne?»»Jag vet, att hon är sjuk, lidande, olycklig, kanske döende.»

»Ni vet något ännu mer, jag ser det på edra blickar, och jag vill, att ni säger mig det, innan jag inträder i den här kojan. Det finns något eget, underbart samband emellan denna kvinnas öde och mitt.»

»Ni har gissat rätt, min friherrinna, i ett fall, men orätt i ett annat: det fanns emellan er och denna kvinna — ett samband, som nu är slitet, en länk, som nu har brustit.

»Och den länken var?»

»Hm, en man.»

»En man?» sade den unga kvinnan med ett utrop af på en gång förvåning och förskräckelse; »en man?Min man, kanske?»

»Er aflidne man, betänk det! Vill ni nu träda in?»

»Ja, ja ... o, min Gud, han, han! Kom, doktor, låt oss skynda in! Jag vill lära känna, huru djupt jag varit förnedrad!»

»Seså, sakta, sakta! Den sorgliga historia, hvars offer ni snart skall skåda, passerade före er tid! Här finns endast en bedragen, en förnedrad stackars varelse, och det är hon, som ligger på sin dödsbädd därinne. Och det var för er skull, hon öfvergafs, min friherrinna!»

»Det var för min skull?» hviskade den unga kvinnan i det ett halft leende nästan som en blixt upplyste hennes bleka drag; »är ni säker därpå, doktor?»

»Så säker som därpå, att hon dör därinne och att ni skall känna förbarmande med den öfvergifna.»

»Gud ske lof! Kom nu, kom!»

»Kvinna, kvinna från topp till tå!» mumlade doktorn för sig själf, i det han öppnade den sneda dörren och lät friherrinnan stiga först in öfver tröskeln. »Hm, underliga subjekter, men rasande intressanta att studera.»

8.

Vid deras inträde i det yttre rummet, en vanlig stuga med stor spisel, och ett snedt fönster utåt vägen, reste sig en gammal gumma upp från spiselmuren, där hon suttit vid sin stickstrumpa med glasögonen på näsan — och gjorde en djup nigning för de kommande, hvarefter hon började nyfiket betrakta den unga friherrinnan, som neddragit floret ännu tätare för sitt ansikte.

»God dag, madam Lund,» hälsade doktorn, »hur är det med den sjuka?»

»Ah, Gud signe doktorn, tackar som frågar,» hviskade gumman, i det hon torkade af glasögonen, för att kunna så mycket bättre skärskåda friherrinnan, »det ä’ allt på det viset, att det ä’ nog snart slut med’na. Hon säger, att hon

tycker lamheta stiger opp te bröste på’na, och i natt som var, så pusta hon så grymt, så jag tänkte att det var kontant sista tagena. Men så repa hon sig igen mot morgonsidan, men si, te få något i’na, det var då rakt fåfängt och det fast jag kokte ölsupa åt’ena för te ha något och lena opp i bröstet med. Och så bjöd jag henne kaffe, men si det ...»

»Ja, det är bra», afbröt doktorn, »jag skall själf gå dit in och se hur det står till ... Sätt fram en stol åt fruntimret här.»

»Ja, jesses, om jag bara hade en som vore regal nog. Tvy!» svarade madam Lund, i det hon spottade på en gammal trästol vid fönstret, och sedan torkade af den med förklädet; »men jag ä’ inte van te ta emot tocke där främmadt, jag inte. Var så gemen och sitt, lilla goda mamsella eller fröken rakt åf. Var så god.»

»Tack,» sade friherrinnan något tvekande och tillade, i det hon vände sig till doktorn, »får jag inte gå in med detsamma?»

»Vänta bara ett ögonblick,» svarade denne, i dethan satte ifrån sig hatten på ett gammalt skåp vid ena väggen; »hm, jag måste förbereda henne litet.»

Och därmed gick han in i den inre kammaren.

»Min Gud!» sade madam Lund, i det hon stannade midt framför friherrinnan och neg gång på gång, »hvad ho’ ska bli glad, fattiga kräket, att få si ett tocke fint fruntimmer. För si, ho’ har nog varit fin själf med i sina dar. Fast nu har det varit fasligt eländigt med’na ett par år; men aldrig ett ondt ord hör man åf’ena så lång dagen ä’. Ho’ bara ber te Gud att det ska bli slut, stackare, och att någon ska dra försorg om barnungen, vet jag. Och så länge jag har en brödbit, så ska då inte flickkräket svälta, det försäkrar jag lilla nådiga frökna.»

»Är barnet hemma?» frågade friherrinnan sakta.

»Nej, tycker nå’n det. Ho’ ä’ ute och säljer hela da’n. Ho’ brukar allri komma hem förr än frampå eftermiddan, och då sitter ho’ inne hos mor hennas och läser i psalmboka. Det är ett för innerligt rart och försigkommet barn, ska nådig frökna tro, och ho’ talar rakt så förståndigt som en gammal människa. Och det säger jag då, att ville någon kristen själ, som hade mer än ’en äter opp för dagen, ta hand om barnet, så nog kunde det bli Guds välsignelse med den flickan alltid, så rar som hon ä. Ho’ bara tjaggar och fälas med att få komma i skole; men herre Gud, inte har hon, stackaren därinne, råd te de, va’ de likt det.»

»Har hon då inte alls fått någon undervisning?»

»Jo, jestandes, det har ho’ visst det. Modern har själf lärt’ena både läsa och skrifva och räkna. Och ho, läser och räknar som en riktig präst ... och så snäll ho’ ä’ i sina händer se’n ... ja, hon binder då kransar som ä’ så vackra som allri det.»

»Hvad, hon binder kransar? Hvad för kransar?» frågade friherrinnan häftigt.

»Kors,» utbrast gumman förvånad, i det hon sköt upp glasögonen, »grafkransar, vet jag.»

I detsamma syntes doktorn i dörren. Han såg merän vanligt upprörd ut, och hostade en hel mängd hm! det ena mera bullrande än det andra.

»Hur är det?» frågade friherrinnan hastigt och nästan ångestfullt.

»Hm, det lider ... raskare än jag trodde. Hm, har ni stått vid någon dödsbädd förr?»

»Ni glömmer då, att jag nyss stod vid min mans?»

»Herre Jemine, ho’ ä’ änka, unga människan?» hviskade madam Lund för sig själf, i det hon torkade sig i ögonen.

»Det är sant,» svarade doktorn, »hör nu, madam, medan vi ä’ inne hos den sjuka, så kasta en schal öfver er och gå neråt efter flickungen ... hon kan behöfva att komma hem. Men raska er. Det står en vagn nere vid vägen, hälsa från friherrinnan och bed kusken skjutsa er, så går det fort. Han får ju det, min friherrinna?»

»Ja ja, men skynda!»

»Herre min store! Jag åka ... och i en töcken vagn till ... nej det går då aldrig i världen an!»

»Allting går an, bara man skyndar sig,» förklarade doktorn tvärt, tog en schal som hängde på väggen, kastade den öfver gummans hufvud och skjutsade henne hastigt och lustigt ut genom dörren. Sedan det var gjordt, fattade han den unga änkans hand och sade, i det han förde henne framåt dörren till kammaren:

»Kom nu, hon är förberedd på, att ni är här.»

»Och hon vet hvem jag är?»

»Ja, hm!»

»Och inte sant, doktor ... barnet därborta vid kyrkogårdsporten, det är hennes barn ... det är ... det är ...»

»Hans barn ja, nu är ni på väg att förstå mig, min friherrinna. Och hvad ämnar ni nu göra?»

»Och det kan ni fråga, doktor?» svarade den unga änkan, i det hon slog upp floret och såg på honom med tårfulla ögon, »finns här väl mer än en sak att göra?»»Hm, ja, det är så det. Men att döma af er glädje nyss ...»

»Den gällde hans minne. En fläck mindre, är det inte något att glädjas åt, för den som bär hans namn?»

»Gällde den inte också något er själf?»

»Doktor!» svarade hon förvirrad, i det hon sänkte ögonen för hans forskande blick, »den gjorde det kanske ... och jag har redan ångrat min onda tanke ... men, vi äro ju svaga människor alla.»

»Nej, det är inte sant,» mumlade doktorn, i det han tryckte hennes hand, som han fattat, »åtminstone är ni så pass mycket ängel som man kan vara på den här skräpiga jorden.»

Och därmed inträdde de i sjukrummet.

Det var litet och lågt i taket, med några lämningar af gråa tapeter på de brädfodrade väggarna. Det hade synbarligen i förra tider varit ett praktrum i stugan, men var nu afsigkommet och luggslitet. I ena hörnet stod en liten grönglaserad kakelugn med kinesiska blommor på stenarna, från hvilka glaseringen här och där hade fallit af. Ett någorlunda rätvinkligt fönster med gulnade lämningar af hvit oljefärg, var förhängt med rena, hvita gardiner, och en blårandig rullgardin var halft uppdragen, för att insläppa litet af den gråa höstdagern i rummet. En pärlfärgad soffa, några likadana stolar och ett bord med små fällskifvor framför fönstret, samt en liten barnbädd i hörnet vid kakelugnen, utgjorde rummets möblering. I fönstret stodo en blommande lackviol och en balsamin. Men den unga änkans blickar fäste sig icke ett ögonblick vid rummets torftiga utstyrsel, de stannade med orolig häftighet på den sjuka i den pärlfärgade soffan.

Hon låg med tillslutna ögon, och de hvita, nästan genomskinliga händerna famlade oroligt omkring på täcket, som nästan alltid hos en döende. När doktorn och den unga änkan framkommo till bädden, öppnade hon ögonen, såg på den unga kvinnan med feberaktigt liflig blick och hviskade:»Gud välsigne er, fru friherrinna, att ni kom. Jag vågade knappt hoppas det. Vill ni räcka mig er hand? Jag har visst varit en stor synderska ... men jag älskade honom ... och det var af kärlek jag syndade ... också har jag fått mitt straff och burit det med undergifvenhet ... men nu är det snart slut ... inte sant, kära doktor? Vill ni ge mig er hand?»

»Gärna!» hviskade den unga änkan och lade sin hand i hennes.

»Tack!» och hon drog henne närmare intill sig och såg henne länge och djupt i ögonen, hvarefter hon hviskade nästan för sig själf; »så vacker, så vacker! Jag undrar inte på, att han glömde mig ... men han borde inte ha glömt ... sitt barn ... min Anna ... mitt stackars älskade barn. Hvar är hon? hvar är hon?» och hon vred sig oroligt på sitt läger, medan hon släppte friherrinnans hand, »skall jag kanske inte få se henne? Hör ni, jag vill se henne, innan vår Herre kallar mig ... jag vill det!»

»Hon kommer strax,» sade doktorn, »jag har skickat efter henne.»

»Tack, ni min enda vän ... till slutet ... ni blir trogen, ni ... Gud skall löna er.»

»Hm!» brummade doktorn, i det han räknade slagen af hennes puls och vände sig emot fönstret.

»Mitt arma barn, hvad skall det bli af henne?» fortfor den sjuka, »hvem skall ge henne bröd och hem och lära henne Guds vägar?»

»Sörj inte för ert barn,» sade friherrinnan mildt och ömt, i det hon satte sig bredvid den sjuka, »hon skall få en mor i mig, om ni vill anförtro henne åt mig. Jag skall försöka att försona hvad hennes far brutit emot er båda.»

»Hör jag rätt? Vågar jag hoppas? Ni, så ung, så vacker, så rik — ni skulle vilja åtaga er min Anna. Gud i himmelen, att få dö i den tanken, det är för mycken lycka för en sådan stackare som jag. Och ni säger så inte för att lugna mig,» tillade hon hastigt och ångestfullt, »ni kanske vill betala för henneoch lämna henne i främmande, i oskylda personers vård? Svara mig, vill ni, ni själf åtaga er hennes framtid?»

»Ja, jag vill bli en mor för henne.»

»Men ni har själf barn ... hon skulle kanske bli ett styfbarn ibland dem ... hon skulle ...»

»Lugna er, arma kvinna! Jag har inga barn, jag är alldeles ensam, och ingen styfmor skall hon få i mig, det lofvar jag er högtidligt.»

»Hvad ni är god! Tack och förlåt min misstro ... men är det väl så underligt om man blir misstrogen ... ack, ni är en ängel ... när jag är borta, så skall doktorn här lämna er mina papper ... Annas dopattest ... hon står erkänd som hans barn ... han ville det då, då var han ännu god mot mig ... många rådde mig att begagna mig däraf för att hindra hans giftermål ... men jag ville det inte ... jag borde vetat förut att jag var alltför låg, för obildad för honom ... men, när man älskar, så tänker man inte ... hur är det, doktor ... har jag mycket igen? Anna måtte väl komma ... lider det snart?»

»Åja, nu är det inte mycket lidande kvar,» svarade doktorn mildt, i det han släppte hennes hand, »och nu hör jag vagnen därnere ... hon kommer nu.»

»Gud ske lof ... att hon är här ...»

»Hm, jag skall gå ut och skynda på henne,» sade doktorn och gick.

När de båda kvinnorna blefvo ensamma, fattade den sjuka på nytt sin unga tröstarinnas hand och hviskade, i det hon förde den till sina läppar:

»Älskade ni honom mycket högt? Var ni lycklig med honom? Ack ja, det måste ni ha varit! Sörjer ni honom djupt?»

»Ja,» hviskade den unga änkan tillbaka, »jag sörjer honom mycket ... mest kanske för det, att jag inte alltid var hvad jag borde varit emot honom.»

»Så är det alltid med oss kvinnor, när man beröfvat oss vår kärlek ... och, inte sant, ni lofvar mig ju en sak: ni skall inte lära lilla Anna att föraktasin stackars mor? Jag blef inte hans af lättsinne, jag blef det af kärlek ... tror ni mig?»

»Ja, jag tror er ... och er dotter, arma kvinna, skall lära att välsigna sin mors minne.»

»Hvad ni är god! Och ni själf, ni föraktar ju inte den arma, som lidit så mycket?»

»Jag beklagar och jag högaktar er i er olycka. Hade jag förut lärt känna ert olyckliga öde, så tro mig, jag hade gjort allt för att mildra det.»

»Jag tror er ... men jag skulle inte ... ha det bättre ... jag skulle försona hvad jag brutit. Nu känner jag mig så trygg ... nu vet jag, att Gud har förlåtit mig ... Tyst, kommer inte där mitt barn? Jo, jo, det är hon!»

Den sjuka hade hört rätt. Om ett ögonblick öppnades dörren och doktorn inträdde i rummet med den lilla flickan vid handen. Utan att gifva sig tid att se på den främmande damen, skyndade flickan fram till modern, hvars i

döden halfdomnade armar knäppte sig samman kring barnets hals och slöto henne till det arma modershjärtat, som snart skulle upphöra att slå.

»Mamma, mamma!» ropade barnet gråtande, »du får inte dö, du får inte gå ifrån mig ... jag har ju ingen annan i världen än dig!»

»Jo ... mitt älskade barn ...» hviskade den döende med mödosam ansträngning, »du har en bättre mor ... än jag nånsin kunnat blifva ... här ser du henne ... ser du, så vacker ... så mild hon är ... Gud välsigne dig, mitt älskade barn ... hans ...»

Och om några ögonblick hade lifvet flytt, och det fader- och moderlösa barnet hvilade högt gråtande i de armar, som moderligt och varmt slöto sig kring henne, medan doktorn tyst och allvarlig, men med ett mildt och fuktigt uttryck i sina grå ögon, lade den dödas händer ned på täcket och tillslöt hennes ögon, i det han mumlade för sig själf:

»Hm, nu kan jag vara lugn för vackra Annette. Nu är hon i goda händer. Kom nu, min friherrinna,och låt oss fara. Anna lilla, vill du följa din nya mamma? Så, bara gråter? Kyss den bleka pannan där ännu en gång ... och så bär jag dig till vagnen, barn. Tänk på, att hon är lycklig nu, och att du skall bli en bra flicka och hedra din mor.»

Några minuter därefter rullade vagnen i full fart tillbaka mot staden, sedan doktorn i dess ena hörn installerat en ung mor, hållande ett gråtande barn i famnen och kännande sig rik af denna ovana börda.

*

9.

Omkring ett och ett halft år efter den händelse, som förskaffade den moderlösa flickan med grafkransarna en ny mor och ett hem, där hon skulle få uppväxa i sol och glädje, dessa tvenne så nödvändiga villkor för ett barns utveckling och trefnad, sammanträffade vår vän doktorn med sin yngre umgängeskamrat en vacker våreftermiddag ute på Djurgården.

Det var i första hälften af maj, då det nyvaknade lifvet i hufvudstaden söker sig ut i naturens sköte, och då företrädesvis Djurgården är den plats, som mest besökes: af de rika och förnäma i lysande ekipager och af de tarfligare samhällsmedlemmarna på apostlahästarna, och med de svällande vagnsdynorna utbytta mot den i lifligt ljusgrönt skiftande gräsmattan under ekar och tallar.

»Hm, se på den då!» utbrast doktorn, i det han gaf sin vän ett kraftigt handslag, »hvar har du hållit hus så länge? Jag trodde du hade superat ihjäl dig, du som så många andra, i vinter.»

»Nej, jag har varit bortrest.»

»Nå ja, det är då inte ovanligt här i staden att vara litet bortkommen af sig. Hvar har du då hållit hus?»»Nere på västkusten, på en affärsresa; du vet ju, att jag gör litet i järnvägar och dammbyggnader och sådant där.»

»Naturligtvis, som ingenjör betraktad, så är det väl inte underligt. Nå, har ni hittat på något nytt järnvägsföretag att lägga ner penningar i? Till exempel mellan Vänern och Storsjön, eller Ystad och Haparanda, eller Malmö och Hammerfest? Stort ska det ju vara, gudbevars.»

»Ånej, jag har nöjt mig med att staka ut en liten banbit mellan Åmål och nordvästra stambanan.»

»Nå, det var ändå något.»

»Men hvad har du gjort under tiden? Har du haft många obotligt sjuka att sköta, medan jag varit borta?»

»Åja, sådana finns det alltid godt om här i staden. Bland andra så har jag försökt att bota kommerserådinnan — du minns ju henne? — från gallfeber; men det lyckades inte.»

»Såå, men hvarför hade hon fått den obehagliga sjukdomen?»

»Af förargelse öfver att inte dottern ville gifta sig med sin förre mans kusin — den där sprakfålen, som du såg talade med henne på begrafningsdagen.»

»Å, jaså! Han lyckades verkligen inte knipa den unga änkan?»

»Nej, det gick inte! För omkring fyra månader sedan gifte hon sig med sin kusin, den unge vetenskapsmannen, numera professorn i Uppsala, du vet ju.»

»Så, att de blefvo ett par. Hvem hade kunnat tro det?»

»Hm, jag trodde alltid att det så skulle gå, och för dig kan jag gärna säga det, jag har väl inte så alldeles liten del i den saken — när allt kommer omkring.»

»Du?»

»Ja, just jag! Hvad är det att stirra för? Tror du inte, att jag hade mina giltiga skäl för att öfvertala den unga änkan att ta flickungen som eget barn?»»Mannens dotter, ja! Det var en egendomlig kombination.»

»Ja, men den lyckades! Gå vi framåt Friesens park? Jag visste, att det skulle behöfvas en motvikt mot käringen och att den bästa motvikten därvidlag vore ett barn, som den unga kvinnan kunde fästa sig vid med hela styrkan af sitt efter kärlek törstande hjärta. Och du måste medge, att det fanns väl inte ett hyggligare sätt för en gammal ungkarl att skaffa henne ett sådant väsen bredvid sig, än att låta henne taga vård om mannens öfvergifna barn.»

»Ja, det medger jag!» svarade den andre skrattande, i det han lade doktorns arm under sin, »och inte alla gamla ungkarlar skulle ha handlat så oegennyttigt. Nå, och det var därför som gumman fick gallfeber?»

»Ja visst! Hon ville naturligtvis, att dottern skulle bli grefvinna andra gången, och nu blef hon bara professorska i stället. Det var ett skäl. Det andra skälet var att excellensen, som, säga hvad man vill, ändå är en äkta god aristokrat, tog sig för att betala nevöns skulder, så att den unga änkan hade sitt fadersarf ograveradt, och följaktligen inte behöfde bero af sin söta mamma. Det tredje skälet, och det värsta kanske af alla, var just barnet, som jag skaffade den unga frun.»

»Nånå, det var heller inte att undra på,» skrattade den andre.

»Nej, naturligtvis. Du kan väl tänka dig, att det blef en massa mer och mindre giftigt prat om den saken, och att gumman skrek på skandal, så att hon var hes som en tornväktare. Och härvidlag betedde den unga frun sig så modigt, att gumman blef ännu värre, och fick sig på det sättet en den allra mest envisa gallfeber på halsen, som jag nånsin hört talas om under min långa praktik. Hon var alldeles gulgrön i ansiktet ett halft år — sedan kom jag då så långt med henne, att hon blef bara gul, och denfärgen lär hon nog komma att få behålla till döddagar.»

»Nå, har hon inte försonat sig med de unga efter bröllopet?»

»Hon har gjort några sötsura försök naturligtvis, men det vill inte riktigt gå. Se, den där lilla Anna har fått i sitt ljusa hufvud att inte tycka om gumman, och denna tål inte barnet, så att hon håller sig alldeles ifrån dem. På det sättet har den lilla fosterdottern redan gjort sin mor två stora tjänster, som mer än väl betala den omvårdnad hon skänkt henne.»

»Två, säger du? Hvilken var då den andra?»

»Kors, giftermålet med professorn, vet jag. När lilla Anna kom i huset hos den unga änkan, så fästade hon sig vid sin nya mor med en nästan svärmisk ömhet, ovanlig hos ett barn af hennes ålder. Jag var ofta uppe hos dem den första tiden, ty barnet var svagt och sjukligt af brist på närande föda, och behöfde mer än väl läkarens omvårdnad. Och vet du, det var eget att se hvilken växelverkan de där två barnen utöfvade på hvarandra. Den unga änkan växte ut till kvinna i kärleken till barnet, och barnet återigen utvecklade sig nästan dagligen till bättre och mera hoppgifvande egenskaper, i kärleken till fostermodern. Det är en förbaskadt underlig sak det där med kvinnorna, de må vara stora eller små. Du skulle ha sett, hur den lilla flickan lärde, hur hon växte, hur hon så att säga blommade i det där vänliga och glada hemmet, och hur oumbärlig hon blef för den unga kvinnan. Och med hvilken instinkt sedan hon kände, om de som närmade sig den unga änkan menade ärligt med henne eller inte.

När den där fina löjtnanten kom, och han kom ofta nog, så såg den lilla bytingen så mörk ut, att det inte fanns ett spår mera kvar af 'ljusa Anna' vid kyrkogårdsporten. I början försökte modern, att resonera bort hennes motvilja; det hjälpte inte, och slutligen öfvergick hon, nästan utan att veta det, till barnets åsikt. Och löjtnanten, som hade räknat på en ung änka utan barn,och som aldrig kunde få tillfälle att säga henne sina platta artigheter utan att de där stora, blå barnaögonen sågo på honom så allvarligt, som om de velat tränga ända till botten af hans själs skräpkammare, han tröttnade slutligen alldeles, och lämnade fältet fritt för den unge vetenskapsmannen, som var Annas stora favorit, och som hon, första gången han kom upp till dem, sprang om halsen på och kallade pappa, i det hon helt allvarligt förklarade, att hon inte ville ha någon annan far än honom.»

»En sådan envis liten byting.»

»Jo lita på det, du, hon släppte inte sitt tag, den lilla. En dag när jag var däruppe, så kom han också dit på visit, och då tog den lilla trollsländan sig för att ta mig till råds i fråga om faderskapet.»

»Nå, det roade väl unga frun?»

»Kan just inte säga det. Åtminstone rodnade hon som den rödaste ros, och gjorde de mest förtviflade försök att tysta sitt lilla 'enfant terrible', men det var inte värdt. — 'När jag vill ha honom till min pappa, och mamma sagt, att hon tycker om mig,' menade flickan, 'så måste hon väl också tycka om honom, inte sant, doktor?' — 'Kära barn,' svarade jag, 'det där är en sak som du skall låta din mamma bestämma själf.' — 'Åja,' fortfor Anna, 'då gifter hon sig nog med honom också, fast hon inte vill tala om det, för hon har lofvat mig, att jag skall få till pappa den som jag vill ha.' Det blef för mycket för unga frun, och hon skyndade sig att få tag i någon förevändning för att komma ut ur rummet så fort som möjligt.»

»Nå, den unge arkeologen då, hvad gjorde han?»

»Han tog den lilla frispråkerskan i sina armar och kysste henne så hjärtligt som om han väl vetat, att hon var den bästa förespråkerska han kunde få, ifall han behöfde någon sådan. Men hvad det beträffar, så har jag mina egna tankar, hm! Hon hade nog en sådan där liten ungdomskärlek till honom gömd i någon stilla hjärtevrå, dit aldrig salig baronen gjorde sig den mödan att titta in i lifstiden ... och hur det nuvar, så gifte de sig för några månader sedan ... och bo nu uppe i Uppsala, där jag hälsade på dem för en sex veckor se'n. I dessa dagar skall den unge professorn göra en studieresa på ett par år till Frankrike och Italien, och unga frun och fosterdottern följa med, har jag hört. Jag tänker de äro väl redan på väg till Stockholm i det här laget.»

»Men hör du, bror doktor, en sak har du inte tänkt på; när nu det unga paret får egna barn, hur går det då med fosterdottern? Skulle det inte kunna hända ändå, att hon blefve stjufbarn på den affären?»

»Hm, nu är du dum; ursäkta, att jag inte säger det på din rygg, som det brukas nu för tiden. Därvidlag är det ingen fara alls. Hon är ju nu nio år, vet jag ... innan deras egna barn hinna växa upp, så är hon ju stora fruntimret. Tror du inte, att jag hade räknat ut den saken, innan jag skaffade henne dit. Och när de få egna barn, så har hon redan så hunnit växa fast i deras hjärtan, att det gör ingenting. Nej det är bara när stjufbarnen äro små som de egna barnen bli tyranner. Och dessutom är hon fosterbarn, det är en annan sak. Hvarken far eller mor rå om henne egentligen, och därför blir det inte tillfälle till afundsjuka heller, som det alltid blir när den ene är far och den andra inte mor, eller tvärtom. Ska vi gå upp på Bellmansro och dricka ett glas punsch, hvasa?»

»Ja, hvarför inte.»

»Kom då ... men hvad tusan ser jag?»

»En vagn som stannar. Jag tror herrn vinkar åt dig?»

»Ja, visst sjutusan vinkar han ... gå upp förut du och beställ ... jag kommer strax.»

Och därmed skyndade doktorn ovanligt lifligt fram till en elegant landå, som stannat i självfva korset mellan vägarna som föra till Rosendal och Friesens park. I vagnen sutto en herre och ett fruntimmer, samt midt emot dem båda en vacker liten flicka på nio år,och när doktorn kom fram, räckte de alla sina händer emot honom.

»Nå, det var då ett kärt möte,» ropade den unge herrn i det han tryckte doktorns händer; »nu, doktor, måste ni sitta upp med och följa med oss hem. Vi resa i morgon bittida.»

»Till Italien,» bifogade den unga frun, i det hon såg på sin man med kärleksfulla blickar.

»Ack, doktor, hvad jag skall få se mycket, mycket grant!» ropade den lilla flickan och klappade i händerna, »och hvad mamma skall vara glad däroppe åt, att hennes Anna är lycklig.»

»Mamma, hm!» utbrast doktorn, i det en fuktig skugga for öfver hans ögon, och han började gnida dem, mumlande öfver dammet.

»Ja, vi komma just nu ifrån henne,» sade den lilla med en skymt af vemodigt allvar öfver de vackra dragen, »och hon hade friska kransar på grafven, du doktor. Hvem kunde ha gifvit henne dem?»

»Hm, hur skall jag veta det?» mumlade doktorn och tittade uppåt Bellmansro; »jaså, så ni reser i morgon, mitt unga herrskap? Nå, lycka till ... jag kommer upp litet senare ... nu har jag en bekant som sitter och väntar på mig däruppe ... nå, det var sant, hur mår kommerserådinnan?»

»Mamma reser i nästa månad till Kissingen,» svarade den unga frun, »kanske sammanträffa vi med henne i Berlin, där min man måste stanna någon tid. Hon såg friskare ut än i vintras.»

»Dröj nu inte för länge, doktor,» sade den unge mannen, »vi ha så mycket att tala med er om ...»

»Ja, och så mycket att tacka er för!» hviskade den unga frun, i det hon tryckte sin mans hand och kastade en glad blick på den lilla flickan midt emot sig.

»Seså, tacka er själfva. Hm, ingen konst att vara lycklig, när man är folk,» sade doktorn buttert; »ska försöka komma om en timme eller så. Hvar bor ni?»

»På 'Kung Karl', en trappa upp.»»Då far jag till Strömparterren, så blir det lagom. Adjö så länge.»

Och vagnen fortsatte i starkt traf, medan doktorn långsamt gick upp till Bellmansro, där vännen väntade honom.

»Nu är hennes framtid betryggad, efter allt mänskligt sätt att se,» sade doktorn för sig själf, »och vår Herre gör nog sitt, han också. Nu kan du vara lugn för din flicka, stackars vackra Annette.»

»Jag kunde inte se de äldre, som sutto i vagnen,» sade vännen, när doktorn kommit upp, »men den vackra flickan med de ljusa lockarna och de blå ögonen, henne tyckte jag, att jag kände igen.»

»Såå, du tyckte det? Skål, bror!»

»Skål! Var det inte ...»

»Jo du, det var 'flickan med grafkransarna'!»

*

"MÄSTAREN".

==

1.

När jag första sommaren bodde ute i Skärgården och hade hyrt en stuga på en tämligen torr och mager backe, från hvilken man hade en vacker utsikt åt två sidor, där hvar sin fjärd låg och glimmade i solskenet, föll det mig en dag in, att här skulle vara godt att bygga och bo äfven några kommande år. Men för att man riktigt skulle

kunna trifvas där, behöfdes några blommor och litet skugga, för att nu inte tala om grönsaker, sådana som dill, persilja och gräslök, dessa nödvändiga ingredienser för ett hushåll, hvars förstyre är en någorlunda ifrig fiskare. Det var också inte utan, att min hustru sträckte sina naturhistoriska funderingar så långt som till en vänlig liten gurklist eller några små sängar med krypbönor eller sockerärter, och själf hade jag tämligen klart för mig, huru mycken glädje och nytta, både för ögon och matsmältning, som vår uppväxande lilla familj skulle kunna få af några bärbuskar och fruktträd. Men huru få ner allt detta i den steniga backen, och framför allt, huru få det att växa och frodas?

Jag började med att försiktigt höra mig före hos min hederlige värd, en af den gamla stammens skärgårdsbönder, som just inte hade någon så öfverdrifvet stor aktning för nyheter. Visserligen var han å sina kors och hästars vägnar litet rädd om det magra gräset på backen; men så småningom fick jag honom samtalsvis att medgifva, det en och annan rabatt och några sandgångar inte precis skulle skada gården,om de bara inte »kostade så odrägligt mycket pengar!» Jag sade honom då, att jag inte trodde det skulle bli så särdeles dyrt, och att om han kunde skaffa mig någon kunnig person som bröte upp backen, så ville jag gärna ikläda mig kostnaden, i den glada öfvertygelsen, att vi nog skulle ännu några år kunna spela »Hyresgäst och husägare» utan att behöfva komma i lufven på hvarandra.

Det trodde min hederlige värd också, och en morgon, när det blåste frisk nordväst och han följaktligen hade satt sin gamla väderkvarn i gång däruppe på backen, och jag stod bredvid och pratade med honom om årsväxt och spannmålspris, vedtillförsel och strömmingsfiske, samt hur det egentligen skulle komma att gå med potatisen, eftersom försommaren hade varit så torr, så sköt han upp mössan med sitt vanliga raska tag, strök sig därefter med samma hand om det tofviga hakskägget, tittade grinande upp åt solen, kastade sedan en pröfvande blick på kvarnvingarna, hvilka tycktes ha god lust att sakta farten, mera än som för mäldens välbefinnande kunde vara tjänligt, och sade efter en stunds diupt begrundande:

»Ja, då undrar jag, om det inte vore rakt så godt te säga åt ’mästarn’, för det ä’ väl den ende som ändå kan gå i land me’et!»

»Med hvad då?» frågade jag förvånad.

»Kors, trädgårdsaffärderna, vet jag!»

»Jaså, det var en annan sak! Ja det vore nog bra; men hvem är ’mästarn’?»

»Joo, det är en odrägligt förståndig karl. Han har varit liksom någon sorts trädgårdsdräng både vid Margretelund och Bogesund, och Gud vet om inte vid självfvaste Rydboholm, och härom året så skötte han hela trädgårdsbestyret borta vid Siggesta, och nu vet jag, att han håller på och gör i ordning någonting trädgårdsaktigt åt frun på Ytterby.»

»Hvilken fru?»

»Kors, frun vet jag. Hon som är änka, och rår om stora byggningen midt för, när en kommer nerpå fladen. Se, hon är född i Stockholm och utaf bättre folk, för si far hennes var fiskköpare och därför kallar vi’na för frun. Det är en faslig rar människa och så höflig och ackurat i allting, och där håller hän på nu och ska sätta hallonbuskar, för härom da’n så ville han köpa plantor utaf rådman Petterson i Vaxholm, men där fanns då inga, utan så lär han ha fått nere vid Tynninge!»

»Nå, och han är skicklig, den där mästarn?»

»Usch ja! det är en karl som vet hur det ska vara. För ser herrn, som pojke var han hos en gammal major, som hette Bahr, som den tiden rådde om Margretelund och hade byggt opp en jaktparveljong på Skägga Storö ... ja! herrn har nog sett stenfoten som står kvar där ännu, när herrn har varit där och tittat efter gäddor i vassarna; — och där fick han lära sig mer än di kan vid själfva landtbrukarakademin, det hörde jag utaf sektern, som var sekter där och bodde hos oss före herrn! Och eftersom jag just håller på och mal gröpe åt en utaf ytterbybönderna, som kommer hit i eftermiddag, så kan jag be honom säga åt mästarn, att han kommer öfver en kväll, så får herrn

fundera med honom, om han vill åta sig affärden.»

»Ja, det vore präktigt!» svarade jag, »men bara han nu förstår sig på saken riktigt?»

»Han ja! Jo, lita på det. Han var här i fjor och ympa ett par äppelträn åt oss, och det är håken till karl att ha reda på tockna där ordningar, för bägge ymparna blomma' i våras, fast det inte blef några äpplen på dem, inte. Men det var torkens fel och inte hans. Jaha, apperpå torken, så förstås, att han tar sig en tår emellanåt, men si, det ä' inte mer än hvad som ä' regalt, inte.»

»Nå, jag kan undra om han är dyr?»

»Å nej, herrn får väl ackordera me'n. Jag tänker han tar fäll 36 skilling om da'n och maten, och det kan det väl vara värdt. Och slängd ä' han för resten i litet af hvarje, för han både spränger sten ochmurar spisar, och så kan han latin till och med, för det har jag då själf hört»

»Anfäkta den mästarn!» utropade jag med uppriktig förvåning, »hvad heter han?»

»Han heter Bergström, vet jag.»

»Nå, är han gammal?»

»Ja, det förstås, inte ä' han så svårt ung, inte. Han ä' väl bortåt ett par och femti, fast han allt ser ut för mycket mera; men si, arbeta kan han och bara inte raptussa kommer åt'en så ...»

»Hvad vill det säga?»

»Jo si, det är på det viset me'n, att när han ha fått ihop en styfver, så ger han sig åf in till Vaxholm, och blöter opp den, så länge det finns en bankovitten kvar. Och då ä' han allt likasom litet oregerlig af sig några dar; men så när han får sofva ordentligt, så tar han igen skadan och arbetar så det sjunger om'et, och då kan han gå på rakt som en myra vecka ut och vecka in, för si det är bara vid fullmåne som han super, ser herrn.»

»Det var mig en underlig kurre! Är han gift?»

»Tycker herrn det! Nej då, det har väl aldrig något kvinnfolk sett på den, inte.»

»Är han då så ful?»

»Jaa, inte ä' han just vacker, inte. Hur han varit som ung, det kan jag inte så ackurat säga, för jag har inte sett'en förr än på senare tiden; men nu ser han just inte golik ut! Men kvick ä' han.»

»Såå?»

»Ja då! i fjol hoppa han öfver gärsgåln här som ett inte ... men då förstås, va' han arg, för att de skällde på'n, ett par utaf drängarna. Och sjunger och gnolar det gör han jämt och samt, så det går undan med hvad han har för händer. Så nog tror jag, att herrn ska bli nöjd med honom, alltid!»

»Men säg mig, hvarför kallar ni honom för mästarn?»

»Jo si, det är så, att han höll på och skulle bli trädgårdsmästare härom året i Åker nå'nstans, menså ville det så illa till, att det var just fullmåne vid Mikaeli, när han kom dit, och då for han in till Vaxholm på natten, och så kom han inte igen på nära åtta da'r, och så blef det ingenting af med den paschasen, och se'n dess så kallar di honom för 'mästarn'.»

»Och han blir inte rasande för det?»

»Nej, inte när han ä' nykter; då tycker han tvärt emot om'et. För han säger det, att det finns många trädgårdsmästare, som inte vet hälften så mycket som han, så det är nog reellt, att man ger honom namnet, när han vet att göra gagnet.»

»Men då vore det ju rättare att kalla honom 'trädgårdsmästarn'?»

»Nej, det vill han inte, för si han påstår det, att trädgårdsmästare ä' han inte, eftersom han inte har någon

trädgård, men ’mästare’ kan han gärna få heta, eftersom han har reda på litet af hvarje i den vägen. För ärlig och rakt fram ä’ han, och vill inte skällas för det som han inte är — som många vill fäll’ det här i världen.»

Mot denna sunda bondlogik hade jag naturligtvis ingenting att invända, utan nöjde mig med att svara:

»Det skulle vara roligt att få lära känna den där mästarn! Laga för all del att han kommer hit i rappet!»

»Jag skall säga åt Ytterbyarn, så kan han få låna sig en båt af honom och skutta hit öfver i morgon kväll! — Men jag tror hon går öfver på ost, jag! Då mojnar det väl ut, och det är så godt att stänga kvarn och ge sig af ut med noten för att se, om det finns någon strömming nere i Norrängsviken.»

Och därmed skildes min värd och jag för den gången. Jag gick ned till stugan och började i tankarna kasta ut en plan för gångar och rabatter, och sedan det var gjordt, gick jag in och såg efter i almanackan, hur det var fatt med månens ställningar och förhållanden för ögonblicket. Till min stora glädje sågjag, att det först om tio dagar var fullmåne och att jag således möjligen innan dess skulle få klart för mig, hur min blifvande trädgård skulle se ut, och hvad den omtalade ’mästarn’ skulle duga till, då han var i sitt vanliga ässe, och månen ännu inte hade fått det första kvarteret fullt.

*

2.

Den därpå följande kvällen var en särdeles vacker eftersommarafton. Solen dalade starkt neråt väster, och väfde in ett bredt band af glittrande guld uti det klarblå vattnet i sundet mellan de bägge fjärdarna, medan alarna på stranden återspeglade sig i långdragna konturer, hvilka sakta darrade för vågsvallet från en liten ångbåt, som nyss kilat igenom. På grundet midt emellan stränderna stimmade löjan i stora hopar, än muntert sprittande upp ur vattnet efter de dansande myggorna, än själf jagad af någon glupande abborre, som vältade sin hungriga lekamen tungt i vattenbrynet, och slog sönder den glittrande spegeln i stora, vattrade ringar. Då hoppade löjorna ännu högre upp, och en och annan blef de lättvingade tärnornas eller de mera gravitetiska måsarnas rof, när de så där försökte kasta sig ur sitt eget element, för att försöka sig i ett annat. Min hustru och jag sutto nere i skuggan under alarna vid sjön och sågo som bäst på, hur en roslagsskeppare lade ut sina gransegel, det vill säga, sina klumpiga åror, för att ro sig uppför sundet, från hvilket strömmen ut mot den större fjärden merendels gick stark om kvällarna, sedan den ostliga vinden, som körde upp vattnet, mojnat ut mot solnedgången. En sommargäst från Vaxholm satt i sin fisksump ofvanför grundet och trodde, att han skulle få en fisk; men han lurade sig, ty abborrarna hade bete för bättre pris än att nappa på hans krokar.Bäst som vi så sutto, kom en liten dålig ökstock roende in i sundet från den större fjärden. Vi sågo att den hade en roddare; men upptagna som vi voro med att åse skepparens manliga kamp mot strömmen, gåfvo vi inte vidare akt på den, förr än den efter en stund lade i land midt för där vi satt oss ned, och en underlig figur steg upp utur den, drog den med det vanliga säkra skärgårdstaget upp på land med fören, såg sig omkring ett ögonblick, tog sig en duktig buss ur en mellan förskinnet och bröstet framdragen näfverdosa, spottade på en sten som låg bredvid, och närmade sig oss med något ojämna steg, eller ett slags lättare linkning. Jag hade god tid att betrakta honom, ty han tycktes öfverlägga om han skulle gå fram till oss eller taga af på den lilla gångstigen, som ledde öfver ängen och upp till stugan.

Han var liten till växten och den ena axeln sköt betydligt upp i höjden öfver den andra, hvarjämte ryggen på samma sida var något utböjd, så att det såg ut, som om han burit på en puckel. Halsen var kort och tjock, och ofvanpå den satt ett lurfvigt hufvud litet på sned, åt den högra axeln. Hufvudet var betäckt med en gammal grå mössa, som i någon aflägsen forntid antagligen varit beklädd med skinn, af hvilken försvunna härlighet nu mera endast ett par tappar sutto kvar öfver hvardera örat, icke olika vingarna på antikens merkuriimössa. Mössan hade en gammal, ryggbruten skärm, och mellan den och själfva mösskanten framstucko några ostyriga testar af ett gråsprängdt hår, som i unga dagar antagligen haft någon icke obetydlig skiftning åt rödt. Under den tämligen breda skärmen framblickade ett par små, plirande, gråblå ögon, starkt blodsprängda och öfverskuggade af ett par

buskiga ögonbryn af mörkare färg än håret. Öfver en betydligt sneddragen mun tronade en stor, krokig näsa med väldiga koppärr och en den allra lifligaste kopparfärg på spetsen och vingarna. Ett tunt och stripigt skägg gick rundt om ansiktet och hade under hakan vuxit till en ganska aktningsbjudande längd, men varbitvis instoppadt mellan en gammal, urblekt svart spännhalsduk, som tycktes betydligt genera den korta halsen. Dräkten bestod af en gammal, lappad, gråbrun kavaj, ett par betydligt illa medfarna mollskinnsbyxor, en sjöstöfvel och en gammal resårsko, som var mera snedgången än en rättskaffens skopersedel har rättighet att vara, för att kunna uppfylla sin bestämmelse. Ett litet kort, trasigt förskinn med en stor mässingssölja midt på magen fulländade kostymen.

Den underliga figuren tycktes ändtligen ha fattat sitt beslut och styrde kosan rakt på platsen, där vi sutto.

»Guds fred vackert!» hälsade han med ett litet kort skratt, snarlikt en gnäggning på afstånd, i det han lyfte på mössan, så att litet mera hår kom fram mellan skärmen och tinningen; »kan just undra, hur en ska kunna få fatt på en litteraktör, som ska bo här på sommarnöje!»

»Kanhända att det skulle vara jag?» svarade jag i det jag betraktade honom med stigande intresse.

»Ja ja, fan tro’et!» svarade han med samma korta skratt; »då gick jag inte så galet, sa’ tjufven när han kom in i sakristian! Jaså, så det ä’ herrn det? Nå, och det där ä’ väl frun, kan jag tro!» fortsatte han, i det han med afvig hand pekade på min hustru.

»Det är inte så utan, min gubbe!»

»He he! kunde just tro det! Sämre kunde han ha fått, sa’ gumman när hon bjöd man sin palt på julafton! Jaså, så det är herrskapet som bor på det här blås-ut-et! Bara barnena, vet jag, bägge två! Nånå, inte ondt i det! Alltid hinner en bli gammal, om en bara får lefva! Syns på mig det, som har mina fem och femti på nacken, och får vara glad ändå, att det inte svider allt för rasande i benpiporna! Annat lif var det, när jag kom i tjänst hos gamle majorn på Margretelund, och det var fråga om att lägga både melonbänk och vinkast. Husch hvad det gick och hvad det växte sen, meloner stora som de värsta kålhufven och söta som de raraste karameller!»»Ah tusan!» utropade jag, »är det trädgårdsmästaren?»

»Nej det ä’ det inte!» svarade han gravitetiskt, »men nog är det mästarn alltid!» och därvid skrapade han lätt med den ena foten, som hade på sig den sneda skon; »jag hörde det skulle vara fråga om något tocke där trädgårdsderangemang, och därför så kvistade jag hit från Ytterby, för att få mig en liten abervink om saken.»

»Nå, det var bra! Kom med upp, så ska vi se på platsen och höra hvad mästarn säger. Men jag är rädd för att det blir svårt nog, för där är så mycket sten!»

»Pyh! visa mig den stenbacke, som jag inte skulle kunna göra en trädgård af! Att där finns sten, det ä’ inte något ondt! När man tar upp den, så slipper man gräfva gropar för buskar och trän, och så kan man få stenmur omkring, och det på köpet ändå! Och se här bara! det finns ju brunn nere på ängen! se det var riktigt ’klickå’ det, som det står i visan. Se lilla frua, vatten i trädgård, det är lika så hälsosamt, som brännvin i kaffe, för se utan det kommer en inte långt, hvarken med trän eller människor!»

»Nå, hvad säger mästarn nu?» frågade jag, sedan vi väl kommit upp; »kan det väl bli någonting af den här platsen?»

»Ja, inte ä’ han lång, men så ä’ han så mycket smalare! — sa’ flickan om fästman sin. Vänta, ge’ mig se nu!» och därpå började han med långa steg och förökadt linkande att uppmäta platsen; »usch ja! här kan bli trädgård som heter duga. Här behöfs bara jord och duktigt med gödsel, så ska herrskapet få se hur det ska växa! Jag undrar om här finns någon spade, jag?»

»Jo, här finns väl en, om den bara kan användas.»

»Den ja! Den skulle man kunna gräfva ner hela släkten med, om man bara hade någon. Här ä’ gräset frodigt som en prost; här ska man sätta ner den, så få vi se hur djup matjorden är! Å — huj! — hvasa’?skrapar du emot, din bulvan? Jo, gör han så! En ska få se att här ligger en hund begrafven! Jo, vänta, här ha vi göken!» och nu

skottade han bort jorden från en stor bullersten, som låg ett par tum under torfytan; »det var mig en bryggare att vara trind! Nå, du ä' väl inte jordfast heller, din krabat? Hvasa', jag tror du vill inte sjunga? Å hoj! jo se på fanken, nu rörde han på sig; jag ska gå in till bonden och låna ett järnspett, så få vi se kamraten i fyschiomejan!»

Och medan han linkade bort öfver gården efter järnspettet, stodo min hustru och jag kvar och sågo helt betänksamt än på stenen och på hvarandra.

»Tänk, om det finns många sådana här!» sade jag efter en stund.

»Det är nog troligt!» svarade hon.

»Då kanske det kostar mera än det smakar!» återtog jag litet betänksamt, i det jag inom mig gjorde ett hastigt öfverslag af hvad kassan kunde tåla.

»Ja, men tänk hvad barnen skulle ha roligt af några bärbuskar!» inföll min hustru efter en liten paus.

Och som min lilla, fyraåriga flicka i detsamma kom fram till oss och såg på mig med sina stora ögon, som om hon ville bekräfta sin mors utsago, så fattade jag raskt mitt beslut.

»Gå du in och gör i ordning litet aftonvard åt mästarn,» bad jag min hustru, »så skall jag språka med honom under tiden.»

Glad, som en god hustru, när hon fått sin vilja fram, gjorde hon som jag bad, och om en stund kom min gamle Merkurius linkande tillbaka med järnspettet.

»Nu ska vi kittla honom mellan ref benen en smula!» sade han i det han stötte spettet ner i jorden med en duktig ansträngning; »om nu herrn vill hålla emot litet med spaden, så ska vi väl se om inte kanaljen vill komma fram och bocka sig litet! Å — hoj! se så, krusa inte nu, gubben lilla! jo jo! jag tror du vände på hufvet, jag! här ska du få se, hur en kankomma sig opp här i världen, sa' länsman, när han blef kommissarie! Å — hi och dra! Å — ho — oj!»

Och efter ett par kraftiga ansträngningar af oss båda två, rullade stenen omkring på gräsmattan.

»Se så där ja! här ha vi guldklimpen! Den väger lika mycket som ett stycke bly på ett par pund! Finns det många tockna där, så nog kommer vi att bli stenrika alltid!»

»Nå, vill mästarn åta sig att bryta upp backen här?» frågade jag efter en stund, sedan han tagit sig en ny laddning mellan underläppen och tandraden; »och hvad skall mästarn ha om dagen?»

»Ja, se det var ett ord, det! He he! Ge mig nu se! Jag har allt ett par dars göra till borta vid Ytterby, för jag ska lägga ett täckdike där också; men om tre dar ska jag kunna vara här, och får jag trettisex skilling om dan och maten, och en pileknarkare emellanåt och ett hyggligt bemötande för resten, så ska här bli trägård och det i rödaste rappet.»

»Godt! men jorden? Hvarifrån ska vi få den?»

»Usch jo, det finns väl en vedbacke och en ladugård, vet jag, och så har väl bondfar något gammalt dike som behöfver tas upp, och så finns det väl något i bergskrefvorna också, och det ska vi snoka efter! Och all grästorfven som blir efter gångarna, den ska läggas i hög och ruttna i vinter, och så blir det jord af till våren. Nej se, ta mig dalern tror jag inte lilla frua bjuder på en smörgås, och det med både brännvin och öl till! Ja, så ta mig nitton och en half ska inte här bli trägård och »perså» med åt frun, och det så sant jag heter Bergström! Och här ska växa både »daljor» och löfkojor, och bellis ska jag ta med mig från Ytterby, så det ska bli fint som hin håle!»

Det låg, trots den ingalunda vackra uppsynen, och det vulgära språket, likväl något förtroendeväckande hos mannen, och sedan han ätit sig mätt, gjordes saken upp oss emellan, hvarefter han påbegäran fick en riksdaler på hand, för att därmed lösa at sin andra sjöstöfvel, som var lämnad till reparation hos en skomakare i Vaxholm.

»Jaha, och na får jag säga så mycket tack för välfägnan,» sade han, sedan han räckt fram sin grofva och valkiga, samt inte särdeles rena hand, och fått ett handtryck af oss bägge, »ge mig se, hvad är det nu i dag? Tisdag är det!

ja, då kommer jag om fredag morgon — och sen ska det min själ inte bli åtta dar till söndan, för kommer jag i tagena, så går det som det vore smort, sa’ prästen, när han tog halfvan. Adjö! adjö! Flåhacka tar jag med mig, för en ska väl hålla sig verktyg själf, när en får bra betalt, sa’ profossen, när han skar hasselkäppar!»

Och med mössan skjuten något mera på sned an då han kom, linkade han utför backen ner åt ängen och till sjön, sköt ut sin öka, klängde sig sedan i den tämligen ovigt, så att den höll på att vicka öfver åt andra sidan, svor några mustiga eder öfver »rankbyttan», som han kallade henne, tog sedan till årorna och plaskade af bortåt Vaxholm till, under det han med hes men ljudelig röst sjöng, så att det gaf eko mot bergväggarna på ena sidan af sundet:

»Och finns det stenar i jordens mull, så tag din spade och rappa på men gnäll inte för den sakens skull — rappa på, rappa på, rappa på!

Och finns det sorger i världens tid, så tag din knaber och rappa på — för glädjen är hemma strax bredvid! — Rappa på, rappa på, rappa på!» —

*

3.

På fredagen kom mästaren mycket riktigt tidigt på morgonen, och började genast på med sitt arbete. Det gick ganska raskt undan för honom, men svårigheterna voro större än både han och jag föreställt oss, så att jag efter några dagar mycket tydligt såg, att den fruktade månperioden skulle inträda, innan backen hunnit blifva förvandlad till rang, heder och värdighet af trädgård. Bittida och sent var järnspettet i gång, och den ena »guldklimpen» efter den andra gräfdes upp ur den sandiga jorden, så att slutligen fanns där materialier nog till en ganska respektabel stenmur omkring åtminstone en god del af mina ägor.

Sedan alla möjliga jordtillgångar blifvit tillvaratagna, fattades dock en hel del fyllnad för busklister och rabatter, och slutet på den visan blef, att jag en vacker dag måste tala vid en skutskeppare att skaffa mig en last trädgårdsjord från Stockholm. Så skulle den köras upp från stranden där den lades, och det var nu i början af andra veckan, då jag till min förskräckelse fick se, att det just morgonen därpå var fullmåne, och att jag således kanske skulle få stå där med min halfuppbrutna backe. Vi lade alla märke till att »mästarn», som alltid annars gnolade och sjöng, vid sitt arbete, blef allt tystare och tystare, ju längre det nalkades till den betydelsefulla dagen. Han kunde stå där långa stunder med spaden i hand och hufvudet på sned och se mycket fundersam ut, och det låg ett bittert och missmodigt drag omkring den redan förut tillräckligt sneda munnen. Stenarna, som han annars alltid hade ett skämtsamt ord åt, när de lågo i vägen för hans spade, fingo nu uppbära ganska beska piller, och de hedersnamn han gaf dem, voro just inte alltid de vackraste. Jag började undra öfver hvad som kunde ligga till grund för dennaförändrade sinnesstämning, och föresatte mig att försöka komma underfund därmed, både af ren nyfikenhet och därför att mannen ifrån första stunden väckt icke så litet intresse hos mig.

På eftermiddagen före fullmånsdagen, blefvo spadtagen allt mera långsamma, och som vi några timmar förut varit af litet olika tankar i fråga om läget och utseendet af en rabatt, som jag ville hafva liggande snedt emot gången och med formen af en snäcka, men som mästarn ville ha äggformig och liggande rätt emot gången, så gick jag till honom och försökte att få ett samtal i gång.

»Hur är det fatt med mästarn? Han ser så fundersam ut! Mår inte mästarn bra?» började iag, tämligen oväntadt som det tycktes, ty han såg på mig helt hastigt från sidan, och svarade sedan tämligen tvärt, i det han vände sig bort:

»Tycker herrn, att det går för långsamt med arbetet då, eftersom herrn frågar?»

»Det har jag inte sagt; men att det är någonting i vägen, det slår inte fel.»

»Ja, det ä’ de förbannade stenarna som ä’ i vägen, annars vet jag just ingenting,» återtog han torrt, i det han började gräfva igen.

»Mästarn kan gärna göra rabatten efter eget behag, ifall det skulle vara det, som gjort honom misslynt,» fortsatte jag envist, i det jag satte mig på ett gungbräde strax invid; »inte ska vi bli ovänner för en sådan småsak.»

»Det är väl herrn, som ska ha trädgården och inte jag,» svarade han lika kort som förut; »och om herrn vill lägga sina rabatter på längden eller på tvären, så mig gör det detsamma!»

»Nu skulle det allt vara skönt att få litet regn på det här!» fortsatte jag, i det jag makade mig närmare; »och jag tänker väl också, att torkan skall ge med sig nu, eftersom det är fullmåne i morgon.»

Jag såg tydligt, hur han ryckte till vid dessaord, som om en nål stuckit honom, eller som han skulle trampat på något hvasst föremål. Han strök sig med vänstra handen öfver pannan, som för att torka bort svetten, och sade efter några ögonblick, i det han envist höll blicken riktad åt andra sidan af backen, liksom undveke han min:

»Tror herrn, att månskiftet har något att betyda då?»

»Ja, det tror ja g visst!» svarade jag, »isynnerhet i fråga om väderleksförändringar! Åtminstone tycker jag mig ha märkt det här ute i skärgården.»

»Hm!» sade han med långt utdragen ton, i det han stötte spaden midt i en grästorfva, »det är inte bara väderleken, som månen har att göra med! Det är allt en underlig kropp, den där mångubben, ska herrn tro!»

»Hvad menar mästarn?»

»Å, det kan vara detsamma hvad jag menar!»

»Nej, säg ut nu. Jag tycker det är roligt att höra andras tankar om sådant där.»

»Jo si, det är min själ inte för ro skull som han går däroppe och vankar och tar af och tar till och ser ’melankolisk’ ut om nätterna: Han har mer göra med oss än vi tror, och det är mycket som händer här nere, som han går och ställer till däroppe.»

»Tror mästarn det?»

»Ja hvarför skulle folk ha så mycket känning af’en, annars? Di som ä’ sjuka till par exempel, bli di inte alltid värre vid månskiftena? Och finns det inte klokt folk, som bli galna när mån’ blir full, och kloka igen när han börjar på och nyktra till? Och drar inte mån’ till sig vattnet, säger di, som har varit i Amerika och därute i storsjön ... och barn som ha mask, blir inte di alltid värre vid nytändningar och nedan och tocke där? Och kritterna sen? Tror inte herrn att de känner af’en också? En arg tjur ä’ alltid argare mot månskifte, och det vet väl hela världen, att om en ko bär i nedan, så sinar hon sedan hvargång det lider till ny. Och ta herrn och sätt en buske eller ympa ett träd vid fullmåne, så vill jag vara skapt som en strömmingsnacke, om den ympen går till eller den busken tar sig! Nej, det är allt en förbaskadt underlig kropp, den där mångubben, ska herrn tro!»

»Det låter, som mästarn själf skulle ha varit utsatt för honom på ett eller annat sätt.»

»Jag?» utropade han med samma ryckning som förut; »hvarför just jag mera än någon annan?»

»Ja, inte vet jag! Jag bara tänkte så, eftersom mästarn blef så ifrig.»

»Hå kors, inte tyckte jag, att jag var ifrigare än annars! Men se, när en börjar tala om de där sakerna, så blir en alltid litet underlig till kuraget. Som till par exempel den här aftonstjärnan, den där stora, herrn vet, som en ser om kvällarna se’n solen har gått ner ... nog ä’ det en underlig kurre, den också!»

»Hur så, det har jag inte hört!»

»Å hör nu, nu spektaklar herrn med mig. Liksom inte herrn skulle veta det lika bra som jag!»

»Nej, jag försäkrar mästarn!»

»Nå så ska jag tala om’et då, så vet herrn det till en annan gång! Hon byter om, ser herrn, och när hon varit aftonstjärna ena året, så blir hon morgonstjärna det andra. Skulle en kunna tro det, att di har tockna där ordningar för sig däroppe? Och så tredje året så ä’ hon aftonstjärna igen. Och hvarför skulle hon gå se så där och spankulera

fram och tillbaka, om det inte skulle ha något att betyda?»

»Nå, vet mästarn hvad det betyder då?»

»Nej, det vete tusan och inte jag, men si att det har någonting te betyda, det kan jag slå mig i backen på.»

»Kan det inte helt enkelt betyda, att hon bara flyttar sig närmare och längre bort ifrån solen, tror mästarn?»

»Nej, hör nu, dum ä' jag, men så dum ä' jaginte, att herrn kan få i mig det! Har kanske herrn eller någon annan sett henne flytta sig då? Och hur skulle hon kunna flytta sig intill solen, som ideligen kilar ikring himlahvalfvet själf? Han lär min själ inte ställa sig och vänta på'na, han!»

»Ja, men solen står ju stilla!»

»Gör han också? Då vore det väl bäst att herrn lät bli och tog upp trägård här, för då skulle det inte komma att växa mycket! Nej, låt bli det! Han gör allt som vi, går och lägger sig om kvällarna och stiger upp om mornarna och det undan för undan!»

»Det vill säga: så ser det ut för oss, ja!»

»Ser det så ut, så är det väl så också, kan jag tro! För det vet jag, att ser ett träd visset ut, så är det visset också, och ser jag, att det är mask på kåln, så är det mask på'n, så inte ska vi tala vidare om den saken, inte. Nu var det någonting annat, som jag skulle vilja fråga herrn?»

»Nå, hvad skulle det vara?»

»Jo, jag ville fråga, om jag skulle kunna få tre riksdaler just nu med detsamma.»

»Det skulle väl kunna gå för sig. Men mästarn sa' ju, att han ville ha alltsammans på en gång. Det var ju fråga om att köpa sig en päls till vintern, tyckte jag?»

»Ja, det var nog så, och jag kan få köpa en fårskinnspäls utaf bonden i Svinninge för 20 riksdaler, och den är redan påtingad; men se, nu skulle jag vilja ha tre riksdaler med detsamma.»

»Nå, hvad ska mästarn ha dem till?»

»Jaså, ska jag skrifta mig också? Jag tänkte annars, att jag hade väl så pass mycket innestående, att det kunde räcka till tre riksdaler!»

»Naturligtvis gör det det, och se här har mästarn dem. Och så bär det väl af in till Vaxholm, kan jag tro?»

»Ja,» svarade han något dröjande, »det var inte så utan att jag tänkte dit.»»Jo jo men! Och sedan får jag väl vänta på att få min lilla anläggning färdig, gissar jag?»

»Hvarför det då? Åhå, di har varit framme, gubbarna, märker jag! Nånå, har man nån' svaghet så nog får man höra talas om'en! sa' haren när han sprang för kattungen! Men herrn kan vara trankil; gubben ä' gammal nu, han orkar inte hålla på så länge som förut. I öfvermorgon är jag här igen, och då ska spaden få se sig om efter rostfläckarna!»

»Men hvarför skall mästarn promt ge sig af in till Vaxholm?»

»Hvarför? Jag vet ingen krog på närmare håll.»

»Är det så nödvändigt, att det just skall vara en krog?»

»Ja, det ar det.»

»Se så, var karl nu för en gång och försök att segra öfver frestelsen. Mästarn är ju en duktig arbetare; det är skam att vara en stackare bredvid!»

»Ja, jag hör att herrn säger det!» svarade han med ett eget ljud af bitterhet i rösten; »men det är ingen konst att vara hög så länge en har ett kyrktorn att sitta på, sa' kråkan åt kyrktuppen! Försök att krafla nere i smörjan, så får herrn se. Men nog kan jag låta bli fara till Vaxholm, om herrn vill ge mig ett halfstop brännvin här ute.»

»Nej, det vill jag inte.»

»Ja, då knogar jag mig allt af på kvällskvisten, och om lyckan är god, så kommer jag igen i morgon kväll. Se, bara det värsta är öfver, så går det väl för sig sedan!»

»Skulle det inte vara bättre att försöka en gång att låta bli det där?»

»Nej det skulle det inte. När det är fullmåne, så får jag lof att supa.»

»Hvarför det?»

»Därför att jag inte kan vara nykter!»

Och med de orden lade han spaden ifrån sig, strök upp mössan på skulten, tog sig en duktig buss ur sin näfverdosa, och linkade af neråt ängen, i det han smågnolade för sig själf:»Lude-lude-lej! Månfar, skynda dej; nftr du i kväll tittar upp öfver skogen, sitter jag glader och säll och nickar åt dig på krogen! Lude-lude-lej!»

Inom några ögonblick var han nere i sin gamla ökstock, som låg vid notbryggan, och när jag en stund efteråt kom upp till kvarnen, hörde jag honom ännu ute i sundet, hur han sjöng med hotande ton, i det han tog häftiga tag med årorna:

»Lude-lude-lej! Månfar, akta dej! Minns nog en kväll, när du inte var nykter, då var jag glader och säll nu ä’ jag skral och betryckter! Lude-lude-lej!»

*

4.

Hela den följande dagen gick till ända, och jag hörde inte ett kvitt af min mästare. En fiskare på ön, som varit in till Vaxholm med strömming på morgonen, påstod sig ha sett honom sofvande uppe på kvarnberget, där nu den vackra villan står med den gamla kvarnen till underlag, och när han hade väckt honom för att försöka få honom med sig ut, så hade han bara tittat upp med ena ögat, vändt sig om på andra sidan och somnat igen, sedan han först mera uppriktigt än höfligt bedt fiskaren göra ett besök på en plats, där degne icke ansåg sig hafva det ringaste att uträtta.»Så nu lär herrn allt få titta efter mästarn på några dar, för han var allt riktigt inne i dona!» sade fiskaren tröstande, i det han gick sin väg.

Jag kunde på hela dagen inte få honom ur mina tankar. Hvad kunde det vara, som så där vid hvarje fullmåne dref honom till att sätta sig själf i samma tillstånd som den jordiske drabanten? Var det helt enkelt en af dessa psykologiska gåtor, som mänskligheten har så godt om i sina svagheters och synders öfverfulla rustkammare; eller fanns det något aggande minne från hans förflutna lif, som var orsaken till hans beteende? Jag vet inte, hur det kom sig att jag antog det senare, och sedan jag väl blifvit ense med mig själf därom, så började jag starkt fundera på, huru jag skulle komma underfund med hvad det var, som så upprörde honom, och som han var så angelägen om att kunna glömma!

»Du skall få se att det är någon olycklig kärlek,» menade min hustru.

»Han ser inte så ut!» påstod jag; »hvem kan val tänka sig, när man ser den där sneda, kostliga figuren, att någon kvinna nå’nsin kunnat kasta en blick af annat än ömkan eller afsky på honom!»

»Det skall du inte säga!» fortfor hon helt ifrigt, som alla fruntimmer, när de komma in på detta kapitel; »för det första har han inte alltid sett så ut som nu, och för det andra tror jag, man har tillräckligt bevis på, att vi kvinnor aldrig fästa oss vid utseendet, när det gäller den vi tycka om. Hur skulle annars alla fula karlar kunnat bli gifta?»

»Jaja, du har kanske rätt!» svarade jag, slagen af detta dräpande argument; »och jag skall nog vid tillfälle försöka att leta ur honom hemligheten.»

»Åja det lär väl inte bli så svårt! Karlarna kunna sällan tiga med sådana saker; vore det fråga om en gammal gumma, så fick du minsann ingenting veta. Det är bara de så kallade pratsjuka kvinnorna som kunna tiga, när det

gäller hjärteaffärer.»»Om en karl frågar dem kanske. Men inför hvarandra?»

»Nå, det är ju en helt annan sak.»

»Ja, det har du rätt i!» medgaf jag, som af gammalt kände kvinnornas ypperliga logik; »och när jag nu får veta något om mästarns förflutna lif, så skall jag tala om det för dig!»

»Jag lär väl inte bli den enda, som får veta det!» sade min hustru leende, i det hon gick ifrån mig, lämnande mig ensam kvar uppe på kvarnbacken, där jag gjorde mina reflexioner öfver, att hon antagligen skulle komma att få rätt.

Kvällen kom med det härligaste månsken. Icke en vindfläkt rörde sig, och det låg öfver hela naturen detta transparenta skimmer, som liksom förklarar allt hvad man ser omkring sig, därför att det döljer detaljerna som i en fin slöja och låter det helas former framträda dämpade och mildrade. En sådan månskenskväll tycker man snarare, att man känner föremålens färg, än att man verkligen ser den! Den finnes där, men huru obestämd i all sin bestämdhet. Det är som om de matta strålarna af det från månskifvan återkastade solljuset lade en förtrollning öfver allt hvad ögat kan omfatta. Det landskap som vid fullt dagsljus synes leende och mildt, blir nu storartadt och djupt; den skoglösa backen med sina kringströdda stenblock, som i solskenet synes på poesilös och torr, blir i månskenet förvandlad till en bruten och omväxlande mark, på hvilken de förlängda skuggorna från buskar och stenar måla de mest egendomliga scenerier. Det lilla stalpet mellan två stenar blir till ett bråddjup, de fintoppiga enbuskarna på sluttningen se ut som stora, ur djupet uppstigande trän, och återspeglingen från stränderna är så mörk och mättad af färg, att man tycker sig se vattenspegeln börja där månstrimman glänser. Och ute på fjärden, huru afstånden förminskas! Det längst bort belägna landet kommer så nära, att man tycker sig kunna kasta ditöfver, och de mellanliggande holmarna se ut somskjutande uddar af det aflägsna landet. Och till ram för allt detta den djupblåa etern med sin mattslipade kupa, och till grundstämning den djupa tystnaden, som endast någon gång afbrytes af ett aflägset årslag eller en hemskyndande nattfågels korta skri. Och bäst som man då sitter där i nästan andlös njutning af en vaka, som har drömmens alla fantastiska behag, så kommer bullret af en annalkande ångare och kastar drömmaren midt in i verkligheten. Dess röda och gröna lyktor lysa långt bort öfver den mörka vattenspegeln, maskinen bultar sina taktmässiga slag, aflägsna röster höras — en raket sprakar plötsligt till och söker fåfängt att likna de himmelska ljusen, han slocknar just under självfva försöket, och i stället för den präktiga elddrake, som steg upp med så mycket buller och bång, faller en simpel trästång ner igen, tacksam om hans fall kan höras som en enstaka plumsning långt borta på sjön. Men i alla fall blir man vaken, lifvet gör sig påmint på nytt — fastän det liksom landskapet får ett förmildrande drag utaf månljuset, som flödar ner från den utbrunna vulkanen däroppe.

Ungefär så där satt jag och tänkte för mig själf uppe på kvarnbacken, då jag mekaniskt fäste min blick på ett aflångt, mörkt föremål ute på den mindre fjärden åt Vaxholm till. Det var en farkost, det såg jag nog, och att den roddes af en ensam man såg jag också, när han gled fram förbi den långt utskjutande udden af Kammarholmen och på detta sätt kom midt i månstrimman. Men när den kom närmare, såg jag, att det inte garna kunde vara någon äkta skärgårdsbo som rodde den. Ty det var i sanning en underlig rodd. Än lyftes den ena åran högt upp i luften, än den andra; än tog roddaren ett duktigt tag med en åra, så att farkosten svängde rundt omkring och det såg ut, som om han vände om igen åt samma håll hvarifrån han kom. Men hur det var, så svängde den rätt igen, och närmare och närmare kom båten. Snart såg jag, att det var ökstocken och att roddaren var min saknade »mästare», som således höll sitt löfte och kom tillbaka på kvällen. Att döma efter rodden fruktade jag dock, att hans tillstånd måtte vara tämligen osäkert hvad hufvudet beträffade, och att denna osäkerhet hade betydligt meddelat sig åt både armar och ben.

Det dröjde tämligen länge innan han lade i land. Jag begagnade mig af detta dröjsmål för att stiga upp från min förra plats och begifva mig af upp till kvarnen, från hvilken jag hade en bättre utsikt neråt ängen, och under hvilken jag lätt kunde dölja mig i det där rådande dunklet. Jag kröp således upp på syllarna bredvid den väldiga bjälke, som tjänade till grundpelare för den gamle hedersmannen från 1727, och inom en kvart eller så, sedan jag förut hört ett förvirradt buller af ramlande åror och i vredesmod kringkastade brädlappar, såg jag den sneda

figuren komma upp ur skuggan nere vid sjöbryggan och med vacklande steg beskrifva de mest besynnerliga krokar under vandringen öfver den lilla ängsbiten, som låg i fullt månljus. Sedan han några ögonblick varit bortskymd af körsbärsträden nedanför stugan, såg jag honom komma upp på backen och styra kurs rakt på kvarnen där jag satt.

»Nå, ändtligen!» tänkte jag för mig själf; »få nu se, om jag skall få någon förklaring på min kära mästares 'månförskräckelse'.»

Och jag drog mig ännu mera tillbaka i kvarnens skugga, väntande på hvad som komma skulle.

*

5.

När »mästaren», efter många slingringar och ofrivilliga stötar mot stenar och buskrötter, ändtligen kommit upp till kvarnen, där jag satt, stannade han ett ögonblick, slog omkring sig med högra armen,i det han med den vänstra strök af sig den tillbucklade mössan, drog därpå en djup suck, snarlik ett stönande, och kastade sig därefter rak lång ned på marken, i det han knöt handen emot månen, som rund och skinande stod och tittade upp öfver skogstopparna i söder.

»Låter du bli och glo på mig,» mumlade han, i det hans högra hand mödosamt letade sig ned i ena kavajfickan, ur hvilken han slutligen efter många ansträngningar drog upp en halftömd brännvinsbutelj, »eller också slungar jag buteljen i synen på dig, din rundgattade kanalje! Hvad säger du för slag? Grina i fanoma, där oppe, där du sitter och drar mungipan på sned och plirar med ena ögat! Jag har ju sagt dig, att jag hvarken vill tänka på dig eller på henne eller på något annat än den här!» och nu tog han sig en duktig klunk ur buteljen, hvarpå följde ett långdraget 'äh-h'! därpå ett ögonblicks tystnad, i det han vaggade fram och tillbaka, och så började han plötsligt att, i det han lutade sig tillbaka mot ena armbågen, halfgnola med lallande röst:

»Jag var så ung på förvillande stig, ha ha ha, villande stig! Och aldrig jag såg nå'n annan fin dig, hjärtevännen så fager och fin!

Du minns det var på mitt tjugonde år, ha ha ha, tjugonde år! Du skrattade åt mitt röda hår, hjärtevännen så fager och fin!

Så kom där en ann' och fästade dig, ha ha ha, fästade dig, och sedan så gick det på sne för mig hjärtevännen så fager och fin!»

»Men det ska tusan sörja!» afbröt han sig själf med vredgad stämma, i det han skakade buteljen, och tittade i den, medan han höll upp den mot månljuset;»så länge det finns något i den här, så går det väl an! Hej, gubbar! Lustigt är det i alla fall att sitta så här och känna, hur det dansar om i hjärnan, och veta ändå, att det sitter någon fan därinne och skriker om ett bortfuskadt lif ... Hvasa? Hvem påstår, att mitt lif är bortfuskadt? Kallar di mig inte mästarn? Då ä' jag väl ingen fuskare, inte! Men nog vet jag hvad jag kunnat vara, om inte du setat där och glott och gjort natten till dag, din kanalje!» och nu hytte han på nytt åt månen, »hvem hin håle bad dig lysa den natten just? Hade det varit mörkt då, så hade jag ju aldrig sett, hur han kysste flickan min ... och den andra gången då lyste du inte då, inte! Hade det varit ljust då, så hade jag väl aldrig lagt honom i skallen med ... Hvad nu? Hvem säger, att jag var den som gjorde det? Är det du, din flintskalle, som pratar i vädret där oppe?»

Och med en min af ytterlig förskräckelse stirrade han uppåt månen, i det han liksom afvärjande sträckte handen med buteljen framför sig.

Då föll det mig in där jag satt, att om jag gick in på hans förvirrade tankegång och försökte att spela mångubbens roll med att kasta in ett par repliker i hans monolog, så skulle jag kanske få veta hvad det var, som tryckte på hans sinne.

Sagdt och gjordt, jag bad i tankarna den skinande drabanten däruppe om ursäkt, och med halfhög stämma, som jag gjorde så djup jag kunde, svarade jag inifrån kvarnen där jag satt:

»Visst är det jag, din tok. Hvem har bättre reda på det än just jag?»

Effekten utaf dessa på måfå framkastade ord var lika storartad som ögonblicklig. Som om en fjäder hade kastat honom upp från marken, stod mästarn där, vinglande på sina ostadiga ben, mössan hade fallit af honom, och buteljen slant utur hans hand ner i gräset och rullade först långsamt och tvekande, men sedan allt fortare och till sist med väldiga hopp ner i en stenhög, där den med ett gällt klingande och ettpar högljudda »kluck! kluck!» gick all världens väg tillika med sitt dyrt förvärfvade innehåll.

Den egendomliga figuren stod där nu med två tomma händer och stirrade med den mest målande förskräckelse upp till månskifvan; jag började redan ångra mitt djärfva tilltag, då jag märkte, att förskräckelsen försvann lika hastigt som den kommit, och att han med den rusiges lätthet att öfvergå från den ena sinnesstämningen till en annan, började sansa sig och drog munnen till ett bredt, nästan medvetslöst grin, i det han dock fortfarande med en viss respekt sneglade uppåt och yttrade med ett oefterhärmligt komiskt tonfall:

»Å fanken! jag tror du har fått mål i mun, din krubbitare! Nej, hör nu, det här börjar bli ruskigt, sa’ bonden, när hästen bad honom gå hem och lägga sig! Jaså, du ä’ språksam den här gången? Nå kör, då! om du vill så skall vi konvalsera litet om gamla affärder! Hvem fan bad dig lysa den där natten?»

»Hvem bad dig vara dum och tro att flickan tyckte om dig?» återtog jag, halfhögt som förut.

»Ja, jäkeln i det du ... det var ett ord!» svarade han med ett språng åt sidan, i det han knäppte med fingrarna; »du har väl aldrig varit så dum du, inte? Där oppe har ni väl annat för er, än gå och krångla med kärlek och trädgårdsmästeri och tocke’ där, som vi påta med här nere på jordklimpen? Hvem som bad mig, frågar du, gubbas? Ja, säg det du? Jo, ser du, det var ett par stycken gökar, som jag hade litet otaldt med den tiden! Den ena hette hjärtekornet, du, och den andra hette tjugu år, ser du — och så fanns det en till, som hette den syndiga människan, du! Det där har du naturligtvis aldrig haft något att göra med, du, inte — och därför kan du sitta där oppe och vara stursk och grina en annan syndare midt i synen, tycker du! Men ser du, så var det med mig, och skälm den som gör sig bättre än han är — och sämre jänta har nog en karl gått åt Helsingland för, än den, du! Minns du, hur vacker hon var?»»Åja, hon gick väl an!»

»Nej drag du ner åt skogen,» utropade han häftigt, i det han knöt handen på nytt upp åt luften; »gick hon an! Nej ser du, nog har du gluttat in genom många fönster i din dar, och nog har du sett mycket vackert och fint — men så djäkeln stenspränga mig, om du har sett någon rarare tös än Karin var, när jag lärde känna henne! Men det var karlarna som skrämde bort henne — för di var kring henne som snöskator kring ett körsbärsträd, och nog försökte jag vara fågelskrämma, men det gick inte! Det vill säga, inte skrämde jag dom inte, men nog sjutton gick det för sig att skrämma bort henne alltid! För hvad hade jag att bjuda på? Jo du, det ska jag säga dig, min gubbe,» och därpå började han att sjunga med långt utdragna toner:

»Ett trofast hjärta det var min skatt och ett par armar, som hette duga; men inte hade jag klocka och hatt och inte ett tecken till stuga! Ding dudililej! Och inte kunde jag ljuga!»

»Och ser du, det ska man kunna, för annars går det inte, hvarken med töserna eller med trädgårdsaffärerna! Och därför är det som det är, och en stackare är jag, och en stackare blir jag, och det är ditt fel alltsammans.»

»Hvarför tog du dig inte en annan?» frågade jag.

»Ja, det var väl så förbaskade lätt, det, tycker du? Hvarför tar man sig inte en annan, när hjärtat är så proppfullt med en, som en höstgrop full med potatis! Jag vet nog att Matts Persons Greta hade ett godt öga till mig, för hon var rödhårig hon som jag, och tyckte att vi passade bra till färgen att gå i par — men, den som inte ville vara med om den påselningen, det var jag det! Men det där angår dig inte! För jag säger ännu en gång, att det var dittfel alltsammans. Hade du inte lyst så vackert, första gången jag såg henne på dansen hos nämndemans, när hon stod utanför logen och satte upp sitt långa hår, som hade fallit ner, när hon dansade, så hade jag aldrig blifvit så tokig i henne, som jag blef ... hade du inte en annan gång skinit så där gentilt om natten, när vi åkte till julottan i Åkers kyrka, och jag satt bredvid henne i släden och körde trädgårdsmästarns Brunte, så det knakade i isen, och hon blef rädd och slog armarna ikring mig för att hålla sig fast, så hade jag aldrig friat till henne, och hon hade aldrig sagt ja i förskräckelsen heller ... och sedan, när nya skogvaktarn kom till majorn på Margretelund ...»

»Ja, hade du då inte varit så häftig, så hade hon kanske varit din ännu!» halfhviskade jag på måfå.

»Häftig, sa' du? Ha ha ha! sa' du häftig! Ja, inte vet jag, hur ni bär er åt däroppe, om ni får se er fästmö i famnen på en annan; men nog tusan ska man ha en iskällare i magen här nere för att tåla vid den leken utan att blekna!»

»Men om nu skogvaktarn höll i henne mot hennes vilja, och stal kyssen af henne?» fortsatte jag.

»Hej, gubbas!» skrek mästarn med ett nytt skutt, »har du sett något svart lysa i mörkret? Stal kyssen, sa' du? Hur du lurat någon förr du? Då var det åtminstone en riktig stortjuf till karl, för nog räknade jag till åtta så säkert som en! Och nog raggen stod hon bra stilla för att stå där mot sin vilja, det såg nog du lika bra som jag.»

»Om nu också så vore, skall man därför bli en sådan stackare som du?» återtog jag med straffande ton.

»Ja, det är lätt att säga för dig, som går där oppe och vankar, och inte behöfver hvarken husrum eller kläder, och inte har några krogar som stå och vinka i vråarna! Var människa du, så får du se, hur godt det är! Gå där du med ett hjärtesår som svider, och se hur folket pekar fingrarna åt dig, och känn hur det känns att bli bortkörd, för det man slagit enlymmel i skallen, så att han låg och kippa' efter andan , i en sex veckor, innan de fick lif i honom igen, och ta reda på hur det smakar att sitta på 28 dygns vatten och bröd för det omaket, så ä' du väl så lagom rund i synen, tänker iag. Och gå se'n omkring land och rike och försök att ärligt förtjäna ditt bröd, och bli bortsparkad som en hund, för att inte betygena ä' klara, och var nu ett dygdemönster om du kan! Ser du, den ekluten har jag smakat på, du, och det är ditt fel alltsammans säger jag! För hade du inte lyst de förra gångerna, och hade du lyst den natten då jag slog honom, så hade jag varit en bättre karl än jag är, det kan du börja att ta utaf på i morgon kväll, om det roar dig!»

»Det är så vigt att skylla på andra!» inföll jag med djup ton.

»Nej du, det ä' inte så vigt, som du tror!» svarade han med redigare stämma och med ett uttryck af sorg, som rörde mig, »det är inte så vigt som du tror, säger jag dig ännu en gång! För det känns nog krångligt i hjärtat ändå att vara en stackare och inte kunna hjälpa det! Tror du inte, att jag mera än en gång försökt att ge tusan, om du skiner eller inte? Tror du inte, att jag arbetat så att stenflisorna flugit omkring mig? Men ser du, min gubbe, det finns någonting på jorden, som är ett helvete, fast kanske inte läsarprästerna ha reda på det, och det är att komma ihåg! Hvad gör det att man svälter, bara man inte kommer ihåg att man varit mätt? Hvad gör det att man är olycklig, bara man inte kommer ihåg att man varit lycklig ... och ser du, när den hågkomsten kommer som en svart uggla och flaxar kring öronen på mig, då får jag lof att dränka henne, ser du! Och mycket annat med! När väder och vind och arbete och år hade barkat mig, så att ingen kände igen mig mera, så kom jag hit igen, och då lyste du på en annan sak, som just inte var så rolig att se! Du vet nog hvad jag menar, fast du sitter och ser oskyldig ut, din trindskalle! Skogvaktaren var död, och Karinvar död, och barnungarna gick och tiggde i gårdarna, och nu är den äldsta inne på Rindön som försvarslös, och den yngsta skjutsas från bonde till bonde som fattighjon, och det, skall du tro, svider i själen att se och icke kunna hjälpa.»

»Hvarför kan du inte hjälpa då?» frågade jag.

»Hvarför? Jo det tycker jag just om, att du frågar! Jag kan inte hjälpa mig själf, mycket mindre andra. Tror du kanske det är för fett att gå här och ympa ett träd åt en bonde, och spränga bort en sten åt en annan, eller att ha en backe att ta upp en gång hvart tionde år? Nej, min gubbe, det hörs, att du inte har reda på hur det går till här nere, hur mycket du än kikar på det dina tolf gånger om året. Har du nånsin försökt hvad det vill säga att kunna lägga ihop en styfver, fast di påstår, tockna där som littraktörn därnere, att du har så mycket silfver att komma med! Nej du, det är inte så lätt att bli bankovitten, när man är slagen till runstycke!»

»Och när man en gång i månaden tar sig ett duktigt rus!»

»Ja, något ska man väl roa sig med, och du som vet hvarför det är ... jag har aldrig sagt det åt någon annan, du skulle väl allra minst komma och slänga det i synen på mig, tycker jag. Jag undrar hvad du skulle göra, om du vore i mitt ställe?»

»Jag skulle gå och lägga mig!» svarade jag.

»Ja, anfäkta det ... du sa' något du! Tänk om jag skulle ta och knoga mig upp på höskullen och ta mig en lur! Hvad säger du om det? Kan du lofva mig, att du låter bli och gapa på mig, om jag gör det?»

»Du vet ju, att skogen ligger för, så att jag inte kan se dig.»

»Det är riktigt! Det är tusan hvad du blifvit resonlig och förståndig af dig i natt! Och ändå är du lika full som jag, fast du kanske bär ditt rus litet stadigare! Men inte ska du ge mig moralkakor, för att jag tar mig en tår — jag är inte på rökenoftare jag än du. Men det vet jag, att hade hon hållit af mig som jag höll af henne, så hade det blifvit en annan karl af mig, än hvad du nu ser, din himlaost! För ser du, nog hade jag ett växtöga, som hade kunnat spricka ut, och bära både blom och frukt, men det frös bort den natten, som du lyste på kyssarna, och fanns det något kvar efter den betan, så gick det åt fanders den natten, då du inte lyste! Därför så säger jag dig att det är ditt fel alltsammans, och därmed kan vi ha språkat nog. God natt med dig, ge dig nu af snart i nedan, så jag kan bli människa igen.»

Och därmed vinglade han af neråt backen åt ladugården till, där han hade sitt nattkvarter, och jag såg, hur han hela vägen hytte med sin knutna näfve åt månen, som gick så lugn och strålande där uppe i den mörkblå etern, som om han aldrig haft annat än lycka och glädje att skina på här i världen.

När jag väl hade hört luckan till höskullen gnälla på sina gångjärn, gick jag ned från min tämligen obekväma plats och begaf mig tankfull af neråt byggningen, inom mig tacksam och glad öfver att jag hade tak öfver hufvudet, och under detta tak väsen, som voro mig kära och dyrbara. Men man spelar inte ostraffadt månens roll, och jag drömde om natten, att invid min säng stod en klart skinande figur med ett trefligt månskensansikte och förebrådde mig, att jag på ett så opoetiskt sätt inblandadt honom i jordelifvets mödor och besvär. Det trefliga ansiktet blef allt bistrare och mörkare, slutligen tyckte jag, att han ville strypa mig — jag gjorde en häftig rörelse med armen och — vaknade vid att vattenkaraffinen slog i golfvet.

*

6.

Det var stora ljusa dagen. När jag hunnit sansa mig litet, såg jag på klockan och fann, att hon var half sju. Utanföre hörde jag tunga slag utaf en hacka eller spade, och en hes röst som siöng helt gladeligt:

»Och finns det stenar i jordens mull så tag din spade och rappa på! Men gnäll inte för den sakens skull! Rappa på, rappa på, rappa på!» —

Jag steg upp och tittade ut genom fönstret. På gärdsgården midt för fönstret satt en skata och tittade mycket förnumstigt på »mästaren», som hackade i backen, så att torfvorna flögo omkring honom. Några kråkor sutto på kvarnvingarna och gjorde sin morgontoalett; ute på backen gick tuppen med stolta steg och gol hvar gång han tittade solen i synen, kråkorna bockade sig för galningen och kraxade, liksom de ville visa, att de också kunde sjunga, och en fiskmås for händelsevis öfver backen och såg ned på dem så medlidsamt, som om han varit öfvertygad om, att de tillhörde en lägre värld än han, som på spända vingar seglade där uppe i solljuset, högt öfver den låga mullen, och inom kort fortsatte sin stolta segling öfver fjärden, i hvars blanka yta han återspeglade sina hvitskimrande vingar.

Det dröjde inte länge, förrän jag var uppe och ute hos »mästaren», som fortfarande sjöng sin visa och arbetade utaf hjärtans lust.

»Nå, se det var raskt utaf mästarn, att han är i arbete igen så här tidigt,» utropade jag, i det jag slog honom på axeln; »det trodde jag inte när vi skildes i går.»

»Det trodde jag inte själf heller!» svarade han, i det han lyfte på mössan och såg på mig med en halft frågande, halft osäker blick; »men se det ärså, att jag inte orkar hålla i så länge nu mera. En tröttnar på allting här i världen, till och med på att försöka glömma.»

»Men hur är det? Mästarn ser blek och medtagen ut, tycker jag?»

»Ja, det vore inte så underligt det! Tror littraktörn på drömmar?»

»Nej, jag kan just inte säga det! Men hvarför frågar mästarn så?»

»Jo, det har allt vissa orsaker, ser herrn! För si, jag har haft en förbaskadt underlig dröm i natt. Kan littraktörn tänka sig, att jag har drömt att jag talte med månen?»

»Å tusan! Nå hvad sade han för godt?»

»Han var ovettig på mig, den saten! Men för resten talte han inte så oförståndigt, för att vara full som han var! Se, jag drömde att jag låg oppe vid kvarnen, och så börja' jag på och dyfla med honom om en sak som ... som står oss emellan se'n gammalt, och då tyckte jag ackurat, att han svar'te mig! Jag kan undra hvad det ska betyda, jag?»

»Det betyder väl, att mästarn hade fått sig litet i mössan inne i Vaxholm i går afton, och när mästarn se'n gick och lade sig, så var det väl inte underligt att ...»

»Nej stopp nu! det betyder allt något annat, tänker jag!»

»Nå hvad skulle det vara då?»

»Jo, att det här ä' väl den sista trädgårdstäppan jag gör i ordning här i världen; för si, när en börjar på och drömma om att en talar vid månen, så är det då bestämdt inte långt igen. Och så godt kan det vara, jag har då inte mycket te lefva för, om jag tittar rätt efter!»

»Ah se så!» svarade jag, som började bli orolig för mitt skämt kvällen förut, »inte ska mästarn tänka på sådant. Då är det väl så godt, att jag talar om det med detsamma. Det var jag, som satt under kvarnen, när mästarn kom dit upp, och det var jag somspelade mångubben och svarade — det var hela saken.»

Han upphörde med sitt arbete, och betraktade mig några ögonblick förvånad och tviflande, sedan tog han sig en duktig buss ur sin näfverdosa, strök sig med afviga handen öfver ögonen, och svarade med ett menande leende, som lade något liknande solsken öfver hans fula ansikte.

»Jaså, jaja! jag förstår! Littraktören vill inbilla mig, att jag inte har drömt, utan att jag låg där oppe vid kvarnen, och att det var han som talte till mig. Men fast det inte går i mig utan tratt, så tack för välmeningen i alla fall. Så full var jag inte i går afse, att jag inte minns hvad jag gjorde. Jag gick direkte opp från sjön på höskullen, där jag somna som en stock! Tack i alla fall, men drömt är drömt, och jag vet nog hvad det betyder.»

»Mästarn tror mig således inte?»

»Nej, jag var väl inte tokig, jag. Herrn vill väl, herrn, det ser jag nog, fast det tjänar till ingenting. Det är inte värdt att öda krut på döda kråkor, ser herrn. Men hör nu, nu ska herrn skaffa ut buskar och trän till i nästa vecka, så ska vi sätta ner dem, innan det blir för surt i jorden, och så i vår, om jag lefver, så kommer jag och gräfver upp landena och lagar, att vi få fylla på med grästorfjorden, som jag nu lägger i hög där nere vid gärdsgården. Och lefver inte jag, så får väl någon annan komma och göra resten, kan jag tänka.»

»Men hör nu, mästarn skall tro mig: det var jag, som satt under kvarnen!»

»Jaha, jag vet nog af'et, sa' han som gick galet,» svarade han med samma ljusa uttryck som förut öfver det väderbitna ansiktet; »och littraktörn ska ha tack och heder för välmeningen! Men nu ska vi inte tala om det längre, utan nu hugger jag i med gångarna igen!»

Och det var och förblef omöjligt att öfvertyga honom om, att han inte drömt sitt samtal med månen.Det föreföll mig dessutom, som om han, på samma gång han kände ett slags vidskeplig fruktan för sin dröm, likväl hyste ett hemligt behag till den, och jag slutade således med att låta honom lefva kvar i sin tro.

Med den följande veckans utgång var arbetet slut, och när vi flyttade in till staden, stod en rad af de vackraste bärbuskar, ett dussin rakstammiga, små fruktträd och några rosor på den förut så kala backen. Sandströdda

gångar slingrade sig genom gräsmattan, några snäck- och äggformiga rabatter voro upptagna här och där i hörnen, och en liten fyrkantig berså med nyplanterade syrener intog den förra sopbackens plats på sluttningen emot ängen. Mästarn hade ordnat allt på bästa sätt, och oss föreföll det nästan som ett trolleri.

»Kom nu ihåg,» sade jag åt honom, då vi skildes, »att mästarn kommer hit i vår och hiälper mig med det, som återstår att göra. Och skulle det bli allt för bekymmersamt i vinter, så laga att jag får veta det, och jag skall försöka att hjälpa efter förmåga. Men gå inte och tänk på den där drömmen mera.»

»Tack och heder,» svarade han, i det han kraftigt tryckte min hand; »lefver jag, så kommer jag, och lefver jag inte, så ligger jag där jag ligger, kan jag tro. Hvad drömmen anbelangar, så ska vi aldrig tala om'et, sa' han som stal brödkakan. Det kan nog hända, att jag kilar in till sta'n på vintersidan ett tag, och får jag då titta upp till littraktörn, så säger jag inte nej. Och nu säger jag tack och adjö!»

Därmed skildes vi. Han satte sig i sin rankiga ökstock och paddlade af bortåt Åkerslandet till, ty han hade någon stensprängning att uträtta vid Lervik, en by som ligger midt öfver Trälhafvet — och några dagar därefter flyttade vi in till staden. Vintern kom med ur och skur, men jag hörde icke af min mästare på hela tiden.

När det slutligen började våras, och jag första gången, i början af mai var ute för att se, hur det stod till på min kära backe, satt jag sent på kvällenuppe vid kvarnen, sedan jag förut med glädje sett, huru bladen redan voro utslagna på krusbärsbuskarna, och hur de stora kådiga knopparna svällde på mina nysatta fruktträd, hvilka alla hade blifvit vid lif vintern i öfver. Trasten slog borta i grantopparna i skogen, en knarrande morkulla sträckte öfver ängen och sundet ner åt andra stranden, och ute på den kala holmen på fjärden satt den gamla vanliga orrtuppen och knäppte på sin glasharmonika en egendomlig bas till trastens melodier. Min hederlige värd, som varit ute på fiske, när jag kom, nalkades nu med betänksamma steg dit upp, och snart voro vi i fullt samspråk däruppe.

»Nå, har inte mästarn hörts af något?» frågade jag slutligen, sedan vi talat om ett och annat.

»Herre Gud ja, mästarn!» svarade min värd, i det han klådde sig bakom örat, »har herrn inte hört, hur det gick med honom i vintras?»

»Nej visst inte! Hur gick det då?»

»Jo, han strök med i slutet på februari, han.»

»Hvad? Är han död?».

»Ja, Gud värdes honom, stackare! Se, jag ska säga, hur det var. Det va' allt skralt för honom i vintras i kylan, och bodde gjorde han i en gammal sjöbod borta vid Vaxholm, och smått var det om förtjänsten, förstås. Han gick hos oss och hjälpte till vid vinternoten en tid, men så gick inte strömmingen till längre, och så behöfde vi honom inte mera. Och då sa' han, att han tänkte sig in till sta'n för te få tala med herrn, och en vacker dag gaf han sig af från Vaxholm öfver sjön, och det var på eftermiddan ... för di hade sett honom inne på krogen midt emot fästningen, så där vid fyratiden. Och på natten blef det ett Herrans väder med blåst och snö, så en trodde rakt, att taken skulle blåsa af, och da'n efter, så var det ett par fiskare från Ytterby som skulle in till sta'n med strömming, och då hitta di honom på isen mellan Lidingön och Bogesundslandet, och då var han ihjälfrusen, så han var kaf död när di fick tag i'n!»

»Stackars mästaren!»»Ja, nog var det så, kära herre! Litet hade han väl i sig och litet på sig, och en tom butelj låg det bredvid honom i snödrifvan, så nog kan en förstå, hur det hade gått till! Synd var det på karl, för det var odrägligt hvad han förstod sig bra på te styra och ställa med trädgårdsrede ... men det var väl nånting från gammalt, som inte var riktigt i lag för'n, och det gjorde att han tog sig en tår!»

»Jaja, nog var det så!»

»Och si, så var det på det viset, att just den natten ser herrn ... jag kom i håg'et, för att jag kom att titta i 'alnackan' samma dag jag fick höra, att di hade träffat på honom, och nog var det märkvärdigt i alla fall ...»

»Hvad då?»

»Jo si, det var så, att det var fullmåne om natten. Hade det inte varit det, så tänker jag att 'mästarn' hade lefvat än.»

*

"BESYNNERLIGE HERRN".

==

1.

Det var julafton 1859. Klockan var inemot åtta på kvällen, och rörelsen på gatorna började redan aftaga; bodarna, nyss så öfverfulla med folk, stodo nu nästan tomma; litet hvar hade begifvit sig hemåt med de rikare eller tarfligare gåfvor, som de hade haft råd att bestå åt sina hemmavarande, och endast en och annan fattig stackare sågs ännu smyga sig framåt, kastande bekymrade och afundsamma blickar uppåt de stora våningarna, som alltmera började upplysas, och innanför hvilkas nedfällda gardiner man såg talrika skuggor röra sig skyndsamt fram och tillbaka. En och annan af dessa smygande gestalter vågade sig, efter en hastig blick utåt gatan, för att se om någon ordningens väktare skulle vara i närheten, in i någon af de grant upplysta bodarna för att begära en slant, antingen för hemmet eller för krogen, och i de flesta fallen beviljades äfven deras bön, ty handeln hade gått väl, och på julaftonen är äfven den mest hårdhjärtade köpman medlidsammare än vanligt.

I en af butikerna på Drottninggatan hade dock tilloppet af tiggare varit nästan större än tilloppet af köpare, och följden däraf var att en ung herre, som stod innanför disken, och som tycktes med järnspira regera öfver ett par halfvuxna pojkar, hvilka stodo som tända ljus i en vrå bredvid honom, syntes vara vid ett särdeles dåligt lynne. När därför en liten trasig flickunge om sju eller åtta år, med en korg på armen, i hvilken hon bar några små kulörta papperspåsar, ämnade att fästas på julgranar, med rädda steg träddeinom dörren, så fick hon knappt öppna munnen, och stamma sitt: »Söta, goda herrn ...» förrän den unge, elegante, röt med dundrande stämma:

»Gå din väg, satbyting! här ges ingenting! Har haft tillräckligt med tiggare här hela dagen. Nå, vill du knalla dig af?»

»Söta, goda herrn!» bad den lilla med darrande stämma, »jag begär ingenting ... jag bara ville ...»

»Nå, hvad vill du då? Vill du köpa någonting kanske?» frågade den unge herrn, som i sitt dåliga lynne fann det tillständigt att håna den stackars flickungen; »ska det vara något fint klänningstyg kanske?»

Och därvid såg han på sina två slafvar med en uppmuntrande blick, hvilket hade till följd att de vågade sig fram med ett gillande småskratt, som dock hos den ene mera liknade en grymtning.

»Nej, söta goda herrn,» svarade den lilla, som neg ändå djupare, »jag ville bara be herrn vara så snäll och köpa ett par små påsar af mig — de kosta tre skilling stycket, och ä' så vackra att hänga i julgran.»

»Hvar har du knipit de där?» frågade eleganten, uppmuntrad af sina biträdens misslyckade försök att åstadkomma ett skratt.

»Mamma och jag ha gjort dem själfva,» svarade den lilla, med tårarna i ögonen; »mamma skulle nog ha gjort ljusstakar också utaf papper, men hon är så fasligt sjuk och eländig. Söta, goda herrn, köp ett par påsar, jag har bara fyra kvar!»

»Nej, gå för tusan med dina påsar! Tror du jag bryr mig om så’nt skräp som julgran och tocke där? Nå, pojkar! här lär inte komma något folk mera, och tiggare ska fan stå och passa på! Ta och stäng och kör ut den där satungen med detsamma. De ä’ bara utskickade för att stjäla, de tjufbytingarna!»

Och med dessa om bildning och själsadel vittnande ord vände den elegante herrn sig om på klacken, och de båda pojkarna skyndade sig att taga fram luckor och bommar för att stänga boden, hvarpå desökte vinna sin tyranns ynnest genom att efterkomma hans befallning i afseende på den trasiga flickungen. Men hon hade icke afvaktat denna deras åtgärd, utan stod redan gråtande på trottoaren utan att veta hvar hon skulle bli af med sina påsar, då i detsamma en lång, äldre herre med ett besynnerligt utseende, klädd i en hög hatt och en något vid långrock med uppslagen krage, med hastig och något svängande gång gick förbi den lilla. Vid förbigåendet hörde han henne snyfta, och detta hade till följd att han stannade, betraktande henne med pröfvande blickar.

»Hvarför gråter du, mitt barn?» frågade han med svag, något gnällande stämma, i det ett par grå, välvilliga ögon tittade fram mellan ändarna af den uppslagna rockkragen.

»Jo, för jag har inte fått sälja mina påsar,» snyftade flickungen, i det hon höll fram sin lilla korg, »söta, goda herre, köp mina påsar, de kostar bara tre skilling stycket!»

»Hvad är det för påsar, kära barn?» frågade den besynnerlige herrn i det han tittade i korgen.

»De ä’ att hänga i julgran, söta herre, de ä’ så vackra så ... och de klä’ så bra i julgran, för de ä’ kulörta.»

»Har du då någon julgran du?»

»Nej, men mamma har sagt att jag skall säga så för att få sälja dem. Mamma skulle ha gjort ljusstakar också, men se hon ä’ så fasligt sjuk och eländig, så,» fortsatte flickan sin sorgliga läxa.

»Jaså, din mamma är sjuk? Hm, hvar bor du, mitt barn?»

»Hvarför frågar herrn det?» sporde flickan tillbaka och började betrakta honom med misstrogna blickar; ty den fattige får tidigt lära sig att misstro allt; »hvad vill herrn med det?»

»Jo, jag vill följa dig hem och se hur det är med din mamma,» svarade den besynnerlige herrn.

»Herrn a’ väl inte vid polisen heller?» frågade flickan ännu mera misstänksam och orolig än förut,i det man tydligt såg att hon ämnade göra sig i ordning att springa, ifall svaret skulle utfalla mindre tillfredsställande.

»Nej, mitt barn det är jag inte,» återtog den besynnerlige herrn med ett kort leende, »och till bevis på det, så köper jag dina påsar. Hur många har du kvar?»

»Fyra stycken, söta, goda herrn!» svarade flickan nu åter skinande och glad, »det gör tolf skilling tillsammans.»

»Se här har du femti öre; men då säger du mig hvar mamma bor? Inte sant, nu ser du nog att jag inte är vid polisen?»

»Ja bevars, och mamma bor på Västra Humlegårdsgatan n:r 34, till vänster inne i porten ... men hon ä’ så fasligt sjuk och eländig, så.»

»Västra Humlegårdsgatan ... hm, det var en bra bit det, men det är detsamma. Vill du komma med nu, så gå vi hem till din mamma.»

»Ska herrn följa med? Hvad ska herrn hos mamma att göra?» sporde flickan ånyo, i det man tydligt såg att glädjen öfver den frikostiga betalningen stridde med ett nyvaknadt misstroende hos den lilla.

»Gå förut, barn!» sade den besynnerlige herrn med samma välvilliga och korta leende som förut, »begriper du inte att jag vill hjälpa henne?»

De hade under tiden gått några steg uppåt den tvärgata, som var närmast boden, och stodo nu nästan midt under en gaslykta. Den lilla trasiga flickan såg upp i den besynnerlige herrns ansikte, och hvad hon där såg måtte hafva varit af den mest lugnande natur, ty snabbt som tanken fattade hon hans hand just då han ville föra börsen, ur

hvilken han tagit femtioöret, tillbaka i sin ficka, och kysste den hastigt och med denna smekande tacksamhet, som man finner äfven hos det mest vanlottade barn, i det hon hviskade:

»Ja, nu går jag gärna förut, för herrn ä' inte vid polisen!» Och därmed skyndade hon förut gatan uppåt, öfver Brunkebergstorg och framåtMalmskillnadsgatan, i det hon litet emellanåt vände sig om för att se om den besynnerlige herrn verkligen följde henne. Och det gjorde han också ganska riktigt. Den långa, gängliga gestalten, hvars gång blef så mycket mera svängande genom de under den nästan fotsida kappan fängslade armarna, och hvars längd blef ännu ansenligare genom den smala, högkulliga hatten, följde henne hack i häl med hastiga och ljudlösa steg. Den lilla flickan saktade ett par gånger sin hastiga gång och ville försöka att tilltala honom, men han svarade icke, han bara gick med samma raska och ljudlösa takt som förut. Flickungen blef nästan hemsk till mods, isynnerhet när hon utför Dödgräfvargränden kom till de mindre besökta stigarna nedåt Träsket, och oupphörligt såg den besynnerlige herrn i hälarna på sig, utan att höra hans steg, och utan att han yttrade ett ord.

Slutligen, just när hon skulle vika af in på Västra Humlegårdsgatan, ifrån den backe som leder dit upp från det gamla Träsktorget, nu Roslagstorg, blef hon rädd för något annat. Hon var visserligen van att gå den vägen i mörkret, och van vid de bullersamma scener som utanför en och annan krog plägade uppföras där; men då hon just nu i hörnet såg en svart massa af larmande och druckna karlar intaga nästan hela gatan, blef hon ändå mera rädd för sin följeslagare, och sade i det hon vände sig om midt i backen och tvär stannade framför den tyste ledsagaren:

»Det är kanske bäst, goda herrn, att vi vänder om och går andra vägen opp, för nu ha de kommit ut fulla ifrån 'Morianskan' igen!»

»Det gör ingenting, gå på du bara!» svarade den besynnerlige herm lika lugnt och stilla som förut.

»Men om di vill åt herrn då?» återtog den lilla.

»Mig vill ingen åt, kära barn. Men gå du bredvid mig, så vill ingen af dem åt dig heller.»

Och därmed fattade han flickans hand och fortsatte vägen uppåt backen. Just när de kommo upp där karlarna stodo blef bullret ännu värre, och en af dedruckna tycktes vilja stiga framom de andra för att tilltala den långe herrn, men knappt hade han kastat en blick på honom, förrän han drog sig tillbaka och blef alldeles tyst i hörnet medan flickan och hennes följeslagare gingo förbi, ja, så tyst, att den lilla flickan tydligen hörde huru den karlen, som stigit fram, hviskade åt de andra i det han vördnadsfullt lyfte på mössan: »Tyst, edra krabbsaltare, honom ska vi inte ofreda. Det är 'besynnerlige herrn'!»

»Å tusan!» mumlade de andra, i det de aktningsfullt drogo sig åt sidan; »ä' det 'besynnerlige herrn'! Det var en annan sak!»

Den lilla flickan blef allt mer och mer underlig till mods; hon blickade upp till sin långe följeslagare, för att se om han möjligen hört hvad karlarna sade; men han hade gräft ner ansiktet ännu djupare än vanligt i den höga kragen och gick lika raskt som förut, ända tills den lilla flickungen stannade framför en halfmurken port till en låg och eländig koja, hvars fönster lågo ända nere vid gatan, och hviskade halft förskräckt och halft genomträngd af en vördnad och en trygghet, hvars grund hon icke kunde förklara i sitt barnsliga sinne:

»Här inne är det som mamma bor.»

»Jaså,» svarade den besynnerlige herrn, »det är bra, mitt barn! Gå förut du och visa mig vägen.»

»Ja, men herrn får allt lof att ta mig i hand, för här ä' så fasligt mörkt,» sade den lilla, »och annars kan herrn göra illa sig.»

»Å, det är inte farligt,» svarade hennes följeslagare, i det han steg inom den gnällande porten, »gå på du bara.»

Och därpå hörde den lilla flickan ett skrapande ljud och ett plötsligt ljusskken spred sig öfver en massa gammalt bråte i den halfnedruttnade portgången. Hon vände sig häpen om och såg då sin följeslagare stå med ett litet

vaxljus i ena handen, skyddande dess af luftdraget flämtande låga med den andra. Den lilla flickan öppnade en sned och lutande dörr längst tillvänster i portgången och sade med en djup suck, i det hon vände sig mot sin lysande följeslagare:

»Här bor mamma, om herrn vill vara så god och stiga in.»

I detsamma öppnades häftigt en dörr midt emot den, som flickan öppnat, ett gammalt knotigt kvinnoansikte tittade ut i portgången, men drog sig hastigt tillbaka igen, i det en darrande och skarp stämma hviskade åt någon, som tycktes vara innanför:

»Herre Jesses! Si 'besynnerlige herrn'!»

»Hm,» sade flickans långe följeslagare, liksom han skulle blifvit förargad, men ändå på samma gång både godmodigt och fromt, i det han följde den trasiga flickan in genom dörren.

*

2.

Det var en sorglig, men i denna trakt ingalunda ovanlig syn som mötte den besynnerlige herrn vid hans inträde i det så kallade rummet. Rummet var egentligen en för detta bagarstuga med stengolf och en stor svart spis längst inne vid ena långväggen. Midt emot spiseln var ett trasigt fönster utåt gården, och i de tvenne felande rutornas ställe voro stora trasklutar instoppade för att utestänga kölden. Framför fönstret stod ett haltande bord, och en bit ifrån spiseln, midt på långväggen, en dålig säng, ur hvilken några trasiga halmstrån framstucko. Ett par söndriga stolar, och i hörnet mellan spiseln och sängen, en gammal matta med en af trasor sammanrullad puta emot själfva spiselmuren, hela anstalten med utseende af en dålig bädd för en utsvulten hund, fulländadade möbleringen i rummet. Allt detta såg den besynnerlige herrn vid skenet af det påtända ljuset, och det var med ett långdraget »hm», mera liknande en djup suck, som han såg sigomkring i det eländiga kyffet. Men nu vände sig hans spejande öga åt sängen, där man ofvanpå halmen under något, liknande en grå säck, kunde skönja konturerna af en mänsklig varelse.

Och där låg också en människa — en sjuk, nästan döende kvinna; en arm lidande moder, som här i sällskap med nöden och eländet firade sin jul, omgifven af mörker och köld. Men medan den besynnerlige herrn såg sig omkring i denna jämmerns boning, hade den lilla trasiga flickan skyndat fram till sängen, och man hörde henne nu med halft hviskande och orolig stämma fråga:

»Mamma, sofver du, mamma? Är du mycket dålig? Här är en så snäll herre, som har köpt alla mina påsar, och han har följt med mig hem för att hjälpa dig, mamma lilla!»

Men när den lilla inte fick något svar, blef hon ännu mera orolig, och frågade på nytt:

»Svara, mamma, snälla mamma, säg om du sofver?»

»Tyst, barn,» sade nu gästen, i det han gick fram till sängen och lyste på den sjuka, »din mamma sofver verkligen, väck henne inte!» och med det djupaste medlidande i sina grå ögon lutade han sig ned öfver ett blekt och utmärgladt ansikte som låg på en smutsig kudde under den grå säcken på halmen. — »Här är mycket kallt!» mumlade han därefter nästan för sig själf, »den stackars kvinnan fryser ihjäl! Vet du, barn,» fortfor han halfhviskande till barnet, i det han vände sig till flickan, »om det finns någon ved att få köpa i trakten här?»

»Ja,» svarade flickan i samma ton, »det finns i mjölkmagasinet några hus härifrån; där sälja de efter vikt, för vi köpte för åtta skilling i förrgår, men vi fick inte många trän, så se'n i går morse ha vi inte haft någon eld.»

»Se, här har du en riksdaler, barn, skynda dig dit och köp så mycket du orkar bära i famnen och så ett par ljus; finns där mjukt bröd också?»»Ja, så goda, så goda franska brön,» svarade flickan med lysande ögon.

»Köp då några sådana också, och när du se'n kommer hem med veden och ljusen, så ska du få köpa hem litet

mjölk åt din mamma och dig. Skynda dig nu.»

»Usch ja, det ska gå som schas, det,» försäkrade flickan i det hon tog korgen, som hon ställt ifrån sig på bordet, och skyndade ut genom dörren.

När den besynnerlige herrn blef ensam, slog han ner sin långa kappkrage, lutade sig öfver den sofvande kvinnan och lyste försiktigt på henne med ljuset i ena handen, under det han med den andra tog upp ur fickan på sin långa rock en liten flaska, som han skakade i det han forskande betraktade den sjuka.

»Nej, jag bedrar mig inte,» sade han halfhögt för sig själf, »hon sofver inte, hon är afdånad, såvida hon inte ...» och nu ställde han flaskan på sängkanten och lade sakta sin hand på den sjukas bleka panna, »nej, hon är inte kall, pulsen slår vid tinningen, Gud ske lof, kanske är inte min julafton förlorad!»

Och nu ställde han ljuset på spiselkanten och gick med tysta steg tillbaka till sängen. Den långa rocken tycktes hindra honom, och han tog den af sig och lade den öfver sängen på den sjuka. Sedan det var gjordt, tog han upp ur bakfickan på sin gammalmodiga bonjour en fin, hvit näsduk, slog några droppar af flaskans innehåll i ena hörnet, hvarpå han först strök den afdånade kvinnans tinningar och sedan satte näsduken för hennes mun.

»Men hvad gör jag?» frågade han i detsamma halfhögt sig själf, och det tycktes ett ögonblick, som om han velat draga näsduken tillbaka; »har jag rätt att ingripa i vår Herres beslut? Har jag rätt att återkalla den stackars kvinnan till ett lif, som för henne troligen endast varit och är en börda? Jo, jo, jag har det, jag skall det, ty hon är mor. En annans öde beror på hennes. Men hon rör sig inte, kanske tog jag för litet eter, låt oss försöka med en ny dosis.» Och nu fuktade han näsduken ånyo, och förde den på nytt tillhennes läppar. »Stackars kvinna!» fortsatte han med djupt medlidande i sin något gnälliga röst, »stackars kvinna, hon har varit vacker, en fallen stackare troligen, ett barn utan far! Samhälle! samhälle! När skall du hysa medlidande med offret och förakt för den som orsakat dess fall? När skall du ge alla dina barn ljus och dygd och sedlighet — och arbete framför allt?»

En djup suck från den afsvimmade kvinnan afbröt hans bittra betraktelser. Hon gjorde en hastig rörelse och därpå nedsjönk hon på nytt i samma orörlighet som förut.

»Svimningen är envis,» mumlade han, »det är säkert lika mycket hunger som sjukdom, men jag hoppas ändå — ah, hon öppnar ögonen! Då är det tid att ta fram min andra flaska.»

Och medan den sjuka kvinnan öppnade sina matta ögon, och såg sig omkring med slö och förvirrad blick, tog den besynnerlige herrn upp ur den andra fickan på sin långa rock en något större flaska innehållande vin, och sedan ur bonjouren en i hvitt papper mycket väl inlindad silfversked, hällde den half af vin och sade tyst och mildt, i det han lade ena handen under den sjukas hufvud för att stödja henne:

»Se här, min goda kvinna! Tag in det här, så blir ni bättre.»

Hon såg på honom lika slö och stirrande som förut, men gjorde icke något motstånd, och han hällde vinet i hennes mun, stilla och försiktigt som om han matat ett litet barn. Den sjuka kvinnans torra strupe hade icke makt att svälja de få dropparna, en våldsam hosta bemäktigade sig henne, och hon spillde ut vinet öfver rocken som han lagt öfver henne. Lyckligtvis var det ännu litet kvar i skeden.

»Seså, inte så häftigt!» varnade den besynnerlige herrn mildt, »försök och svälj, på skall ni få se att det går,» och vid dessa ord lyfte han hennes hufvud litet högre upp från den torftiga hufvudgärden; »se så där ja, ser ni bara! Nu fick vi ner ett par droppar,de ska nog göra er godt, lita på det. Om en stund ska vi ta en sked till, men vi få vara försiktiga, jag ser nog hur det är fatt!»

»Mitt hufvud, mitt hufvud!» pustade den sjuka, i det han lade henne tillbaka på hufvudgärden, och som om dessa ord alldeles uttömt hennes krafter, slöt hon ögonen på nytt och låg där till utseendet liflös som förut.

Den besynnerlige herrn gick med tysta steg öfver golfvet, hämtade med sig en af de haltande stolarna, och satte sig bredvid kvinnans hufvudgärd, såg först på sitt ur, sedan på henne, och fortsatte på nytt, med korta afbrott, det påbörjade samtalet med sig själf.

»Hvilken julafton! Arma kvinna! För väl att jag kom att gå Drottninggatan; men hvad flickungen dröjer! Man skall få se att de ha stängt, så att hon inte får någon ved, och då fryser den här stackarn ihjäl i natt, såvida jag inte skulle kunna, ja, låt se om jag skulle kunna flytta henne. Men att i kväll få tag på någon som kan göra det, nej, det är omöjligt. Tyst, nu tyckte jag det gnällde i porten, det är någon som trefvar på dörren, ja, det är flickungen!»

Med lätta, nästan ungdomliga steg skyndade »besynnerlige herrn» till dörren, han öppnade den, och det var verkligen den lilla, varm och flåsande, med hela fånget fullt med ved. Knappt var hon inkommen förr än hon helt glad utbrast:

»Se bara, så mycket jag fick ... och det är sex björkträd med ibland det andra ... som är gran! Vill herrn ta det här nu och göra opp eld, så får jag gå efter resten, för jag kunde inte bära mer än veden.»

»Ja, tag hit, tag hit ... och så skynda dig igen med korgen och ljusen ... hvad har du att ta mjölken i?»

»Det får jag låna på mjölkmagasinet.»

»Laga att du får låna en panna också, så att vi kunna värma den.»

»Ja, snälla herrn! Men,» afbröt hon plötsligt orolig, »hur är det med mamma?»»Bra, min flicka lilla, hon tittade upp nyss, och nu sofver hon igen.»

»Gud, hvad hon ska bli glad, när hon vaknar!» Och med ett par steg var den lilla utom dörren.

Den besynnerlige herrn gick fram till spiseln med sin börda och inom kort brann en duktig brasa på den svartnade hällen.

»Hm, ärlig ved var det också!» mumlade han för sig själf, »brukar blöta den annars för att få den att väga så mycket mera. Så där ja, nu brinner det bra ... om jag kunde maka sängen, så att hon fick något med af värmen, den sjuka! Nå, låt oss försöka!»

Och inom några ögonblick var sängen försiktigt makad ifrån väggen och fram till spiseln, och det röda, flammande skenet från brasan föll på den sjukas aftärda anlete, som af de flämtande lågorna tycktes få färg och lif igen. Inom några minuter öppnade hon ögonen på nytt, och såg nu redigare, men med ett uttryck af tviflande förvåning, än på elden, än på den besynnerlige herrn, som lutade sig ner öfver henne.

»Hvar är jag?» stammade hon. »Eld! Herre Gud, så skönt det värmer! Men hvar är Maria? och hvem är ni? Säkert en Guds ängel, som han sändt mig till hjälp i eländet!»

»Seså, seså ... tala inte så mycket ... en syndig människa är jag bara. Men nu ska ni ta några droppar vin till. Se så där ja, svälj nu försiktigt. Smakar det bra?»

»Ja, ja!» hviskade den sjuka, »det stärker så underligt, men hvar är flickan, hvar är mitt barn?»

»Hon kommer strax ... hon har gått efter litet mjölk och bröd, och ett par ljus. Det är ju julafton, vet jag.»

»Julafton!» suckade den sjuka, med ett sådant uttryck af sorg och förtviflan, att den besynnerlige vände sig bort för att torka en tår ur ögat; »julafton! och min flicka har ingen jul, hon!»»Seså, klaga inte nu ... er lilla flicka har skaffat oss alla jul! Var lugn, det ska nog bli bättre. Hur länge sedan var det ni åt sist?»

»Jag tror, att det var i förrgår ... jag vet inte ... jag har varit så sjuk ... jag trodde, att det skulle bli slut i dag, men vår Herre ville väl inte ta mig till sig än, då han skickat en god människa till hjälp i min nöd! Fast, hvad har jag att lefva för ... jag arma eländiga varelse!»

»Ert barn!» svarade den besynnerlige, med allvarlig stämma.

»Ja, ja, mitt barn, mitt stackars, välsignade barn!» och stora tårar rullade utför hennes infallna kinder.

»Seså, gråt inte, det gör er sämre igen.»

»Nej, låt mig gråta, det stärker ... det lättar ...! Ack, hvad det värmer skönt ifrån brasan ... här har inte varit eld på hela dan ... och det är så kallt ute. Men hvarför kommer inte Maria, hon behöfver nog värma sig, hon stackare!

Tyst, nu går det i porten. Hon kommer!»

Och den sjuka försökte att resa sig upp, men då vid denna rörelse det trasiga linnet föll ned öfver hennes afmagrade axlar, så gömde hon dem på nytt med en känsla af blygsel under det torftiga täcket, och tillslöt ögonen, medan den lifliga färgen på hennes kinder gjorde henne nästan vacker i allt sitt elände och sin hjälplöshet.

Det var den lilla, som kom. Alldeles fullastad och med strålande blickar trädde hon in i rummet, och sedan hon på bordet satt ifrån sig korg och panna och en bleckflaska med mjölken i, ville hon rusa fram till sängen, till den sjuka modern, då den besynnerlige herm uppfångade henne på halfva vägen, och sade, i det han med mildt våld förde henne fram till brasan.

»Först skall lilla Maria värma sig litet ... kyler alldeles ut mamma annars ... seså, inte streta, kom nu ... nå ... nå, jag tror att det smakar, hvasa?»

»Ack så skönt, så skönt!» hviskade den lilla, i det hon öfverlämnade sig åt det för henne så ovanabehaget af värmen; men ändå med rörande kärlek i sina blå ögon blickade bort till modern i sängen. »Jag kommer strax, mamma lilla! Men hvad du ser mycket friskare ut nu ...! Ja, du mamma, tänk dig att det var på Drottninggatan som jag träffade den beskedlige herrn, och han följde med mig så här långt, och det är han som gifvit oss pengar till ved, och till allt det andra med! Och frun på mjölkmagasinet ville knappt tro, att det var sant, du!»

»Tyst nu, lilla pratmakerska!» sade den besynnerlige herrn. »Kan du värma mjölken, tror du?»

»Liksom jag inte skulle kunna värma mjölken!» svarade flickan med stora ögon och halft förolämpad min, »fråga mamma, om inte jag kokade potatis här om sistens,» tilläde hon helt stolt, men fortsatte genast därpå med förändrad ton, »när vi ännu hade potatis och ved! Gjorde jag inte det, mamma?»

»Jo, mitt snälla barn, visst gjorde du det!» hviskade modern, och fortsatte sedan, i det hon vände sig till den besynnerlige. »Får hon inte komma nu?»

»Bara hon har satt på pannan,» svarade denne, i det han vände sig bort och mumlade några otydliga: hm, hm!

»Nu är det gjordt!» ropade den lilla, »och nu, mamma, nu kommer jag till dig!»

Och med ett skutt var hon öfver golfvet till modern, som nu, glömsk af allt annat, sträckte ut sina nakna armar och omfamnade henne med en sådan ömhet, som endast en moder kan uttrycka, och en moder, som räddats från död och förtviflan. Den lilla tryckte sig intill henne så hårdt, och barnets snyftningar och moderns suckar och kyssar blandade sig till en musik, som den besynnerlige mannen tycktes uppfatta som den härligaste harmoni man kan tänka sig.

Ty under det han med strålande ögon betraktade gruppen i sängen, sade han för sig själf, medan han knäppte igen den långa bonjouren ända till halsen:

»Hm, min julafton är icke förlorad! Gud vare tack och lof! Mycken nöd finnes väl än, och mångatårar fällas väl trots detta, på frälsarens festafton — men en är hulpen, och jag fick blifva verktyget. Gud vare tack och lof!»

Och efter en tyst bön närmade han sig sängen och sade mildt:

»Seså, nu tar jag min kappa och går. Lilla Maria hjälper nog sig själf och mamma också. Gud vare med er, jag kommer igen i morgon.»

»Och ert namn, ert namn?» hviskade kvinnan, i det hon trots hans motstånd fattade hans hand och betäckte den med kyssar, »ert namn, att jag kan få innesluta det i mina böner?»

»Kalla mig en människa!» sade den besynnerlige mannen, i det han slet sig lös och skyndade ut.

*

3.

När den besynnerlige herrn kom ut på gatan igen, drog han den långa rocken ännu tätare omkring sig, och ansiktet dök ännu längre ned i den höga rockkragen, i det han med hastiga steg skyndade Västra Humlegårdsgatan framåt, och nu rakt ned till Stora eller Södra Humlegårdsgatan, i stället för den väg, som flickan visade honom.

»Kunde komma flera ut ifrån 'Morianskan',» mumlade han för sig själf, i det han tog ut stegen ännu mera, »och det är inte sagdt att alla känna 'besynnerlige herrn' så väl som de förra. Men det är sant, jag har glömt en sak. Den där hviskande rösten i porten tyckte jag mig känna igen. Jag borde kanske säga åt en konstapel att hålla ögat på 34 litet, annars kanske att de komma och dela med mina skyddslingar. Kunde falla grannen in att ta veden af dem, och mjölken med ... får väl kanske gå upp till vaktkontoret; för att träffa någon här bortåt, det är då inte så vanligtjust. Får väl se, när jag kommer ner i hörnet ... kanske att julaftonen till ära, herrarna ä' så goda och titta hitåt.»

Och så var det verkligen. Midt utanför det så kallade »Landbyska verket» stod verkligen en konstapel och tittade mycket förnumstigt upp åt gatan till Träsket, därifrån något gräl hördes. Den besynnerlige herrn rörde sakta vid hans axel, och i det konstapeln vände sig om, gjorde han genast honnör, och det lika artigt, som om han stått framför självfva öfverståthållaren.

»Hör nu konstapeln, var beskedlig och gå ett slag uppåt Västra gatan till n:r 34; där bor en stackars sjuk kvinna med ett barn, en flicka på en sju eller åtta år ... och det är någon, som skaffat dem litet mat och ved i kväll ...»

»Jaha, jag förstår,» svarade konstapeln, i det han gjorde ny honnör.

»Men midt emot i portgången bor någon, som kanske kunde få lust att dela med de stackarna.»

»Vänta litet ... trettiofyra ... till vänster i portgången?»

»Ja, alldeles.»

»Åhå, nu vet jag, där bor en gammal markatta, som heter Hindell ... och hon har folk, som bor inne hos sig.»

»Just den är det ... nu kommer jag ihåg hvem rösten tillhörde ... håll ögonen på dem litet, så kan den där, som hjälpte mor och barn, vara lugn för dem till i morgon.»

»Jaha vaserra, jag ska gå upp och säga Hindellskan några ord i förbigående, så den där som hjälpt de stackrarna,» fortsatte konstapeln i det han blinkade slugt på ena ögat, »kan vara alldeles trankil.»

»Tack, tack,» svarade den besynnerlige, i det hans ena hand stack fram under kappan, och närmade sig konstapelns, hvilken gjorde en häftig rörelse, som om den knutit sig om något, hvilket den icke gärna ville förlora, medan andra handen låg stadigt kvar vid schakåskärmen till en den mest vördnadsfulla honnörsom väl någon poliskonstapel i världen gjort på någon julafton här i tiden.

»Underlig kurre, det där,» sade konstapeln för sig själf, i det han vek af uppåt Västra gatan, sedan han vid hornlyktan kastat en blick på det som han hade i handen, och därvid tyckts göra en ingalunda obehaglig upptäckt, »förbannadt underlig kurre; men en bra kurre också. Riktigt slug ä' han väl i alla fall inte, då han går så där och tar reda på allt möjligt patrask, i stället för att sitta i sin fina våning på — — nåja, hvad angår det mig? Nu går jag och tar mig en liten styrkedryck så länge.»

Medan konstapeln utförde denna lofvärda föresats, skyndade den besynnerlige med samma tysta och snabba steg som förut Norrmalmsgatan framåt, öfver Norrmalmstorg och Kungsträdgården vidare framåt Norrbro och staden. Klockan slog half elfva i Jakobs kyrka just när han gick förbi henne, och detta påskyndade hans steg ännu mera.

»Redan half elfva,» sade han för sig själf, i det han gjorde en ännu större svängning än vanligt på sin gängliga lekamen, »då ha de väntat därhemma. Nå, de kunna också gärna vänta litet ... ä' hvarken hungriga eller frusna. Hm, kan just undra hvad det skulle kosta att ha alla människor i hela staden värmda och mätta i kväll? Gudnås så visst! kostar mycket mera än jag kan komma ut med. Nåja, man får vara nöjd med litet.»

Och därmed fortsatte han sin väg, kastande oupphörligt spejande blickar omkring för att se, om han ännu skulle kunna på sin väg möta någon nöd att afhjälpa, någon sorg att lindra. Men gatorna voro folktomma, som vanligt vid denna tid på en julafton; både rikedom och nöden hade uppnått sina boningar. Det lysto grant öfverallt ur de stora våningarna, och de flesta butikerna voro stängda; — äfven ur de små fönstren lyste det, och det låg som en ande af frid öfver den snöbetäckta jorden, medan julnattens stjärnor tindrade på fästet lika klara som då de leddeÖsterlandets vise till den torftiga krubba, där den störste människovännen föddes i nöd och fattigdom.

Snart uppnådde den besynnerlige herrn ett stort hus vid en af den inre stadens öppna platser, och i det han stannade framför porten, letande efter sin portnyckel, såg han sig ännu en gång omkring med blickar, som tycktes vilja genomtränga mörkret; han satte nyckeln i portlåset, öppnade det, och såg ännu en gång utåt, hvarpå han med en djup suck af ledsnad sade för sig själf, i det han långsamt gick in genom porten: »Nej, jag får vara nöjd med hvad jag fått. Min julafton är ju ändå inte förlorad.»

Och medan nu den besynnerlige människovännen skyndar upp i sin eleganta, om också i mycket egendomliga bostad, där en gammal kvinnlig anförvant med en oro, som vanan vid hans långa kvällspromenader icke kunnat förmildra, emottar honom med glädjestrålande ansikte och vänliga förebråelser, vill jag för läsaren försöka göra klart hvem och hvad den besynnerlige herrn egentligen är.

Han är helt enkelt en mycket rik — en mycket olycklig och mycket egendomlig man. Han bär ett bekant namn, han är fideikommissarie till ett historiskt kändt och mycket märkvärdigt gods vid en af mälarstränderna, där en af våra största konungar tillbragte många ljusa och lyckliga dagar vid en älskad makas sida; honom själf var det icke förunnadt att där få införa som maka den enda kvinna han älskat.

Hon älskade icke honom, och hans känsla var för djup, på samma gång som hans karaktär och lynne voro för mycket inåtvända, för att han skulle kunna byta om tycke. Den kärlek till hans ungdomsdrömmars brud, som icke kunde få sin motsvarighet i tiden, bröt fram ur hans hjärta i en värme, som omfattade hela mänskligheten, och isynnerhet alla dess olycksbarn. Han blef en enstöring, ett original — ett af de få, som våra dagar har att uppvisa, och äfven ett af de få, som förstått att sprida så mycken välsignelse omkring sig. Öfverallt hvar det fanns en nöd att afhjälpa,ett anlag att understödja, något samhallsnyttigt att bidraga till, där var han framme, där var han den frikostige och blygsamme hjälparen, som aldrig skydde möda och uppoffring, och som alltid gömde sig undan för sin egen välgärning, som om han hade begått ett fel. Han välsignades af alla samhällets skeppsbrutne, och han utskrattades af många dess koryféer, medan han belackades af alla dem, hvilka, till allt som opåmint göres i barmhärtighetens tjänst, så garna vilja uppleta orena motiver.

Han var en varm beundrare af skön konst, och isynnerhet af musik. Han bekymrade sig aldrig om hvad världen sade, utan ansåg att hvarje människa hade rätt att lefva för sig, som hon ville, förutsatt att hon icke ginge andra människor i vägen. Därför klädde han sig besynnerligt, därför gick han besynnerligt och såg besynnerlig ut.

Jag minnes ännu från min skoltid den magra gestalten, som då, liksom sedan, tyst och stilla sväfvade fram som en skugga tätt utmed husraderna, och som alltid väckte vårt löje. Ofta när vi gingo från skolan, följde vi efter honom, fem eller sex stycken, för att härma hans svängande gång, och hans hastiga, nästan trippande steg — en gång minns jag till och med, att en af kamraterna gjorde i ordning en duktig snöboll och slog honom midt i ryggen med den, hvarpå vi allesammans med den oskyldigaste min i världen ställde oss att se in i fönstret till en boklåda. Men han hade nog märkt hvarifrån presenten kom, och man tänke sig vår blygsel och förskräckelse, när han vände sig om, gick rakt fram till oss, och sade med sin milda, om också inte särdeles melodiska röst, medan han såg på oss med ett halft smålöje kring de tunna läpparna:

»Ni ska inte krama snöbollarna så hårda, små gossar, för då kan ni göra illa någon.»

Och utan att säga någonting vidare, fortsatte han sin gång på samma sätt som förut; men vi pojkar kommo öfverens om att aldrig mera hvarken skrattaåt eller kasta snöboll på honom, så mycket kände vi oss slagna utaf hans stilla väsende och den milda förebråelse han gaf oss.

Han var en försyn för en mängd fattiga familjer, och på sitt stora gods var han afhållen som en far. Han hade för

den ytlige betraktaren sina löjliga sidor, det är sant, men hvem har icke dem? Funnes det så mycket gediget guld på botten af hvarje människosinne, som det fanns hos den besynnerlige mannen, så stode det bättre till med mänskligheten, än det gör.

Ty den lilla episod ur hans tysta och människovänliga lif, som jag här omtalar, sedan jag af en händelse kommit i beröring med en af de handlande personerna i den lilla romanen ur verkligheten, var långt ifrån en enstaka företeelse.

Den besynnerlige mannen tänkte som den store romaren, hvilken ansåg hvarje dag förlorad, under hvilken han icke utfört en ädel handling. Och om det smygande förtalet skulle haft rätt, om det funnits en mörk skugga i hans lif, så hade han också försonat den bättre än mången, som kanske varit mera felaktig än han.

*

4.

På juldagsmorgonen var den sjuka kvinnan den, som först vaknade i det dåliga kyffet på Humlegårdsgatan. Hon tyckte, att hon kände sig stark nog att kunna försöka stiga upp, för att tända upp i spiseln och öfverraska sin flicka med något hos dem så ovanligt som en sprakande brasa; men då hon försökte att sätta sig upp, i sängen, märkte hon likväl att hon ännu var alldeles för svag därtill, ty det började skymma för hennes ögon, och hennes hufvud värkte, så att hon måste lägga sig ned på kudden igen.»Stackars min flicka!» suckade hon för sig själf, »jag kan inte tända upp en julbrasa åt henne. Och inte har jag hjärta att väcka henne heller, fast det nog börjar att kännas litet kallt här inne. Ack min Gud, hur skulle det väl ha sett ut här, om inte den frikostige hjälparen i går träffat på mitt stackars barn? Helt säkert hade det då varit slut med mig, och min flicka hade varit ett moderlöst barn, lika visst som hon nu är ett faderlöst.»

Och den sjuka suckade djupt, och ämnade just göra en ny ansträngning för att stiga upp, då hon hörde någon fingra på dörrklinkan, ty något annat lås fanns inte på den sneda dörren till för detta bagarstugan.

Den sjuka hade icke kraft nog att ropa för att fråga hvem det var, och tycktes med en viss förskräckelse vända blickarna bort åt dörren i det halfdunkla rummet, då den i detsamma öppnades och grannen midt emot i portgången stack in först sitt hufvud och därpå hela sin värda person. Den var just icke särdeles rekommenderande vid första anblicken och blef det ännu mindre vid ett fortsatt betraktande.

»Fru» Hindell, som hon själf kallade sig, var nämligen en stor och starkt byggd, sexti års människa, med ett groft och rödbrusigt ansikte, omhöljdt af en smutsig nattmössa, under hvilken några gulgrå hårtestar stucko fram, och den öfriga toaletten var just icke heller tilldragande. Den bestod nämligen af en kort, grå yllestubb, under hvilken ett par stadiga ben och fotter, i f. d. hvita ullstrumpor och ett par afskurna gamla stöfvelsockor, tittade fram. På halsen hade hon en gammal rutig ylleschal, som var knuten bak på ryggen, och var för öfrigt bararmad — men med ett par armar, som icke hade sett vatten på mången god dag, och som förr kunnat tillhöra någon vedsågande dalkarl, än en medlem af det så kallade svagare könet. I handen hade denna gratiernas vanlottade syster en halfbutelj, i hvilken ett afbrutet tvåskillings talgljus var instucket, och lysande framför sig med ljuset, gickhon med steg, som skulle vara varsamma, men som i stället blefvo ännu mer klampande, därför att hasorna hade negångna bakkappor, och i följd däraf efter hvart steg slogo själfständig takt mot stengolfvet, fram emot sängen.

»Nej se, ta mig dalern ä’ inte lilla vännen vaken!» utbrast hon med nyter ton, i det hon lyste på den sjuka, under det man likväl tydligt i de grofva dragen kunde läsa ett uttryck af missräkning eller sviken förväntan, »hur står det till med hälsan och kärleken på julmorgon? Bättre, tror jag ... jo jo, när man får en sådan hjälpare så ...»

»Känner frun honom?» hviskade den sjuka med lifligt uttryck af tacksamhet i sina matta ögon.

»Jo jo men, känner jag så, kära hon. Och nu kan jag säga henne, att sedan han fått tag i henne, så kan hon vara lugn för hela kodiljen. För den karln är då alldeles galen att hjälpa ... nej si, minsann har hon inte både ved och

ljus ... och mjölk och franska bron med ... jo, jag tackar, jag! Det var riktigt storkalas det för henne på julafton, stackare; men si, hade hon lydt mig i tid, så kunde hon haft det mycket bättre länge se'n. Ska jag kanske hjälpa henne göra upp eld, för det kan nog behöfvas, tycker jag.»

»Ja, gör det, kära fru,» sade den sjuka som tycktes hafva svårt att behärska sin afsky för käringen, »jag ville så gärna att det skulle brinna när flickan min vaknar, stackare ... men jag orkar inte själf.»

»Det kan en väl förstå, fattiga lif!» sade »frun» i det hon började draga af näfvern från ett björkvedsträd, »och bara rama björken med ... joho, ser man på bara! Jag har då min själ inte haft björk på den dag jag minns, jag ... men tockna där ska då alltid ha tur di,» mumlade hon giftigt för sig själf, i det hon blåste på näfvern och staplade upp en duktig brasa i spiseln. »Det var då för väl, att flickungen fick tag i honom.»

»Ja, annars hade det väl varit slut med mig,»sade den sjuka; »men säg mig hans namn, om frun vet det!»

»Inte vet jag hvad karltoken heter,» svarade denna, »men di kallarn för 'besynnerlige herrn' öfverallt hos det fattiga folket ... annars lär han ska vara en stor herre, och fasligt rik ... men galen lär han väl vara, kan jag tänka, efter han så där kastar sina pengar på gatan. Och så säger di — men det är väl prat kan jag tro, fast jag hörde't då utaf Alexandersonskan, som hade hört det utaf Lundbergskan, som hade fått veta det utaf sillpackar Johansson på Maria-sidan, att han lär vara frimurare och leta upp små barn, som han säljer till hundturken, som saltar in dom och säljer dom te nigrarna eller hvad di där svartingarna heter bort i Amerika.»

»Hvad i Herrans namn säger frun?» utbrast den sjuka förskräckt, och nu satte hon sig upp i sängen, ty förskräckelsen gaf henne krafter, »skulle det kunna vara möjligt?»

»Å, det är väl inte kungsord allt hvad dronningen säger, heller,» menade frun; »men lika så bra kan det vara, som att gå och svälta på stadsgatorna. Men det var då inte det jag skulle säga, utan jag tänkte fråga'na, om hon vill ha en tår kaffe åt sig och flickungen, så kan hon väl få det utaf mig ... för nu kan en väl hjälpa'na litet, när en kan vara lugn för hyran för hålet,» sade hon med ett rått gapskratt; »se, jag hjälper nog när jag kan, det vet hon ... och hade hon inte varit dum, så kunde hon ha haft det lika bra som 'svarta Malin' därinne, som förtjänar pengar som gräs ... det är för resten hon som bjuder på kaffet, ska jag säga!»

»Tack!» sade den sjuka, i det en svag rodnad lyste till på hennes kinder, »men jag får inte förtära något annat än mjölk, sa' den beskedlige herrn i går, och flickan behöfver inte heller något annat.»

»Jaså, kantänka!» utbrast frun i det hon satte armarna i sidorna och betraktade den sjuka med elak blick, »kaffet duger inte för det att det kommer från'svarta Malin'? Nå, gärna för mig ... men det säger jag henne, att skaffa hon hyran till tredjeda'n utaf den där långa galningen, annars så låter jag vräka ut er, det ska jag bli man för!»

Och därmed rusade »fru Hindell» mäkta förgrymmad ut på dörren, i det hon med högljudd stämma skrek om sturska slynor, som inte hade så rasande mycket att vara sturska för — men knappt utkommen i farstun tvärtystnade hon alldeles — hon befann sig ansikte mot ansikte med poliskonstapeln.

»Hvad har frun gjort inne hos sjuka människan?» frågade konstapeln med barsk ton.

»Å, herre Gud, se lilla goda konstapel Johansson! Det fattiga lifvet! jag var inne för att höra åt, om inte hon ville ha en kaffetår, stackarn!»

»Måtte ha varit hundkaffe, det,» svarade konstapeln hvasst, i det han betraktade henne med pröfvande blickar; »men frun kan akta sig ... vi ha ögona på er, och en vacker dag så får ni väl parera polisen igen ... undrar just, hur det var med den där artillerikonstapeln, som blef knifhuggen i förra veckan, om inte det nypet kom från någon af vännerna te era 'hyggliga fruntimmer, som ä' borta om dagarna' — det är ju så ni annonserar i Dagbladet? Akta er bara!»

»Nå, du min evige skapare!» larmade fru Hindell, i det hon slop ihop händerna, så det klang i portgången; »nå du min evigaste skapare, så oskyldigt en fattig syndig människa kan bli chukanerad utaf elaka människor! Om jag har sett någon artillerikonstapel här, så vill jag vara skapt som en nors! För jag ska säga konstapeln, att jag har

bara två hederliga sömmerskor, som bor inne hos mig, och den ena har en fästman, som ä’ urmakaregesäll ...»

»Ja, det vill säga, han är med i klockskojarligan, menar hon väl,» interfolierade konstapeln.

»Herre min store! den beskedlige, hederlige karlen, som inte tagit så mycket som en knappnål, fast han härom året råka te vara utan arbete och kom påLångholmen som försvarslös! Ja, jag säger väl det! Och den andra har en kusin, som ä’ på ’pontinjärerna’ på Kungsholmen, och en bror, som ä’ vid tygstaten — och jag kan väl inte neka människan att ta emot tjocka släkten, vet jag ... men si, jag förstår nog, hur det hänger ihop ... det är den där markattan Lindblomskan nere i tjugutvåan, som varit ute med skvallerkollejet igen ... men jag ska säga konstapeln, att det är säkrast att konstapeln inte nosar hit, för jag är karl te gå opp te själfva öfverståthållarn och fråga honom om inte en hederlig människa ska i fred och ro få drifva sin handtering, och jag ska ...»

»Hålla mun, ja!» ropade konstapeln med stentorsstämma, i det hans hand föll tung på Hindellskans axel, »annars följer frun med till vaktkontoret medsamma! Och kom ihåg hvad jag säger: låt människan därinne vara i fred, annars ... In med sig nu, och låt det vara tyst på juldagsmorgon!»

Och därmed gjorde fru Hindell en ofrivillig höger sväng och kom litet fortare än vanligt in genom sin dörr, hvilken också litet fortare än vanligt slog igen om hennes kippskodda hälar, fast likväl icke så fort, att icke konstapeln fick ett litet smeknamn efter sig ut genom dörrspringan, något som han likväl fördrog med det mest stoiska lugn i världen.

Han bytte bara om tuggbussen, mumlade helt sakta ordet: ’trollpacka’, och gick sin väg genom den halföppnade porten.

Under tiden hade lilla Maria blifvit väckt af bullret ute i portgången och var nu redan på benen därinne i bagarstugan. Sedan hon kysst och omfamnat sin mor, hade hon satt pannan med mjölken på elden, och medan den började puttra och fräsa, pratade hon oafbrutet med modern.

»Vet du, mamma,» sade den lilla, »att jag har drömt om den besynnerlige herrn i natt, så mycket, så mycket ... jag drömde, att han hade vingar på ryggen, alldeles som änglarna i kyrkan, och att han kom hit och tog mamma och mig i hvardera handen ochsa’ att han skulle ta oss med sig hem till pappa. Och s& drömde jag, att han tog oss med sig och så kom vi till ett stort, stort hus ... ja, jag tror att det var själfva slottet, du ... och där mötte vi en grann, grann herre, som var så vacker och hade så mycket förgyllning på sig ... och det sa’ han var min pappa ... men så, just som jag tyckte att jag ville flyga i famn på honom ... så var han borta och du, mamma, var också borta ... och det var bara jag och den besynnerlige herrn kvar ... och då tyckte jag ... men vet du mamma, det var så besynnerligt så ...»

»Nå, säg, kära barn, hvad tyckte du?» frågade modern, som rest sig upp i sängen, och med andlös oro tycktes lyssna till den lillas prat. »Hvad tyckte du?»

»Jo, jag tyckte att jag var stor ... och så grann, så grann ... och att jag stod i ett stort, stort rum, och att den besynnerlige herrn stod bredvid mig, och att jag sjöng så vackert, du mamma, och att hela salen var full med granna herrar och fruntimmer, och att de klappade i händerna åt mig. Och då nickade den besynnerlige herrn åt mig så godt, och allt eftersom jag sjöng, så blefvo vingarna större och större på honom, och till slut så försvann han genom taket, du, och jag tyckte, hur jag ändå såg honom flyga allt högre och högre, och när han var som högst oppe, du, så tyckte jag att han hade dig med sig, mamma, och att ni båda två såg så glada och nöjda ut! Men mamma lilla, hvarför gråter du? Det var väl ingenting att gråta åt? Eller är du värre sjuk nu igen?»

»Nej, nej, kära barn!» hviskade modern, »men ser du, Maria lilla ... jag tänkte på hvad din dröm kunde ha att betyda.»

»Nå, hvad skulle den betyda, mamma?»

»Jo, att jag går bort ifrån dig, mitt kära barn, och att du kanske ska bli lyckligare genom det, än om jag stannade kvar.»

»Nej, mamma, du får inte dö ...! du får inte gå ifrån mig ... du är ju bättre nu, är du inte det?»

»Jo, kära barn, mycket, mycket bättre! Men aktadig nu, mjölken kokar öfver ... nu ska du först äta dig mätt, för jag orkar ingenting; — kanske dricker jag ett par munnar se’n, om det blir någonting öfver.»

»Nej, mamma, du ska dricka först, medan det är riktigt varmt! Annars talar jag om för besynnerlige herrn, när han kommer, att du inte har varit snäll! Vet du, mamma, det var nog den gode Guden, som förde honom till oss i går, för nu efteråt kommer jag ihåg, att det var som om någon ropat åt mig, att jag skulle gå in i den där boden där jag blef utkörd, just då han kom.»

»Ja, nog var det den gode Guden, som ledde dina steg!» suckade modern med djup andakt, »han har inte öfvergifvit oss. Hör du, Maria lilla, kläd nu på dig så godt du kan, och gå sedan ner till den snälla frun på mjölkmagasinet och fråga om du kan få låna en psalmbok eller en predikan, jag ville så gärna höra ett Guds ord på juldagen.»

»Ja, mamma lilla, men först får jag lof att städa i ordning litet här inne, tills besynnerlige herrn kommer.»

Och det var rörande att se den lilla, hur hon försökte att göra det otrefliga kyffet så snyggt som möjligt. Det var naturligtvis icke mycket att göra, men den barnsliga kärlekens ansträngningar voro städning nog; den flammande brasan, som ännu icke brunnit ut, lifvade det hela, och till följe af den ovana värmen inne i rummet, började den ludna isen att smälta bort från de gröna rutorna, som ännu funnos kvar i fönstret, och den klara juldagsmorgonen kunde blicka in i rummet.

Och när efter en stund den lilla flickan hade kommit igen med psalmboken, och satt sig vid moderns hufvudgärd, läsande den ena psalmen efter den andra, och denna med knäppta händer och ett uttryck af salig frid i de bleka dragen lyssnade till barnets klara och skära stämma, då var det julhögtid i den fattiga bagarstugan, det var gudstjänst i det halfförfallna nästet, och en gudstjänst, som med välbehag upptogs af honom,som icke ser till kläderna utan till hjärtat, och som genom sin ende son sagt till människorna: »Den som mycket älskat, honom skall mycket varda förlåtet!»

*

5.

Några dagar efter jul återfinna vi den sjuka modern och hennes dotter i ett litet snyggt och varmt rum på Norra Tullportsgatan, nära intill Surbrunn. Redan på juldagsmiddagen hade den besynnerlige herrn infunnit sig i sällskap med en läkare, en äldre man, som, sedan han undersökt den sjukas tillstånd, svurit några mustiga eder öfver fattigläkaren, som icke besökt henne och ordinerat några stärkande medikamenter, förklarat att som det var mycket mera fara för den sjuka att stanna kvar i det kalla och fuktiga rummet, så borde en flyttning i väl tillsluten vagn företagas genast på annandagsförmiddagen. Så skedde också, den besynnerlige, åtföljd af sin betjänt, som hade med sig pälsar och filtar, samt ett äldre fruntimmer, som hade ett knyte med kläder åt lilla Maria, infann sig klockan före tio på annandagen, och väl inpälsad och omsvept fördes den sjuka och hennes barn till den nya bostaden, som den besynnerlige herrn hyrt af en vaktmästareänka, en gammal, hederlig gumma, som också var ibland hans skyddslingar. Fru Hindell och hela hennes snygga sällskap höllo på att trycka sönder de smutsiga fönsterrutorna åt gatan för att få se instufningen och affärden, och man kunde nästan höra ända dit ut, hur den värda frun därinne skrek och väsnades öfver »den där sturska damen, som skulle ha en sådan bondtur»! Hon blef dock betydligt höfligare när betjänten, efter att ha bultat på hennes dörr, lämnade henne de tjugu riksdaler i obetald hyra, som den sjuka kvinnan stod i skuld för, och hon följde med ända ut i portgångenför att tacka för likviden, under oupphörliga bedyranden om hur väl hon hade velat den sjuka, fast denna hade varit alldeles för stursk af sig för att vilja af henne mottaga någon hjälp. Hurudan den hjälp varit, som hon erbjudit henne, därmed teg fru Hindell visligen, och sväljde äfven med god smak den gamle betjäntens yttrande: »att man ska vara bra litet barmhärtig, när man kan vilja taga penningar för ett hål, där han inte skulle vilja inhysa en hund en gång».

Allt detta var nu öfverstökadt, och vi återfinna, som nyss sades, den sjuka och hennes barn i ett hem, som huru tarfligt det än var, i jämförelse med det förra med allt skäl kunde kallas ett paradis. Det var lågt i taket och fönstret låg visserligen tämligen djupt ner mot gatan; men det var varmt och godt; snygga trasmattor betäckte golfvet och en pärlfärgad säng med rena, hvita lakan och en randig filt öfver, tjänade nu den sjuka kvinnan till läger. Några stolar af samma färg, ett litet bord vid fönstret och en liten sängbyrå mellan dörren och kakelugnen, fulländade möbleringen.

Den sjuka hade en ren, hvit nattröja och mössa, och lilla Maria var klädd nästan som ett riktigt herrskapsbarn, och satt nu vid fönstret med en bok framför sig på bordet, medan den sjuka modern sof, och en liten glad brasa sprakade i kakelugnen.

Den lilla flickan lutade hufvudet i händerna och med bägge armbågarna på bordet var hon till den grad fördjupad i läsningen af sin bok, att hon icke hörde huru dörren öppnades, och den utanför boende änkan, en liten rund och godmodig gumma om sextio år, inträdde i rummet helt tyst och varsamt, bärande en spilkum med varm hafresoppa.

»Jaså, hon sofver, stackars liten!» hviskade gumman i det hon kastade en blick på den sjuka, »då är det väl så godt att jag tar ut soppan igen och håller den varm ... hm, hm, hvad den flickungen läser! Maria lilla!» fortsatte hon lika tyst, i det hon närmade sig den lilla, »ä' inte barnet hungrigt? Vill hon ha litet franskt bröd och litet soppa? Kom ut till mig, så skahon fä litet, och så låter vi dörren stå på glänt, ifall mamma skulle vakna.»

Den lilla tittade upp ur boken, och med hennes ålders vana att inte säga nej, då det gäller mat — hon hade så länge måst svälta, stackars liten! — följde hon den gamla ut i rummet utanför, som var lika tarfligt, lika litet och lika hemtrefligt som det inre. Där fanns en pinnsoffa af samma färg som sängen; en gammal byrå, ett hvitt fällbord och — gummans stolthet och glädje — en gammal länstol med grön tageldyna, som hade varit hennes salig gubbes älsklingsmöbel, och som nu upptogs af en stor grå och hvit katt, som slagit sig i ring, och tycktes sofva oskuldens ljufvaste sömn, utan att störas af några drömmar om smärta kattskönheter och små pipande möss — dessa en väl organiserad katts oemotståndliga frestare.

»Kom nu, så sätta vi oss här, lilla barnet,» sade gumman i det hon flyttade bordet midt framför soffan, »det är synd att störa Olle, som sofver där borta i stolen. Han har varit borta se'n i går morgse, det tokiga gamla kattkräket! Seså där ja, ät nu, doppa brödet i soppan, hon, barnet lilla, det är så rart och hälsosamt så, det säger doktorn, och den välsignade rara kunglig sektern med!»

»Hvarför kallar moster besynnerlige herrn för kunglig sektern?» frågade Maria, i det hon såg upp på den gamla med frågande blick.

»Kära barnet, därför att han ä' kunglig sekter, vet jag,» svarade den gamla.

»Det är väl mycket, det!» återtog flickan med strålande blickar, »säg, moster lilla, det är väl näst efter kungen själf? Är det inte det?»

»Nej, nej,» svarade gumman med ett godmodigt leende, »det är det väl inte, kära barn, men nog är han en fasligt både förnäm och rik och rar herre, fast han inte är så hög af sig! Doppa nu, barnet lilla, och drick litet emellanåt. Lilla Maria tycker mycket om besynnerlige herrn, som hon kallar honom?»»Ack ja, moster, om han inte varit, så hade min stackars mamma kanske frusit ihjäl den där rysliga julnatten! Ack, om jag en gång kunde bli stor och rik och lycklig, hvad jag gärna skulle vilja hjälpa honom igen och alla fattiga, moster lilla. För det är så svårt, så rysligt svårt att frysa och vara hungrig,» sade den lilla, rysande vid minnet af hvad hon genomgått, och i det hon strax därpå började sitt anfall på soppspilkumen med förnyad ifver; »men tyst, rörde inte mamma på sig därinne?» och med ett skutt var flickan vid dörren och såg oroligt inåt rummet, där den sjuka låg lika stilla som förut; »nej, hon sofver ännu! Jag tycker mamma sofver så mycket i dag, moster. Hon måtte väl inte vara mera dålig än förut!»

»Kors, nej, kära barn, doktorn sa' ju, att det är bra för henne att sofva.»

»Men jag tycker, att hon ser så blek ut.»

»Det gör man alltid när man ä' så sjuk som hon, kara barn.»

»Gud låte inte mamma dö, för då vet jag inte hvad jag skall ta mig till!» utbrast den lilla med plötsligt utbrytande tårar.

»Kors, kära barnet, så hon säger! Lif och död stå i Guds hand, och han vet nog hvad som är bäst för oss alla, och nog skulle väl lilla Maria unna sin stackars mamma att få frid och ro efter allt hvad hon gått igenom; skulle inte Maria det?»

»Jo, ack jo!» snyftade flickan, »men då blir iag så ensam, så ensam, då har jag ingen människa i världen som håller af mig!»

»Än besynnerlige herrn då, och jag, gamla stackare,» sade gumman rörd, i det hon drog henne till sig och smekte henne, »skulle inte Maria vilja vara kvar hos gumman, ifall något skulle hända?»

»Jo, jo, det vill jag visst!» svarade Maria och började, med barndomens vanliga lätta öfvergång från sorg till glädje och tvärtom, att åter torka bort tårarna, »men då vill jag inte säga moster mera, utan mormor, får jag det. För då är det som jag skulle ha tvåmammor, en i himmelen och en här nere på jorden. Men tyst, nu gick det i porten, det är ... ja, det är bestämdt han som kommer.»

»Ah, nej, kära barn, det är för tidigt ännu, klockan är inte elfva än, och jag hörde ingenting!»

»Jo, mormor, det är bestämdt han; jag hör nog jag, när han kommer.»

Och med hastiga steg var flickan framme vid dörren, på hvilken i samma ögonblick en hastig bultning hördes.

»Ja, minsann hade icke flickan rätt!» sade den gamla förvånad, i det hon skyndade sig att göra i ordning på bordet.

Under tiden hade Maria öppnat dörren och den besynnerlige herrn inträdde.

»God dag, barn,» hälsade han vänligt på flickan, som kysste hans framräckta hand, och sedan med barnslig ifver hjälpte honom att taga af den långa rocken; »hur är det med mamma i dag? God dag, fru Holm lilla, hur är det med vår sjukling?»

»Hon sofver, kära goda kunglig sektern!» svarade gumman med en djup nigning, »hon har sofvit hela morgonen.»

»Hm, jaså, sofver hon?» frågade den besynnerlige och såg fundersam ut; »och har sofvit hela morgonen?»

»Ja,» sade flickan, »och hon ser så fasligt blek ut, så jag blir riktigt rädd när jag ser på henne.»

»Det skall inte lilla Maria vara,» svarade den besynnerlige, »utan stanna kvar här nu ute hos moster, så går jag in och ser hur det är med mamma; vill lilla Maria det?»

»Ja, bara jag får min bok först, för den är så vacker att läsa i.»

»Se här är den,» sade den besynnerlige, i det han sträckte ut boken genom dörren, som han sedan stängde igen, hvarpå han helt sakta flyttade fram en stol till sängen och satte sig bredvid den sjuka, hvarts utanpå filten liggande hand han fattade, för att försiktigt känna på hennes puls.»Hm,» sade han därpå tyst för sig själf, »det går som medicinalrådet sade: hjälpen kom för sent! Det lider allt mera mot slutet. Pulsen är knappt märkbar mera. Gud i himmelen, att jag inte skulle få komma förr! Men han har väl sitt visa råd äfven med detta. Jag får åtminstone rädda barnet, och sörja för hennes framtid. Så stilla och så vacker hon ligger där, den arma ... hvad hon måtte varit skön, innan olyckan och förnedringen hann henne! Och när man tänker på, huru här ett rikt människolif blifvit splittradt och förstördt, medan han, förstöraren och splittraren, lefver i öfverflöd och synd och jordisk glans. När skall han vakna till medvetande om sitt brott? Hon har redan försonat sitt, hon — om det var något. Ty, hur lätt faller inte den unga, oerfarna, lösligt uppfostrade flickan, när smickret hviskar och det ungdomliga blodet sjuder?»

Den besynnerliges tysta betraktelser afbrötos af den sjuka, som med en djup suck öppnade sina ögon, hvilka först liksom sökande irrade omkring rummet, och sedan med ett uttryck af frid och förtröstan fästes på den besynnerlige hjälparens magra och svårmodiga anlete.

»Ni är här, min välgörare!» hviskade hon, »jag känner att det lider mot slutet. Sedan jag i går omtalade för er mitt sorgliga och syndiga lif, har jag fått en sådan frid inom mig. Har ni talat vid ... vid honom?»

»Ja, jag har talat vid honom i dag,» svarade den besynnerlige med något osäker röst, i det han höll hennes hand mellan sina, »och han har lofvat att draga försorg om sitt barn!»

»Gud välsigne — och förlåte honom!» hviskade den döende kvinnan, »så som jag tror och hoppas att han förlåtit mig! Och nu, nu vill jag tala med min flicka!»

Den besynnerlige herrn steg upp, öppnade dörren, och utan att säga ett ord fattade han den i yttre rummet sittande flickans hand och förde henne in tillmoderns säng, där den lilla, utan att förstå hvad som föregick, men ändå, liksom anande den högtidliga skilsmässa, som förestod, sjönk på knä vid bädden.

»Jag går ifrån dig, mitt älskade barn,» hviskade modern knappt hörbart, i det hon tryckte den lillas hufvud mot sitt redan halfstelnade bröst, »men gråt inte ... jag lämnar dig i goda människors händer — och Gud vakar nog öfver dig, min snälla, älskade flicka ...! Du skall en dag få veta, hvad du nu inte skulle förstå ... hvad din mor har brutit och lidit och försonat ... men du skall ju minnas henne med kärlek och inte med förakt, mitt barn ... hon har varit så grymt olycklig ... och hon är nu så lycklig och säll ... det blir så ljust omkring henne ... så ljust ... så ljust...»

Och när den lilla med höga ångestrop och strida tårar lutade sig mot det arma modershjärtat, vid hvilket den kallnade armen ännu kvarhöll henne med dödens sista ryckningar — så hade det redan upphört att slå, och den besynnerlige herrn höll med tårade ögon i sin famn ett fader- och moderlöst barn, som numera ägde endast honom på jorden.

*

6.

Åtta år hafva förflutit sedan den stackars kvinnan lade sina ögon tillhopa, lycklig i den tanken att hennes barn hade en far, som skulle beskydda hennes barndom och lära henne att taga sig till vara för den olycka, som störtat hennes moder i elände. Och den lilla hade också fått en fader, den ömmaste och mest samvetsgranne hon kunde önska sig; — men icke var det den guldsmidde hofmannen, som helt fräckt skrattat den besynnerlige hjälparen midt i ansiktet, då hanförsökte klappa på det förstelnade hjärtats portar och bedja honom försona ett ungdomsfel; — nej, det blef den besynnerlige herrn själf.

Under dessa år såg man honom hvarje dag i sin egendomliga dräkt och med den lika egendomliga gången styra af till det lilla huset borta vid Surbrunn, där den gamla vaktmästaränkan ännu bodde, lika godmodig, lika kry och välvillig som förr. Under hennes moderliga och under den besynnerlige herrns faderliga och vänliga beskydd uppväxte lilla Maria småningom till en blomstrande och fager ungmö, som snart lofvade att rikligen belöna de omsorger, af hvilka hon omgifvits. Hon blef glad och frimodig till sinne och hjärta, och om barndomens stormar och olyckor lade ett litet skimmer af vemod öfver de ungdomliga dragen, så blef hon därigenom endast så mycket behagligare. Det skadar aldrig ett vårlandskap i morgonbelysning, att det ligger ett lätt töcken öfver de lysande färgskiftningarna — det höjer tvärtom stämningens poesi. Så var det också med Maria. Hon var en rikt begåfvad natur, och isynnerhet hade hon en stämma och ett musikaliskt sinne, vid hvilka hennes besynnerlige beskyddare fästade stora förhoppningar.

»Hm, hon blir en utmärkt sångerska!» sade han ofta för sig själf, då han satt i det lilla rummet, och hörde henne vid det hyrda pianot sjunga våra vackra, vemodiga folkvisor, »jag tror jag kan vara lugn för hennes framtid.

Konstens väg är i våra dagar en säker väg till oberoende och aktning. När jag går bort, skall hon icke behöfva sin ovärdige far.»

Och den besynnerlige herrn sparade inga kostnader, ingen omtanke, för att gifva sin skyddsling all den utveckling, hvaraf hon var i behof. Också kunde en fader icke vara mera älskad, ja afgudad af sin dotter, än han var det af Maria. Den gamla kvinnan, som hon, enligt sitt barnsliga beslut, den dag då modern dog, kallade mormor, sade många gånger till de få gummor, som då och då besökte henne för att prata bort en stund vid en kopp kaffe, att hon icke kunde begripa,hur ett barn så kunde fasta sig vid en främmande, hur välgörande han än måtte vara.

»Det måtte bestämdt vara någon släktskap med i spelet,» menade gumman, »fastän flickan inte vet det själf.»

»Å herre Gud!» svarade en dag en gammal mamsell ifrån Drottninghuset, »menar frun att han skulle vara hennes far, den besynnerlige herrn?»

»Tycker mamsell det, nej det menar jag visst inte! Men att han är släkt med fadern, eller känner honom mycket väl, det vill jag gå i god för. Jag har lagt ut kortena om'et, ja väl hundra gånger, och det ligger alltid en stor, grann karl till huset, men han går på en fasligt mörk väg, och det ser rakt åf ut som om flickan och han aldrig skulle mötas, för spader åtta ligger alltid i vägen.»

»Ja, ä' det inte märkvärdigt!» menade mamsellen och skakade på hufvudet, »det är rakt precis som när jag lägger ut dem för att se, om jag ska komma opp te slottet och se kungliga rummena en gång till i mitt lif. Jag har inte varit där se'n Karl Johan dog. Och då ligger också alltid spader sjuan eller åttan i vägen.»

»Ja, de må säga hvad de vill om kortena, men den som inte tror på dem, den är då sämre än en hedning,» försäkrade änkan, »och att den flickan blir något stort, det slår inte felt. För alltid ligger det en stor och ljus väg för henne, och bref med pengar och presenter och Gud vet allt hvad! Och alltid ser det ut, som om hon skulle få så fasligt mycket folk omkring sig, och alla ha de hjärtliga tankar till henne.»

»Gud bevare flickungen!» suckade drottninghusmamsellen andäktigt, »'många ulfvar kringvankar och låtsar hjärtliga tankar', hette det i min ungdom. Och de ä' väl inte bättre än, tänker jag!»

»Det har inte fara,» svarade gumman, »för Maria är en bra flicka — och något stort blir det af henne, det är säkert, det!»

Och den gamla skulle inte få så orätt.

En dag satt Maria som vanligt vid pianot, då dörrentill det inre rummet öppnades och den besynnerlige herrn inträdde. Maria satt drömmande och lockade ur instrumentet toner, som hon själf icke visste hvarifrån de kommo; hon kände sig gripen af ett så underligt vemod; för första gången på många år hörde hon icke, att hennes välgörare kom in.

Den besynnerlige märkte det, men var lika godmodig och lika vänlig som vanligt, då han efter en stund lade sin hand på hennes axel, och sporde med halfhög stämma:

»Hvad tänker du på, mitt barn?»

»Min välgörare!» utropade Maria i det hon skyndade upp, rodnande öfver sin tankfullhet, »jag tänkte ... jag vet knappast själf hvad jag tänkte ... jag drömde att jag sjöng ... sjöng så som jag aldrig kunnat, kanske aldrig skall kunna sjunga.»

»Man kan alltid hvad man vill,» svarade den besynnerlige i det han satte sig bredvid henne, »och Maria skall nog lära sig sjunga, om hon vill det med allvar.»

»Ack ja, nog vill jag det, men hvem skall lära mig? Min nuvarande lärare sade mig i går, att nu har han lärt mig allt hvad han kan ... och att ... att nu ...» — här stannade hon förvirrad.

»Nå, hvarför fortsätter icke Maria?»

»Därför att jag fruktar, att min välgörare kunde anse mig otacksam, om ...»

»Skall jag hjälpa dig med att utsäga de fasliga orden?» frågade den besynnerlige med sitt godmodiga leende, »han sade kanske, att du borde komma ut för att få lära dig mera? Var det inte så?»

»Jo, så var det!» svarade Maria sakta.

»Nå, ser du, att jag gissade rätt? Och det vågar du inte säga mig, mig som lofvade din döende mor, att jag skulle vara ditt skydd och stöd?»

»Ni har redan gjort så mycket, så mycket för mig!» hviskade den unga flickan rörd, i det hon lutade sig öfver hans hand, som hon kysste.

»Ja, men ännu har jag inte gjort allt hvad jag bort, mitt kära barn! Hör nu hvad jag har tänkt utför dig. En familj, som jag känner, ämnar om några veckor resa ut till Frankrike, för att tillbringa vintern i Paris. Det är en välvillig, älskvärd och bildad familj, en medelålders man med sin hustru och en dotter. Vill du följa med dem?»

»Jag? Jag?» utbrast Maria, i det stora tårar banade sig väg utför hennes kinder, »om jag vill? O, det har länge varit min innerligaste önskan, min skönaste dröm!»

»Du skall få den uppfylld, mitt barn! Dina anlag äro för goda för att lämnas outvecklade på halfva vägen. Du skall få lära dig sjunga, och du skall bli en sångerska som skall göra ditt land heder! Allt är redan aftaladt med den familj, som jag omnämnde, och så fort du hinner bli i ordning så resa ni!»

»Hur skall jag nå’nsin kunna tacka er, min välgörare, min far?» utropade den unga flickan, i det hon utom sig kastade sig i den besynnerlige herrns armar.

»Genom att bli en ädel kvinna och en stor konstnär!» svarade denne i det han kysste hennes rena och jungfruliga panna. »Maria skall aldrig glömma sin stackars mors olycka, och aldrig sin plikt att upprätta hvad hon felade. Och om du icke kan bli den stora konstnär, som jag hoppas, så skall du likväl alltid bli den ädla kvinnan, icke sant?»

»Jag skall försöka det!» hviskade Maria.

»Och när du det blir,» sade den besynnerlige herrn, i det han smekte hennes kind, »så skall du inte tala om tacksamhet längre, då äro vi kvitt. Då har du skänkt mig en tillfredsställelse och en fröjd för mina gamla dagar, som icke alla mina skyddslingar gifvit mig! Ty nog är såningsmannens lott skön, när han ser, att det korn han utsår faller i god jord.»

Och som den besynnerlige herrn sade, så blef det. »Mormor» grät och alarmerade sig öfver att »barnet» skulle så långt ut i världen, och det var inte utan att, sedan gumman lugnat sig något, hon starkt funderade på att gifva sig af med till Paris. Men det insåg hon till slut icke gick an, »ty,» sade hon, »inteskulle jag. gamla enfaldiga stackare, kunna fara på järnväg och lära mig tala franska, och då skulle jag ju bara bli till besvär for barnet, vet jag! Å nej, vår Herre styr nog för henne så det blir bra, och får jag lefva, så skall jag nog få se, att kortena hade rätt, och att den ljusa vägen låg för henne!»

Några veckor därefter tog Maria afsked af sin käre välgörare och af den gamla kvinnan, som så länge varit henne i moders ställe, och med ett framtidshopp, som segrande höjde sig öfver stundens smärta, gick hon på en gång vemodig och glad sitt ljusa framtidslif till möte.

Det fattiga tiggande barnet var nu en blomstrande jungfru — en rik natur var räddad åt fosterlandet och konsten.

När »besynnerlige herrn» på den dagens afton satt i sitt ensliga hem och tänkte på den unga fågeln, som nu glad och undrande flög ut i den nya värld som öppnade sig för dess tjusta blickar, sade han för sig själf:

»Jag skall kanske aldrig återse henne här i världen, men det är detsamma. Gud skall välsigna mitt utsäde, och hon skall uppfylla min sista önskan i afskedets stund:

Kom igen som en renhjärtad kvinna, om också konstens högsta mål ej hinnes af din längtande själ.»

*

7.

Och den besynnerlige välgörarens bön blef hörd. Tre år därefter återkom den unga flickan till fäderneslandet, ren som hon lämnat det, och nu en utbildad konstnär. Men då hade den »besynnerlige herrn» redan slutat sin jordiska vandring, och de fattiges och föraktades välsignelser glänste i friska tårepärlor på hansnyss tillslutna graf. Den gamla mormodern fick upplefva den glädjen att återse sin älskling, och besanna, att de ljusa vägarna lågo öppna för henne, både till lifvets och konstens höjder. Men tacksam som alla rika och goda naturer, glömde Maria aldrig sin ädle välgörare, och blygsam som den sanna konstnären alltid är, offrade hon tillika med sina varma tårar den lagerkrans, som den frikostiga publiken vid hennes första uppträdande i sin födelsestad ägnade henne, på den grafkulle, under hvilken den på ytan löjlige, men till hjärtat människoälskande och varme enslingen gömdes, som här i lifvet kallades »besynnerlige herrn».

*

”KRÅK-MATTS”.

EN SKÄRGÅRDSSKISS.

==

1.

Han hette egentligen Mattias Västerholm och var just ingenting — det vill säga, han kunde taga sig till litet af hvarje, som skärgårdsfolket i allmänhet. Han fiskade, lagade båtar, klippte får, band skötar, rödmålade grindar, slaktade kalfvar, gjorde bikupor af halm, och när bönderna på storön hade brådtom med skörden, så kunde han både slå och skära, och det fast han var nära sjuttiotalet. När skörden var gjord och de små tröskverken kommo i gång, var ingen bättre betrodd om att sköta hästvandringen än gamla »Kråk-Matts», som han gemenligen kallades af både gamla och unga. Han gick då med pipsnuggan i munnen troget och lugnt i sin ständiga ring, manade på hästarna ibland med ett godt ord, ibland med en pisksläng, som egentligen mera var ämnad att jaga bort bromsarna än att göra bruntarna något för när, hvilket de också mycket riktigt uppfattade genom att då och då vända på hufvudena och bestå honom en liten vänlig gnäggning eller ett godmodigt frustande.

Ön, som Kråk-Matts bodde på, låg strax utanför storön och var icke särdeles vidlyftig. Där hade han en liten sned stuga vid sydvästra sidan, där stranden var litet ländigare, och i den hade han nu bott ensam i öfver tjugu år ända sedan Kajsa-Stina dog. Hon hade inte varit hans hustru, men de hade bott tillsammans i många år, ända sedan hon råkade i olycka för en skeppare, som en vacker dag seglade ifrån både henne och gossen, som han skaffat henne.Det var just ingen som ville veta af Kajsa-Stina, sedan det hände henne; inte så mycket för att hon skaffat sig en pojke — det är man inte så värst nogräknad med ute i skärgården — utan därför att hon inte ville skiljas vid honom.

»Människan kan väl vara golik i och för sig själf,» menade bönderna; »men inte kan en väl ta’na med tocke där påhäng! Ville hon bara lämna bort pojken, så!»

Men se, det ville inte Kajsa-Stina »på villkor», som det heter därute.

Och det var inte långt ifrån att både gossen och hon fått svälta ihjäl, när Mattias — han hette inte »Kråk-Matts» då ännu — en vacker kväll kom knogande upp till backstugan, där hon fått husrum hos en gammal änka, som varit god vän till hennes mor och som var lika fattig som hon själf.

Kajsa-Stina såg honom komma uppför gångstigen med en korg på armen, och hon visste rakt inte hur hon skulle bete sig vid det mötet. Hon hade klart för sig att Mattias tyckt smått om henne, innan skepparn kom, och därför skämdes hon värre för honom än för någon af de andra.

Hon höll just på gifva gossen bröstet, och som hon inte kunde komma undan, nöjde hon sig med att vända sig om på pallen och vända ryggen mot dörren.

»Kommer det främmat, eftersom du snor dej?» frågade änkan, som såg litet illa.

»Ja, det såg så ut,» svarade Kajsa-Stina och blef röd som en blod både i ansiktet och om halsen.

I detsamma tog Mattias i dörrklinkan och klef in.

»Guss fre'!» sade han och stannade innanför dörren, tittade framåt rummet och kunde väl ungefär begripa hvad Kajsa-Stina gjorde, eftersom han också blef som en drypande blod i synen och harklade två gånger och spottade en, innan han fortsatte: »jag kommer väl inte omakligt på någe' vis, heller?»

»Jesses då, tror jag inte rakt det ä' Västerholm!»ropade nu änkan och steg upp från träbänken, där hon satt borta vid fönstret »Ja, det ä' det me'!»

»Jo ditåt hankar det!» svarade Mattias. — »Jag skulle in ett tag och höra hur det ä' med er annars!»

»Det var fasligt snällt, det!» fortfor änkan och räckte fram sin skrumpna hand till välkomst, hvarpå hon fortsatte med en suck: »om det vore så väl att jag hade en kaffeskvätt te bju' Västerholm på teminstingen!»

»Det ä' inte för kaffeskvätten jag har kommi'» svarade Mattias, »men si det ä' så att jag fick strömming i natt, och jag tänkte ni kunne' villa ha ett par valar.»

»En skulle ha en slant te betala med då!» utbrast gumman med en ny suck.

»Ville jag sälja'n, så gick jag väl te bönderna,» svarade Mattias lakoniskt.

Nu hade gossen ätit sig mätt och somnat, och sedan Kajsa-Stina knäppt igen tröjan om bröstet, vände hon sig om.

»Vill inte Mattias ta och sätta sig?» frågade hon, i det hon lade ifrån sig gossen i en korg, som stod vid ena väggen.

»Tack för det!» svarade Mattias och gick förbi henne fram till fönsterbänken, där han satte sig och tittade utåt.

Gumman plockade upp strömmingen i ett tennfat, som hon hade i spisen, och under tiden grät hon och torkade sig oupphörligt om näsan med afvig hand.

»Jesses då,» snyftade hon sedan, »får vi dom rakt åf te skänks?»

»Ja, det skulle väl vara meningen, det,» svarade Mattias och tittade ut genom fönstret som förut. Efter en stund tillade han, som om det egentligen inte hade med saken att göra: »Det ligger några potatisar i botten på korgen, mor.»

Nu började gumman stortjuta där hon stod, och Kajsa-Stina gick fram till bänken där Mattias satt, räckte ut handen emot honom och sade:»Tack, Mattias, och gu' signe dej!»

»Hur ä' det me' kyttingen?» frågade Mattias och tittade nu bortåt korgen till.

»Jo tack, han ä' så rar, så!» svarade Kajsa-Stina, »han bara äter och sofver.»

»Det ä' dygden på dom, det!» återtog Mattias, och när nu gumman snyftande gick ut i farstun for att tömma potatisen i en korg, som hon hade därute, tog han fatt i Kajsa-Stinas hand, drog ner henne på bänken bredvid sig

och sade hastigare än han plägade:

»Hur ä' det nu: har Kajsa-Stina hört åf'en någe'?»

»Söderman?» frågade Kajsa-Stina, och då Mattias nickade, fortfor hon sakta, under det att det lyste till i ögonen på henne: »han lär ska gifta sig i nästa vecka, säjer di.»

»Med Sjöbergs Lina, ja!» inföll Mattias och fortsatte sedan i det han spottade utåt golfvet: »Han får gål med henne, kantänka.»

»Inte skulle jag fråga efter't, om det inte vore för gossens skull,» sade Kajsa-Stina efter en stunds tystnad.

»Bryr du dej inte om'en längre då?» frågade Mattias lifligare än han brukade.

»Nej då, det har jag fått nog åf,» svarade hon.

Mattias teg en stund och tittade ut genom fönstret. Då gnydde den lille borta i korgen, och Kajsa-Stina steg upp, gick fram till honom och började sakta draga korgen fram och tillbaka, så att den gnällde mot de grofva golftiljorna.

Mattias steg upp från bänken, gick sakta fram till Kajsa-Stina och stannade strax bakom henne. Det syntes tydligt på honom att han ville säga något, men att han hade svårt att komma fram med det. Slutligen sträckte han ut handen, strök henne sakta mellan axlarna ett par slag och sade sedan:

»Du skulle väl allt behöfva en far åt kyttingen där ändå, Kajsa-Stina?»

»Han får väl hjälpa sig utan,» svarade hon utan att vända sig om.»Jaja, men det blir söcknigt, det! Kan inte jag få bli far åt'en, tror du?»

»Du?» ropade Kajsa-Stina till och vände sig om. »Nej, Mattias, bättre ä' du väl värd, än ett tocke' stycke som mej!»

»Men, om jag nu inte exmerar någe' bättre då?» frågade Mattias och försökte slå armarna om henne. »Om jag nu inte frågar efter hvad som har varit, utan bara det som blir?»

»Nej, Mattias,» svarade hon och drog sig undan honom; »det kan aldri' hända mej att jag går te prästen och skaffar styffar åt gossen där!»

»Nå, men om vi låter bli te gå te prästen då?» hviskade nu Mattias, som började bli litet yr i hufvudet.

»Nej tack, det har jag också fått nog åf!» svarade Kajsa-Stina.

Mattias teg en lång stund. Han gick fram till fönstret, stod där tvekande ett ögonblick, vände sedan om till Kajsa-Stina, som stod kvar bredvid korgen, och sedan han harklat ett par gånger, sade han med annan ton än nyss:

»Nå men, Kajsa-Stina, vill du inte komma te mej ändå, då?»

Nu vände hon sig om och såg på honom, såg på honom undrande och länge.

»Hvad menar du, Mattias?» frågade hon slutligen.

»Jag behöfver någon människa, som hjälper mig i stugan, och du behöfde någon som gör karl åf pojken din. Ska vi inte därför slå oss ihop, så slipper du ifrån det här elände', och jag får någe' te knoga för, och vill du inte ha't anner'leds, så inte ska jag säga ett ol, det kan du sätta dig på!»

»Ja, kan du hålla fast ve' det, då vet jag ingen som jag hellre vill komma te än dej!» svarade Kajsa-Stina, och därvid blef det, och ord höllo de båda, hur mycket man än pratade om motsatsen.

2.

Men det där var nu längesedan. Kajsa-Stina dog, när gossen hennes var fjorton år och just hade läst sig fram.

Någon riktig hälsa hade hon väl knappast sedan han föddes, och när fadern, den förre skepparen, åkte ner sig på isen ute på Saxarfjärden en vinter, sedan han varit i staden och sålt fisk och farit drucken hem på natten, då var det slut med henne också, och på vårsidan stoppade Mattias ner henne i kyrkogården på storön, och sedan satt han ensam igen ute på sin holme.

»Hvad dog hon åf egentligen?» frågade en af fiskargubbarna, som var med på begrafningen.

»Det var allt skepparsjukan, det,» svarade Mattias; »den hade hon haft i faggorna hela ti’n, för rexten!»

Och så for han hem igen och fann sig i ensamheten så godt han kunde. Fostersonen hade han fått plats åt inne i staden hos en handlande, där skärgårdsfolket brukade hålla till, och där artade gossen sig bra, och när Mattias någon gång var inne med strömming, hälsade han på honom i boden och fick alltid en bit tuggtobak med sig hem. Den gladde han sig nog åt, men ändå mera åt att pojken växte och började se ut som en herreman, när han närmade sig tjugutalet.

Det var nu man började kalla honom »Kråk-Matts» ute på öarna, och det tyckte han inte illa om för resten.

»Det är bättre det, än om di skulle skälla mej för ’Fyll-Matts’,» brukade han säga, »och sämre komsamser kan en ha än kråkorna mina!»

Det var nämligen så att ute på holmen, där Mattias bodde i sin snedstuga, var det ovanligt godt om kråkor, till och med för att vara i skärgården. Det hade nog sina goda skäl också att de höllo till där, och att till och med ett par hade sitt bo i stora askträdet, som stod utanför stugan och skuggade öfver den på ena sidan, på samma gång som det läade för nordan, sompå höstsidan brukade komma nerdejsande mellan backklintarna.

Mattias kunde bra med att salta strömming, och när han satt nere vid sjön och gälade den, slängde han alltid ut inkråmet åt kråkorna, hvilka voro nere och skuttade omkring honom, alldeles som han varit en gammal kamrat. Han pratade då med dem, och de kraxade i olika tempo och tonarter och hade så mycket att berätta — på sitt vis förstås; men det var alldeles som om gubben förstått dem och de honom.

Det var på vårsidan en dag då gubben satt i solsticket på sin farstukvist och lagade skötar. Kråkparet i asken hade redan i mars börjat reparera sitt gamla bo, och en fjolårsunge, som brutit vingen på sig, när han ville för tidigt ur boet förra sommaren, och som därför stannat kvar hos gubben och blifvit hemtam som en kanariefågel, satt bredvid honom på farstubron och tittade på huru föräldrarna byggde. När de kraxade till, svarade han med ett: »kra-ak!» och lyfte på den färdiga vingen; det såg ut som om han också velat ut och leta efter pinnar och strå att bygga med, men som den andra vingen fortfarande nekade att göra tjänst, ruggade han upp fjädrarna, bet i den med sin stora svarta näbb och sade därpå ett nytt »kra-a-ak», som var mycket långsammare än det förra.

»Hur ä’ det med dej, Pelle?» frågade gubben och tittade på honom öfver glasögonen, »ä’ du lessen? Jaja, den hära vårsprickningen, det ä’ en baddare te sätta oro i kroppen! Jag minns väl, jag — — men har en nå’n skavank, så får en väl lugna säj! Jag fick så jag me’, fast jag ingen skavank hade! Men får du lefva, så går det väl öfver, sa’ han som körde i sjön.»

Nu blef det ett förskräckligt kraxande uppe i asken. Far själf hoppade upp och ner på grenarna, lyfte på vingarna och gjorde en sväng utåt, men kom genast tillbaka igen, mor tittade ut ur boet med en lång pinne i näbben, och det lät »krak» på »krak» allt argare och häftigare.

»Hvad ä’ det nu då?» frågade Mattias och tittadeuppåt. »Ens ni inte om hvar skåpe’ ska stå? Sätter ni te och gräla nu, hvad djäkeln ska det då bli i sommar? Si så där ja, Pelle, ska du med börja på och gasta? En ska aldrig lägga sej i när två träter, har jag sagt dej! Jaså, vänta litet, nu ser jag: det har kummi’ främmat! Nå då va’ det ingen under!»

Och så var det verkligen. I en naken talltopp ett stycke ifrån asken hade en stor kråka slagit sig ner och kraxade långsamt och i en helt annan ton än de andra. Hon bugade sig också mycket djupare än kråkorna i allmänhet göra när de kraxa, och så lät hon höra två kraxar i taget — »krak-kraak» — »krak-kraak», hvilka af byggherrskapet besvarades med enstaka korta utrop och framsträckta halsar samt då och då ett häftigt flaxande med vingarna, en

kort sväng utåt öfver asktoppen och därpå ett förnyadt åhörande af hvad den andra hade att förmäla. Pelle vände på hufvudet och tittade än med det ena ögat, än med det andra, men blundade hvar gång på det ögat som han inte såg med och lyfte på den färdiga vingen hvar gång som de gamla gjorde en luftsväng.

»Den där har bestämdt vari' i stan, du Pelle!» sade Mattias till fjolårsungen. — »Hon har så mycket te språka om. Och ser du så finurlig svarta fracken ser ut? Jojo, den där har allt sutti' på isflakena i strömmen, hon, och inbillat sig att hon vari' fiskmås! Det skulle väl du ha gjort me', om du inte varit så illveten te komma ur boet! Men så minsann sätter hon sig inte i asken, och föräldrarna dina kör inte bort'ena! Jo jo, så ä' det när en har någe' te skvallra om, då får en plats lite hvarstans, då. Och si, där kommer det flera utifrån holmarna för te höra på — här blir väl rakt åf kråkting te slut, fast di inte plär ha tocke förr än om höstarna!»

Och det såg verkligen ut, som om Mattias skulle få rätt. Den ena kråkan efter den andra kom med tunga vingslag från alla håll, slog ner i trädtopparna rundt omkring, bockade sig och kraxade ett par tag,hörde därpå uppmärksamt på hvad den förstkomna berättade, gjorde sedan tillika med kamraterna ett kast upp i luften, kraxade i korus och satte sig ner igen, merendels hvarje gång bytande plats med någon annan, hvarvid ett kort kraxande ägde rum mellan de båda byteskråkorna, hvilka sågo ogement artiga ut, när de bockade sig för hvarann.

Mattias satt en god stund och hörde på hur de kraxade, och många tankar kommo och gingo i hans hufvud. Det var länge sedan han hört af fostersonen nu; vid julen hade han fått ett kort bref och en kardus tobak från honom, sedan hvarken det ena eller det andra och ändå var det nu i slutet af april.

»Kan undra om du har sett te honom någe'?» frågade han ovillkorligt och fäste sin blick på kråkan i talltoppen, som nu teg ett ögonblick. »Vet du någe' om'en, så kunne du gärna tala om'et för mej?»

»Krak, kraak!» svarade kråkan, och Mattias tyckte riktigt att hon skakade på sitt svarta hufvud och att de kloka ögonen lyste i skallen på henne.

»Jaså, du har inte sett'en någe'?» fortfor gubben och tittade utåt fjorden. »Ne-nej, han får väl inte vara mycket ute, och så godt kan det vara! Det finns så mycke' djäfvulstyg i stan, och skepparblod har han i ådrorna på sig! Men vi ska hoppas han står sig som en karl, eller hur du, Pelle?»

Den vingbrutna kråkan svarade ingenting, bara flaxade med ena vingen. Men i detsamma blef det ett fasligt väsen i alla trädtopparna rundt omkring. Alla kråkorna skreko vildt öfver hvarandra, därpå lyfte de hastigt och begåfvo sig af i susande fart öfver bergklintarna och försvunno åt andra sidan af ön.

»Hvad kom det nu åt dom? Var det någe' di inte ville tala om?» frågade Mattias sig själf med en underlig beklämning öfver bröstet. Men i detsamma fick han se en segelbåt, som kom i strykande fart öfver fjärden, stäfvade rakt på hans halfruttna gamla brygga och lade inom kort till vid den med buller och bång.»Jaså, det var den där som skrämde bort dom!» mumlade Mattias och gick ner åt sjön för att taga emot de kommande, medan Pelle hoppade efter på sned, som han brukade, när han hade brådtom.

*

3.

Det var fjärdingsman Jansson från fastlandet midt emot storön, som steg upp på bryggan, medan en halfstor pojke beslog seglet och en tredje person satt kvar i aktern och vände ryggen åt land.

»Hva' blåser det nu för väder, eftersom fjälsman kommer te mej?» frågade Mattias förvånad.

»Dåligt väder, kära Kråk-Matts,» svarade fjärdingsmannen; »jag har främmande med mig åt dig på vårsidan!»

»Åhå heller! Ocken kan det vara?» stammade Mattias, »jag vet just inte precist att jag väntar nå't främmat!»

»Tror nog det, men i alla fall kommer här en, som inte har nå'n annanstans att ta vägen, tänker jag,» svarade fjärdingsmannen, vände sig sedan om nedåt båten och ropade tämligen brutalt: »Nå, ska du inte komma opp nu?

Jag tänker vara hemma innan kvälln, så jag har inte lust att söla för din skull!»

Den tredje personen i båten steg nu upp och vände sig om. Det klack till i bröstet på gubben Mattias när han kände igen fostersonen.

»Hvad i Herrans namn, Gustaf, ä' det du!» ropade han och sprang emot honom till förändan. »Sir jag i syne, eller ä' det du?»

»Ja, far, god dag — visst är det jag!» svarade ynglingen långsamt och fäste ögonen envist på de murkna bräderna på bryggan.

»Så eländig du ser ut! Har du vari' sjuk — och hvarför räcker du inte näfven åt mig? Och hvarförkommer du ut nu — så här års, när det ä' så mycket göra i bon? Har du inte mål i mun? Nå, då får väl fjälsman säja mej hur det står te, för någe' galet ä' det, det kan en blind se! Men hvad ä' det?»

»Ni får tids nog veta't, kära Västerholm!» sade nu fjärdingsmannen och lade sin hand tämligen medlidsamt på gubbens axel. »Jag tänker det är bäst att han får säga det själf, och brådtom har jag för resten. Men ifall han skulle vilja slå i er något som inte är sant, så kan jag gärna säga er, att han kommer från Långholmen.»

Därmed hoppade fjärdingsmannen ner i sin båt, pojken stötte ifrån med ena åran, gigade sedan ut seglet, och båten satte af ut med god fart, medan Mattias och fostersonen stodo som fastnaglade kvar på bron.

Det dröjde en god stund innan Mattias kom sig för med att säga något. Han strök sig om ögonbrynen, tittade uppåt luften och ner i vattnet, spottade ett par tag, vände sig sedan till fostersonen, som stod kvar på samma fläck, och ville tala honom till, men han var så torr i strupen att han icke fick fram ett ord.

Då kände han att någon rörde vid benet på honom. Han tittade ner och fick se att det var Pelle som stod där med ena vingen hängande, hufvudet på sned och sakta hackande med näbben på sjöstöfvelskaftet. Han böjde sig ner och strök fågeln öfver ryggen, vände sig sedan till fostersonen och sade med grumlig stämma:

»Inte ska vi stå här nere på bron!»

Därmed gick han upp till stugan, fostersonen följde långsamt efter, och Pelle hoppade på sned bakom dem båda.

»Hur länge har du suttit inne?» frågade Mattias, sedan han satt sig på sin gamla trästol.

»Tre månader, far!» svarade fostersonen utan att se upp.»Hvad gjorde du då?» fortfor gubben efter en god stunds tystnad.

»Tog ur lådan, far!» blef svaret.

»Det va' inte precist det du lofte mej, när jag skaffa' dej dit!»

»Jag vet det nog, far! Jag har burit mig uselt åt och ni kan väl aldrig i lif vet förlåta mig?»

»Det blir en sak för sej, det! Det va' väl någon som narra dej, kan jag tänka! Var det någe' kvinnfolk?»

»Nej, det var ingen som narrade mig! Jag har ingen annan att skylla på än mig själf! Men ni skulle aldrig ha skaffat mig dit, far! Det är hundgöra om hvardagarna och latmansgöra om söndagarna, och så vill man inte vara sämre än andra, och så ligger frestelsen så nära till hands ... och så ... och så ...»

Här slog han händerna för ansiktet och brast ut i hejdlös gråt, under det han kastade sig ner på golfvet bredvid gubbens nätbinda och snyftade:

»Gud i himmelens tron, att jag skulle komma hem igen på det här viset!»

»Du kunde ha kummi' sämre,» sade Mattias efter en stund och försökte få honom att stiga upp; »om du tyckte att det inte va' någonting te gråta för! Nu kan det väl bli folk åf dej igen, för så länge taljan ä' mjuk, så kan man splitsa'na, sa' kajutvakten när han bröt armen åf sej! Men hvad tänker du nu göra?»

»Ge mig af ut på sjön! Det ville jag som liten pojke och det vill jag än! Där skall det bli karl af mig, far, det lofvar jag er!» svarade fostersonen, som nu lugnat sig något och satte sig på bänken bredvid gubben.

»Ja, det var det jag lofte mor din att jag skulle göra dig te,» sade Mattias och lade sin breda, valkiga hand på hans knä, »men så for högfärdsdjäfvulen i mej, och jag skulle göra dej te herre, gu'bevars! Men det ä' väl bra för någe', kan jag tro! Nu har du fått din minnesbeta för lifstiden, liksom han därborta, som också ramla' ur bo't!»Och han pekade på den vingbrutna kråkan, som hoppat upp på räcket utanför farstukvisten, och som nu satt med hufvudet på sned och tycktes lyssna till hvad de sade. Då och då föll han in med ett sakta »kraak», och när ynglingen trött af sinnesrörelserna och färden gick in och lade sig och gubben satt kvar utanför i kvällsskymningen, hade kråkparet längesedan kommit hem och slagit sig till ro invid boet, och Pelle satt kvar på räcket med hufvudet under den färdiga vingen.

»De ä' allt underliga fåglar, de där,» sade gamle Kråk-Matts för sig själf; »så tysta och lugna di' ä' nu, och så säkert di' hade varsel om att någe' hade händt! Måtte jag bara få lefva så pass länge, så jag får höra någe' godt om pojken därinne! Det kraxet ska jag nog lära mig känna igen!»

*

DET BÄSTA AF ALLT.

=======================================

1.

För ett halft tiotal af år sedan sutto några unga män tillsammans omkring ett med glas väl försedt bord på en af hufvudstadens bättre källare. De hade ett rum för sig själfva, och hade takt nog att icke skrika alltför mycket för det; gladt var det nog i laget, men icke bullrande; drack gjorde man visserligen, men pratade mera, och den ena glada anekdoten, det ena lustiga infallet aflöste det andra. De unga männen voro inalles fem, ty den sjätte i laget var redan öfver fyrtiotalet och kunde således icke gärna kallas ung. Han var starkt korpulent, mycket trög i sina yttre rörelser och mycket godmodig i sina inre, tyckte särdeles väl om ett godt bord och ett fullt glas och var till följe häraf alltid gärna sedd och alltid gärna med, när det vankades något. Han höll sig alltid och helst till de unga; »på det sättet fortsätter man att vara ung själf,» brukade han säga, »och alltid hinner man blifva gammal.» För öfrigt var han jägmästare och hette Kron.

Af de fem unga voro tvenne utexaminerade teknologer, en hade nyss tagit graden, en var gradpasserare vid ett af gardena och den femte var provisor på ett af hufvudstadens större apotek. Det glada laget för aftonen var på sätt och vis en afskedsfest, ty alla skulle nu ut åt skilda håll för att söka sin utkomst och pröfva hvad lifvet hade att erbjuda.

Att de fem unge männen sågo framtiden i förhoppningarnas bländande rosenskimmer, hvem kan väl undra på det? Är det icke alltid ungdomensföreträdesrätt att så se och känna, och skulle den väl annars kunna utföra sin sändning i världen? Om den skulle se sin väg genom de svikna illusionernas krossade glas, som vi gamla, hvad mål skulle den då kunna upphinna? Nej, lustigt mod och rosigt hopp måste den hafva med sig på resan; sak samma om kappsäcken är så väl packad eller icke. Så tyckte också de unga männen, och när därföre jägmästaren föreslog en skål för en lycklig resa med lätt packning och hastig fart till god hamn, så emottogs denna skål med skallande jubel af alla.

»Du är en krona!» skrattade gradpasseraren, i det han stötte sitt glas mot jägmästarens; »och slutar du icke som generaldirektör för skogsstyrelsen, så är det inte mitt fel!»

»Ja, inte mitt heller!» försäkrade jägmästaren, i det han tog en duktig klunk ur punschglaset framför sig; »jag har

ätit tillräckligt många middagar för att kunna vara kompetent till platsen.»

»Hvad det beträffar, så borde du kunna vara mogen till att blifva konseljpresident, eller något annat fint,» inföll den yngste af teknologerna, en lång, mörklagd, liflig fyr med blixtrande ögon och gropar i kinderna samt med läppar så friska som en ungmös, om inte de vackra svarta mustascherna, dem han litet emellan tummade på, hade burit vittne om hans manliga kön; »ty middagar har du ätit många!»

»Och goda sedan,» sade gradpasseraren.

»Lita på det, gossar,» svarade Kron, i det han belåtet strök sig om hakan; »och en god middag, det är ändå det bästa af allt.»

»Materialist!» utropade han, som tagit graden, i det han lyfte upp sin ljusa tupé högt öfver sin glatta panna, som var alldeles för slät för att kunna se så tankediger ut, som ägaren önskade och hoppades; »det bästa af allt är att få lefva och verka i idéens tjänst.»

»Det var då också en idé,» sade provisorn med torr och något släpande stämma; »jag tycker att det bästa af allt är ett godt apotek på hyggliga betalningsvillkor ochliggande i en lämplig trakt, där det finns bondhandel.»

»Du, Holmberg, kan just taga jägmästaren i hand,» sade filosofie doktorn; »ni äro båda två lika goda kålsupare! Den, som inte har öppet öga för det sanna i lifvet, den som inte vet att skatta idéns eviga höghet ...»

»Den lefver lika lugn ändå,» försäkrade Kron med lugnt allvar; »jag är öfvertygad om, att du kommer att sluta som en beskedlig skollärare eller landtpräst, och den idén tycker jag är så lagom lysande. Nej, jag håller i med min åsikt: det bästa af allt är en god middag!»

»Osant, bror jägmästare,» utbrast den mörklagde teknologen, i det han slog fyrtioåringen på axeln, »det bästa af allt är en god mage. Med den kan man gå långt här i världen!»

»Hvem har inte god mage så länge man är ung?» ropade gradpasseraren muntert, i det han fyllde sitt glas. »Nej, jag skall säga er, gossar, hvad som är det bästa af allt.»

»Nå, hvad är det?» ropade alla i korus.

»Det är en vacker flicka, som har godt om pengar och tycker om löjtnanter mer än någonting annat i världen.»

»Det hörs att det är en gradpasserare som talar,» sade jägmästaren lugnt, i det han ånyo tömde sitt glas; »men vill ni höra ett klokt ord af en gammal karl, som sett världen, så här ha ni det: det sämsta af allt är, att låta snärja sig af en kvinna!»

»Hädare!» utropade doktorn emfatiskt; »kvinnan är skapelsens krona.»

»Ja, och mannens törnekrona!» svarade jägmästaren; »se på mig! Tror ni, jag skulle vara så här välmående, så här glad och så här bibehållen, om jag icke svurit kvinnorna ett evigt hat! Nej, gossar, den man, som kan akta sig för dem, han är idealet för sitt släkte, han är i stånd till att eröfra världen!»

»Erkänner du då inte kärleken?» sade gradpasserareni det han steg upp och gjorde en storartad åtbörd, ungefär lik en tragisk skådespelare, som ämnar gå ut, men icke vill lämna scenen utan en applåd; »erkänner du inte dess oemotståndliga välde?»

»Jo, det gör jag visst, och det är just därför jag talar som jag gör! Ve den man, som blir slaf under den makten; hans själfständighet är för evigt förbi, och han har förlorat herraväldet öfver djuren. Akta er därför, gossar! Med kvinnan kommo till världen en mängd obehagliga saker, såsom: svartsjuka, brödbekymmer, hypokondri, magkatarr, mord, rån, kikhosta, barnskrik, krig, månsken och konkurser! Ve den man, som låter öfverväldiga sig af kärleken och af dess representant, kvinnan! Han måste uppoffra sig själf och lefva endast för andra! Han måste lifnära sig af kabeljo, slarfsylta och pannkakor, i stället för af goda middagar och fina viner; han är med ett ord en slaf, som är bunden med kopparkedjor!»

»Bravo!» utropade med djup och klangfull röst den femte unge mannen, teknologens kamrat, som ännu inte sagt

ett ord, men nu såg upp på de andra med ett par ärliga, trofasta blå ögon och lyfte sitt glas högt i vädret, under det hans tämligen hvardagliga ansikte lyste af en vacker inre glans, som nästan gjorde det skönt, »bravo, Kron! Du har uttalat de magiska orden, som förklara lifvets gåta för den, som vill förstå den. Du har visat oss grunden till allt stort, allt ädelt och godt här i världen, du har under skämtets mask, genom öfverdriftens gissel lärt oss, att det bästa af allt är att offra sig för en annan. Litet afundas jag egoistens tarfliga glädje, då han söker vara sig själf nog — hvad bygger han upp med förgudningen af sitt fattiga jag? Sitt eget fördärf! Nej, mina vänner, det bästa af allt är offret af egen lust, egna tycken och känslor för en annan. Det är häfstången för framtidens arbete, det är den grund, hvarpå mannen bygger sitt lands lycka och ära, individen släktets fullkomnande och utveckling.»

»Han är galen!» ropade de andra skrattande i detde sökte tysta honom; »han är smittad af tidens omogna idéer. Det bästa af allt skulle vara uppoffring? Nej, gå för tusan med dina galna teorier!»

»Jag håller fast vid mitt ord,» förklarade den unge mannen, »och om ni vill höra på en liten historia, så skall den kanske bevisa min sats.»

»Ja, låt oss höra den!» ropade de öfriga.

»Bara den är rolig,» bifogade Kron, i det han fyllde i glasen ånyo.

»Det kan jag inte lofva,» svarade den unge teknologen enkelt; »men den har en annan förtjänst, den att den är sann.»

*

2.

»Det var en gång en gosse ...»

»Nej, hör ni, han börjar alldeles som i barnsagorna: Det var en gång en gumma, som hade en skinnpäls och den blötte hon och den stötte hon!» ropade gradpasseraren.

»Inga afbrott!» kommenderade jägmästaren, »börja om igen du, bror Hult!»

»Som ni vill. Nå, det var en gång en gosse, som var yngst ibland fyra bröder och därigenom fars och mors gullgosse, och den gossen blef sedermera min far. Tio år lågo emellan honom och den näst yngste, och den närmaste följden däraf var, att min farfar dog när han var nyss fyllda tretton år. Min farfar var kronofogde nedåt Västergötland och i sina välmaktsdagar en mycket rak och styf och sträng man, som visserligen hade arbetat sig till ett visst välstånd, men som dock inte kunde sägas hafva någon rikedom. Så fort därför sönerna blefvo vuxna och hade fått en nödtorftig skolgång, skulle de, trots min farmors alla böner och föreställningar, genast ut ur huset att självfaförtjäna sitt bröd. Så fick jag göra, sade farfar myndigt och bestämdt, och så skola de också göra. Se på fågelangarna huru de få lära sig flyga; blir inte folk af pojkar, om de skola gå hemma och få lära sig lita på mamma och pappa!

Vid femton år hade mina tre farbröder fått läsa sig fram för prästen, och sedan hade min farfar skaffat dem platser, gifvit dem hvar och en femtio riksdaler banko med sig i fickan, sagt dem: »Sköt er nu självfva, det här är det enda ni får af mig,» och därpå hade de fått gifva sig af.

Den enda ynnest han för öfrigt visade dem, bestod däri, att de självfva fingo välja sin lefnadsbana. På det sättet blefvo de också vidt åtskilda. Den äldste gick ut som sjöman på ett större handelsfartyg, som for på Sydamerika och Västindien; den näst äldste blef bruksbokhållare uppe i Dalarne och den yngste af de tre blef biträde åt en landtmätare uppe i Norrland, men for sedan med sin husbonde öfver till Finland och Ryssland, samt hamnade efter några år bortåt Ural till, på något af stånd ifrån Jekaterinenburg.

Min farmor var ett hjärtligt godt, men tämligen vekt fruntimmer, rama motsatsen till min farfar. Lika rak och styf, som han var, lika mild och öm var hon och hon fick af farfar uppbära många förebråelser för sitt »pjåsk och

pjunk», som han kallade det. När nu den siste sonen föddes, så voro de två äldsta redan ute ur föräldrahemmet, och när den siste var fem år gammal, så blef han också ensam hemma hos far och mor. Farmor hade längtat efter att få en flicka, ty den trodde hon nu ändtligen att hon skulle få behålla; men farfar hade alltid sagt på sitt tämligen råa och häftiga sätt: »Kom inte stickande med en flickunge, det säger jag dig, Karin! Det är nog med ett kjoltyg i huset!»

När nu min far föddes, så grät farmor i tysthet många bittra tårar öfver att han inte i stället blef flicka; ty hon visste nog, att en sådan skulle varit välkommen äfven för den kärfve fadern, hur mycket han än skullehafva brummat vid första underrättelsen. Ty det var det märkvärdiga med farmor min, att så vek och öm hon än var, så hade det händt ett par gånger, att hon visat både mera kraft och sinnesnärvaro än farfar själf, och ville hon någon gång visa, att hon också hade något att säga i huset, så plägade farfar moltiga af pur förvåning, stoppa sin stora pipa, tända på den, gå sin väg och låtsa om ingenting, utan låta fem vara jämnt. Från det ögonblick, då den tredje sonen lämnat hemmet, tycktes också en märkvärdig förändring föregå med den myndige kronofogden. Farmor kunde ibland öfverraska honom med att låta min far sitta och rida ranka öfver hans knä, något som aldrig händt med de äldre barnen. Första gången hon kom på farfar med det, såg han litet flat ut, men sade slutligen kärft: »Får väl roa pysen med något, eftersom han är ensam nu. De andra voro alltid två, de.» När det led åt den tiden, att far min skulle i skolan, så sade farfar en vacker dag till sin förvånade hustru: »Du minns ju häradshöfding Malm, som det gick på tok för härom året?»

»Ja, nog minns jag honom,» svarade farmor.

»Sonen hans ligger i Uppsala och svälter,» fortsatte farfar; »jag var ju fadder åt pojken och får väl därför hjälpa honom litet, kan jag tänka.»

»Ja, det var snällt af dig, min gubbe,» svarade farmor; »men på hvad sätt tänker du hjälpa honom?»

»Ja, hvad tycker du själf? Skicka honom litet pengar kanske.»

»Det hjälper bara för stunden.»

»Ja-ja, ä' så det. Hade därför tänkt på att ta honom hit, rakt åf.»

»Som skrifbiträde?»

»Ja visst ... och så ... och så» ... här tittade farfar ut genom fönstret, som om han haft något mycket viktigt att se på ute på gården, fastän bara tuppen stod där och tittade på sned på en kråka, som flög öfver; »och så kunde han ju läsa med pojken här, vet jag.»Farmor flög upp från stolen, satt i rörelse som af en fjäder; med glädjestrålande ansikte skyndade hon fram till sin man, lade båda sina händer på hans axlar och stammade med darrande röst:

»Är det ditt allvar, Samuel?»

»Ja, hvarför skulle det inte vara det? Får lof att hjälpa unge Malmen, vet jag!»

»Du tar honom inte ifrån mig? Han behöfver inte fara till Skara? Gud välsigne dig för det ... det ersätter mig de tre som jag saknar!»

»Hm, ska väl hålla mitt fadderlöfte, vet jag!» mumlade farfar i det han steg upp, klappade farmor på armen och gick ut.

Och på det sättet fick min far informator och behöfde inte då komma ur hemmet för att gå i skolan.

Den mellersta brodern, han, som var bruksbokhållare och snart skulle blifva inspektor, kom hem året efter och fick höra hur det nu var tillställdt. Ett bittert leende krusade hans läppar när han hälsade på sin far, och kärf som denne sade han endast:

»Jaså, tiderna förändras, ser jag. Förut fanns det inte rum för oss barn, nu finns det till och med plats för informator!»

»Hut, lymmel!» svarade farfar, och det var allt hvad de sade hvarandra efter åtta års skilsmässa.

Den äldre brodern hade kommit för att få faderns borgen för en förvaltareplats, som han skulle ta emot; men han fick resa igen med oförrättadt ärende, trots farmors alla böner.

»Går inte i borgen för mina söner!» svarade farfar envist. »Hjälp er själfva, så har jag fått göra!»

Och därvid blef det. Min fars bror reste igen dagen därpå. Det var endast på min mors enträgna böner, som han kunde förmås att stanna öfver natten; och när han tog afsked af farfar, sade han med en hård blick på min far, som stod och undrade hvarför han inte fått en enda vänlig smekning af sin bror:

»Lycka till med fars- och morsgrisen! Han kommer nog att göra er glädje!»»Sköt dig själf, du, och sopa rent för egen dörr,» svarade farfar, i det han vände sig bort från sonen och blåste röken ur sin pipa midt i ansiktet på farmor, som stod tårögd borta vid fönstret.

När brodern hade satt sig upp i vagnen och farit sin väg, gick min far fram till farfar, som stod kvar på samma plats, sändande väldiga rökmoln ur sin pipa, och sade helt barnsligt, i det han såg upp i hans stränga ansikte:

»Hör du, pappa! Är du inte pappa åt bror Erik också, som gick?»

»Jo visst! Hvarför frågar du det?»

»Därför att du var så elak emot honom och brukar vara så snäll emot mig.»

Farfar svarade ingenting, tog ett steg fram emot min far, höjde armen, som om han velat slå till honom, men hejdade sig, kastade en vredgad blick på farmor och gick ut, i det han slog igen dörren, så att fönsterrutorna skallrade.

Dagen därpå fick informatorn resa sin väg och min far skickades efter ett par dagar till skolan i Skara, där han första gången i sitt lif fick pröfva på hvad det ville säga, att vara ensam i världen.

*

3.

Om min historia tråkar ut er, så ber jag att ni måtte säga ifrån, och jag slutar strax,» sade Hult efter en liten paus till sina kamrater omkring bordet.

»Nej, visst inte, fortfar du!» svarade hans kamrat, teknologen; »det är alltid roligt att höra talas om gamla tider, när man dricker ett glas och drömmor om kommande. Men det får jag säga, att farfar din var en hjärtlös kanalje till gubbe.»»Ja, en riktig satgubbe!» interfolierade gradpasseraren.

»Han påminner mig så lifligt om en gammal apotekare i Askersund, som jag kom till som pojke,» inföll provisorn säfligt och långdraget som vanligt; »det var en barsker herre, ska ni tro. Jag minns särskildt första gången jag skalle breda häftplåster ...»

»Tyst nu med ditt hvita plåster, och låt oss höra fortsättning på historien!» sade Kron, som aldrig lät provisorn få berätta sina historier till slut.

Denne tömde i förargelsen ett glas till botten och Hult fortfor:

»Min farfar var hvarken hjärtlös eller någon kanalje ... han var helt enkelt af det forntida mannaslaget, de där, som inte tålde något klemande med känslor och som aldrig ville visa att de hade någon svag sida eller sårbar punkt. Han hade själf blifvit på det sättet uppfostrad af sin far, och förstod inte något annat. Den nya tidens sed att uppfostra med lämpor, och låta kärleken mellan far och barn vara den enda ledaren, den fattade man inte då. Och om också mycken sträfhet och hårdhet därur hade sin rot, så undvek man också mycken svaghet, och ofta lämnade den gamla tidens fäder vida mera självständighet och kraft i arf åt sina söner, än vi kanske en gång komma att göra åt våra. Min farfar gick ibland för långt i sin stränghet, men hade farmor fått råda ensam, så är det troligt, att sönerna blifvit mera bortklemade, än som varit nyttigt för deras vidare fortkomst i världen.

Emellertid höll den där sist omtalade stränheten på att kosta min farmor lifvet, ty hon sjuknade af sorg öfver sin yngste sons bortfärd från hemmet. Farfar sade enligt sin vana ingenting; men en dag, när doktorn hade förklarat, att det såg betänkligt ut med hustrun, spände han för sin gamla schäs, satte sig upp i den, utan att säga ett ord, och for direkt till Skara, tog utan vidare omständigheter far min med sig hem och släppte honom in i sjukrummet till modern, som efter den betan kom sig igen.När hon var utom all fara, fick gossen genast gifva sig af tillbaka till skolan, och sedan talades i huset icke mer om den saken.

Men att farmor kände sin man bättre än de öfriga och visste att skatta det goda, som låg gömdt under den hårda ytan, och som han alltid själf sökte att gömma ändå bättre, det visade sig kort därefter, då farfar gjorde en stor förlust på en vinglare, för hvilken han skrifvit på borgen flera gånger å rad, ty det var endast sina söner han nekade detta utaf princip, annars kunde han nog skrifva på mera än som var nyttigt. Han hade också i följd af sin tjänstebefattning en mängd med kommissioner och kom i beröring med mycket folk, så att det var inte alltid så lätt att komma fram med ett nej, när det gällde en affärsvän eller klient. Den ifrågavarande vinglaren var en sådan, och borgensförbindelserna gällde en större egendomshandel. Men att den tiden köpa egendomar, var inte detsamma som nu; då voro kommunikationerna tröga, handel och industri lågo i linda; det gick då inte att skoja med skog och skeppa ut rubb och stubb, som det sker i våra dagar. Med ett ord, vinglaren rymde sin väg, det blef cession efter honom, och farfar måste ut med bortåt femtiotusen riksdaler, hvilket var mer än han själf ägde. För att sedan rädda dem som hjälpt honom, måste han ropa in egendomen på konkursauktion, och den affären blef ännu sämre, än den andra. Allt detta trassel grämde honom djupt, ty han var lika gammaldags i sina åsikter om heder och rätt, som han var det i fråga om seder och bruk. Van att på dagen fullgöra sina förbindelser, sjuknade han af oro och nattvak, och den förr så starke och stränge mannen bröts på kort tid af all denna själsstrid, och när han efter några veckors sjukdom låg på sitt yttersta, var han vek och ömhjärtad som ett barn. Farmor visade nu att hon kunde vara starkare, än mången af de så kallade duktiga kvinnorna, som gräla och väsnas dagen i ända med man, barn, tjänare och omgifning; men när det gäller verkligt att taga uti, ofta nog sitta medhänderna i kors och inte veta hvad de skola göra. Utan att yttra en klagan, utan att unna sig den minsta hvila, satt hon vid sjukbädden natt och dag, och när min far kom hem för att ännu en gång i lifvet få se sina dagars upphof, tyckte han att modern såg lika svag och eländig ut, som den döende fadern, hvilken han knappt kunde känna igen mera. När gossen trädde fram till sängen, for ett skimmer af glädje öfver den döendes bleka och matta drag; med mödosam ansträngning lyfte han armen för att lägga sin hand på sonens hufvud, men den föll tillbaka på täcket, och när då min far gråtande lutade sig ned öfver den vissnade handen, smekte den hans kind på ett sätt, som gossen aldrig förr känt, och med ett sista ansträngande af sin kraft, drog farfar sonens hufvud intill sig och hviskade dessa ord i hans öra:

’Öfvergif aldrig din mor! Ersätt henne du, hvad hon förlorat i mig och dina bröder.’

Och detta löfte gaf min far under heta tårar, och inom en timme dog den stränge mannen i hustruns famn och med den yngste sonens hand sluten i sin, under det hans ögon tycktes irra omkring rummet, som sökte han sina tre äldre söner, hvilka hans stränga bud sändt ut i världen fjärran från hemmet.

När en och hvar hunnit få sitt, fanns ingenting kvar för de efterlefvande, utan nu gällde det för min far att infria sitt löfte. Ni skrattar säkert åt mig, när jag säger er, att trettonåringen gjorde detta till fullo, och gjorde det som en man. Att börja med, kunde han naturligtvis ingenting bidraga till sin mors lilla hushåll; men så mycket gjorde han dock, att hans skolgång ingenting kostade och att han själf höll sig kläder, och detta åstadkom han genom att själf undervisa dem som voro yngre än han. Min farmor flyttade under tiden till ett litet torp i samma socken, där min fars kronofogdeboställe varit beläget, och en ringa pension hjälpte henne att undvika de värsta bekymren; för öfrigt spann hon och väfde åt socknens herrskaper och hade på det sättet sin nödtorftiga bärgning. Närmin far gått och läst sig fram, slutade han skolan och stannade hemma hos modern, och nu började han själf en liten skola för småfolket i trakten. Det gick klent i början, ty litet hvar tyckte att skolmästaren själf var inte mindre pojke än lärjungarna; men som allt godt talar bäst för sig själf, dröjde det inte länge förrän han fick förtroende och den lilla skolan tog fart. Min far hade från sin tidiga barndom haft mycken håg för trädgårdsskötsel och jordbruk, och det kom honom nu väl till pass. Torpet arrenderades på flera år i farmors namn och där började han

nu på lediga stunder att bryta upp den stenbundna jorden, skaffa dit bättre matjord från diken och kärrmarker, så och plantera af alla krafter, så att inom några år en liten vacker farm uppstod omkring den dåliga torpstugan. Allmogen i grannskapet såg med förvåning huru buskar och träd växte och frodades i »skolmästargossens» täppa, och hans små lärjungar förde med sig hem månget frö och mången planta, som sedan togo rot och slogo ut i deras egna små jordlappar bredvid stugväggen. Så växte med tiden både planteringarna och inkomsterna; skolan blef allt mer och mer besökt äfven från socknarna omkring, och midt i all denna enkla och landtliga trefnad satt gamla farmor som en stilla och god tomte, visserligen blek och tärd af en sorg, som aldrig fullt släcktes, men lycklig genom sin son, som aldrig lämnade henne, utan bokstafligen läste hennes minsta önskan i hennes ögon och bar henne på sina händer.

*

4.

När min far fyllt tjugutvå år, inträffade en händelse, utan hvilken jag bestämdt icke skulle suttit här vid glaset och berättat min gammaldags historia.»

»Han blef kär!» utropade gradpasseraren hastigt.»Må Gud välsigna honom för det, både för din skull och för det att litet kärlek alltid friskar upp en berättelse, när den börjar blifva litet enformig.»

»Tack för kritiken,» svarade berättaren skrattande; »men jag har ju sagt er, att om ni tycker det är tråkigt, så kan jag sluta när som helst.»

»Nej för tusan! nu just ska du fortfara,» fortsatte den förre; »du vet att militärer och kärlek äro som uppväxta barn tillsammans.»

»Men läska först strupen en smula!» bifogade Kron, som aldrig glömde de flytande gudsgåfvorna. »Skål för farfar din; det var en hedersgubbe på sitt vis!»

»Hans skål!» ljöd det kring laget.

»Ja, som vännen Hjelmsten sagt,» fortfor Hult efter en paus, hvarunder glasen tömdes; »min far blef kär. Men det var ingen romantisk, äfventyrlig kärlek, en sådan där, som kan göra effekt i en roman eller novell; utan en stilla, lugn och djup känsla, som nog kan fylla ett människohjärta, men icke en boksida eller ett kapitel. Bland min fars första lärjungar fanns en tioårig flicka, dotter till kyrkovaktaren i socknen; fattig, glad och vacker som en dag, och när hon slutat skolan och gått och läst, hade hon vuxit upp till en af de vänaste och bästa flickorna i hela trakten. Fadern, som tillika var sockenskräddare, stod sig rätt godt, och som han var änkling, behöfde han någon som såg om sitt lilla hushåll och ville därför inte låta dottern komma ut och tjäna andra. Elin var således hemma och var gubbens allt i alla; ända sedan skoltiden hade hon också varit farmors synnerliga favorit, och när hon hade någon ledig stund kom hon öfver till det lilla torpet och hjälpte till med att pyssla om den gamla och att bereda den flitige skolmästaren en och annan liten öfverraskning, med en maträtt eller ett kaffebord ute i gröngräset, något som alltid innerligt fröjdade hans gamla mor, ehuruväl det egentligen var gjordt för att fröjda honom.

Elin betraktade alltid min far med en blandning af vördnad och förtrolighet jämte en god tillsats afnyfikenhet. Man tyckte sig nästan kunna läsa i hennes stora, blåa ögon att hon ibland undrade på, om inte den unge skolmästaren skulle kunna vara lärd nog att upptäcka hvad hela den öfriga olärda världen mycket väl kunde se, att hon var socknens vackraste och bästa flicka, som väl kunde uppväga en skolbok eller en utanläxa. Hon kunde väl inte göra rätt klart för sig, hvarför hon ville att han just skulle se att hon var vacker, men det retade henne många gånger att han tycktes vara så stockblind för hennes företräden. Men bredvid denna, för en ung flicka ganska naturliga känsla, fanns en annan, som inte hvar flicka skolat kunna hysa, nämligen aktningen för hans kunskaper och medkänslan för hans värde som son. Elin hade aldrig egentligen sett andra än allmogens söner, hos hvilka kärleken till föräldrarna just inte är den starkast förhärskande känslan, isynnerhet sedan de gamla satt

sig på undantag och öfverlåtit gård och grund åt de unga. Öfverallt i de burgna bondhemmen hörde hon sons eller dotters klagan öfver gammelfar eller gammelmor, som aldrig hade vett att lägga sig och dö, så att det kunde blifva slut med att afstå från de måttliga fördelar, dem de gamla förbehållit sig till döddagar; och ofta jämförde hon de snäsor och det gnat, hvarmed en sådan gammal far eller mor möttes af sina närmaste, med det sätt, hvarpå min gamla farmor behandlades af min far. Allt hvad som lyckades och gick väl i huset, det gjorde han till hennes förtjänst, allt som gick illa eller galet, sade han vara sitt eget fel. Aldrig gjorde han det största eller minsta utan att fråga henne till råds, aldrig glömde han att gifva henne den för modershjärtat så ljufva tillfredsställelsen att få vara mor ännu sedan sonen vuxit upp. Men så gick han också så helt och hållet upp i denna känsla och i sitt mödosamma kall, att han tycktes hafva blifvit gammal i förtid.

Så som min far själf plägade beskrifva sig vid den tiden, var han en tämligen lång, lillgammal, inte särdeles vacker och mycket tafatt och blyg skolmästarenaturom ett par och tjugu år, som såg ut att vara minst lika långt inne på trettiotalet. Tyst och fåordig ibland andra, var han egentligen aldrig gladare, än när han fått leda ut sin gamla mor i den lilla trädgården, där skuggan allt mera växte till på samma gång som träden, sätta henne där i en liten grässoffa, som han själf gjort i ordning, och sedan börja rensa, så eller gräfva i sina blomstersängar eller sina köksträdgårdsland. Då höjde sig de hopdragna ögonbrynen, det blef solsken öfver det allvarliga ansiktet och tjugutvååringen tittade fram med ett stilla småleende bakom trettioåringens antagna mask. Då pratade han gladt och ledigt, än med gumman, än med sina buskar och blommor, än med små tättingar och starar, som beskäftigt hjälpte honom med att hålla sina älsklingar fria från insekter och maskar. Då var han, med ett ord, den naturliga människan, men då såg honom för det mesta ingen annan än modern.

En sådan kvällsstund var det — min far talade ofta därom med oss pojkar sedan vi blifvit stora, ty han tyckte om att behandla oss som yngre vänner, inte som söner endast — som den vackra Elin kom öfver till torpet på en af sina vanliga små »tittar», som hon kallade det. Hon hälsade gladt och vänligt som vanligt på farmor, åt hvilken hon plockat med sig en liten skäppa mogna smultron, sedan hälsade hon lika vänligt, men mera tvunget på min far, som låg på knä i en af de smala gångarna och rensade en rödbetssäng, där en massa små nässlor hade stuckit upp emellan plantorna. Sedan gumman och hon småpratat hit och dit, sade farmor helt oväntadt, i det hon reste på sig: »Du kunde gärna hjälpa Arvid till rätta litet med ogräset, medan jag går in och skummar litet grädde till smultronen, Elin lilla!»

»Ja, gärna, kära moster,» svarade Elin som man brukar på landet, där moster användes i stället för det utländska ’tante’, »om skolmästaren vill hafva någon hjälp utaf mig.»»Hvarför inte? Du är lätt på hand, Elin, och kan gärna få hjälpa mig om du vill.»

»Ja, hjälp honom du, barn! det kan nog behöfvas,» sade farmor med en egendomlig, på en gång glad och fuktig blick på sonen och den unga flickan — och därpå gick hon långsamt in i stugan och såg sig om på tröskeln med en ännu gladare blick än förut.

Och på det sattet hände det sig, att min far om några ögonblick befann sig på knä i en trädgårdsgång midt emot en ung, vacker flicka, som låg på knä liksom han, och inte längre ifrån honom, än att deras händer ibland snuddade vid hvarandra, när de kappades om att plocka upp ett ogrässtrå ifrån sängen.

Samtalet var i början just inte mycket lifligt, men slutligen tog det upp sig så där tämligen. Min far undervisade Elin om ogräsens namn och natur, och hon å sin sida talade om sin far och deras lilla hushåll där hemma. Men bäst som det var, så uppgaf hon ett litet rop, hon hade bränt sig på en större nässla, som innästlat sig bland rödbetorna, och i det hon halft småleende, halft gråtande sträckte fram sina små runda fingrar åt min far, ropade hon hastigt:

»Blås på dem! Aj, den stygga nässlan, hvad det svider efter den!»

Och min far tog fatt i den lilla handen och började blåsa af alla krafter. Men det sved lika mycket ändå, och då visste han i sin enfald inte bättre än att föra den lilla händen till sina läppar och andas på den för att lindra svedan. Men — sådan är kärleken — innan han visste ordet af, hade andningen förbytts i en kyss på handen, och när

farmor efter en god stund kom ut, så låg samtalet alldeles nere och af kyssen på handen hade i stället blifvit en kyss på Elins rosiga läppar, och det till på köpet en kyss, som aldrig tycktes vilja taga slut. De unga tu hade funnit hvarandra, skolmästartvånget hade tagit till flykten, och min far var lika ung och tokig, som någon tjugutvååring i världen. Han tycktes aldrig vilja släppa lilla Elin ur sin famn, och när farmor med glädjestrålande blickarnedkallade Guds välsignelse öfver de unga, rusade han upp som en femtonåring, slöt gumman i sina armar, sprang från henne till Elin och så till modern igen, i det han ropade så det hördes vidt omkring den lilla gården:

’O min Gud! min Gud! hvad jag har varit blind!’

*

5.

Och nu blef den lilla gården, som han själf odlat och ordnat, ett sannskyldigt paradis för min far. Ett år därefter hemförde han den vackra Elin som sin hustru, och farmor måste, trots alla sina bemödanden att få komma till en gammal släktinge i närmaste stad, likväl bo kvar på torpet, där nu en liten tillbyggnad gaf tillräcklig plats åt de båda unga och deras stilla lycka.

Det var en lång och envis, men i all sin envishet uteslutande kärleksfull strid emellan mor och son om, huruvida den gamla skulle stanna kvar i huset eller ej. Själf ville hon det nog gärna; men det sade hon aldrig. Tvärtom sökte hon öfvertyga min far om det orätta i att behålla sin mor i hemmet, när man ditförde en ung hustru, och att ingen äktenskapslycka kunde bära ett sådant påhäng utan att antingen ge töjden eller brista i tu.

»Det må vara sant när det gäller andra mödrar, men inte när det är fråga om dig!» svarade då min far; »du är inte en sådan mor, som förstör dina barns lycka.»

»Det gör ingen mor med afsikt,» svarade farmor, i det hon smekte hans kind, som hon ännu fann lika mjuk och fin som när han var gosse, fast skägget började växa på den och blifva sträft; »men ofta nog går det så ändå! De gamla tänka och se olika med de unga, och jag skulle bara blifva er till besvär.»»Om du säger ett enda ord till i sådan anda, så gifter jag mig aldrig!» sade då min far och försökte att se ond ut.

»Ah, det sörjer nog Elin för, att du inte kan sätta den hotelsen i verket. Hör mig, Arvid! låt mig flytta till kusin Malla; jag vill inte att du en dag skall ångra dig öfver att du behöll din mor i huset.»

»Tänker du då blifva så elak och svår hädanefter?»

»Nej, men lika barn leka bäst! Du får lof att tänka på Elin och så på de små, som väl skola komma.»

»Om jag också får stugan full, så nog blir det ändå alltid en vrå öfver för farmor. Och hvem skall pyssla om dem och lära dem abc, om inte du!»

»Det skall deras mor, Arvid! Ser du nu hur lätt du glömmer hennes rättigheter, för att värna om mina?' Mannen skall öfvergifva fader och moder, heter det! Låt mig fara.»

»Nej, mamma! Jag bryter aldrig mitt löfte ... Jag gaf det åt en döende far och det måste vara heligt för dig som för mig. Du stannar hos oss, och aldrig skall du med en blick, ett ord, en halfdragen anda påminnas om att du är oss annat än en glädje. Elin vill som jag, tänker som jag; vi hafva länge sedan uppgjort den saken oss emellan och du måste stanna, om du vill eller inte.»

Och därvid blef det. Farmor stannade kvar och under de tio år hon lefde efter den dagen behöfde hon aldrig ett ögonblick ångra, att hon gaf efter. Mera vördad, mera afhållen har säkert ingen gammal moder varit af barn och barnbarn, än hon var. Hon var hemmets goda ängel och hjälp, och huru full än stugan blef, ty vi voro åtta syskon och år och barn kommo i sällskap till vår stuga, så behöfde hon aldrig märka, att hon var till öfverlopps eller besvär. Jag, som var den äldste, minns henne så väl, hur hon satt där så mild och stilla och vänlig vid

spinnrocken i sitt lilla rum och talte om sagor för oss barn, där vi andäktigt lyssnande sutto i krets omkring den gamla, medan min mor sydde och min far slöjdade eller läste i rummetbredvid; det var oförgätliga kvällar af hemfrid och glädje, som aldrig falla en ur minnet. Far och mor hade alltid ett uppmärksamt ord och ett vänligt stöd åt den gamla, och när sorgen kom som gäst och tre af de små syskonen bäddades ner i grafven, så var det farmor som tillslöt deras ögon och läste frid öfver dem med darrande röst, i det hon likväl hade tröst och resignation äfven för far och mor, som bittert begräto sina älsklingars bortgång. Hon var, med ett ord, medelpunkten i hemmet och den älskligaste uppenbarelse af ålderdomens majestät, som man kan tanka sig.

Min far, som ofta nog, när vi blefvo många, hade bekymmer för att mätta så många munnar, tog likväl emot bekymren som vänner och icke som fiender. »Den Gud har kär sänder han bekymmer,» brukade han säga — »det finns inte farligare fiender i lifvet, än ständig medgång och efterhängsen lycka.» Han blef mer än en gång erbjuden förmånliga platser på andra orter i landet, ty hans rykte som god lärare och kunnig trädgårdsidkare hade spridt sig vida omkring; men han ville aldrig taga emot något annat, ty då hade han ju tvungits att lämna sitt själf skapade hem. För hvarje nytt barn, som kom, arbetade han så mycket mera, och alltid såg man honom nöjd och glad. Så var det också med min mor; lika vacker och lika ung som den dagen, då min far kysste bort nässelbrännan från hennes hand, var hon ännu, fast hon var mor för åtta barn. Morfar hade dött ett par år efter sedan jag blef född och lämnat efter sig några hundra riksdaler och ett litet bo, som blef min mors själfständiga egendom — ty så ville min far — och på det sättet lefde vi visserligen i fattigdom, men aldrig i nöd. Och trots denna blygsamma lott har dock en vacker manbyggning uppstått i det gamla torpets ställe, och min far har kunnat gifva fyra pojkar en vårdad uppfostran, hvilket jag hoppas bevisas bäst af er ödmjuke berättare. Och hade min far velat, så kunde han nu vara föreståndare för länets landtbruksskola där nere iVästergötland, ty för en sådan plats har han kunskaper mer än nog, och Hushållningssällskapet har mer än en gång erbjudit honom den.

Så länge farmor lefde, ville han inte taga emot den, ty den gamla skulle inte få rubbas i sina vanor och sedan hon dog tyckte han att han var för gammal att börja med en ny verksamhet, och därför fick det blifva som det var. Ett år efter gamla farmors död: — hon satt en kväll efter vanligheten vid sin psalmbok inne i sitt lilla rum, sedan spånaden var slut, då boken föll ur hennes hand och hon med en lätt suck lutade hufvudet tillbaka mot karmen på den gamla länstolen, i hvilken hon alltid plägade sitta; — vi unga trodde att gumman hade somnat, då min far efter en stund kom in och till allas vår stora bestörtning och sorg märkte att hon slumrat in i den sista sömnen; — ett år efter hennes död, en söndagsmiddag, hade vi nyss kommit hem från kyrkan och skulle just sätta oss till bords, då en vagn körde in på den lilla gårdsplanen och stannade utanför förstugukvisten.

En vagn med två stora hästar för var i vår stilla landtliga ensamhet en stor händelse, hvarför också vi pojkar rusade till fönstret alla fyra för att se hvem som kunde komma så där. Vi trodde väl att det var minst kungen, eller åtminstone landshöfdingen eller generaln, och våra ögon stirrade oafvändt ut på vagnen, ur hvilken en herre reste sig upp och steg ned på trappan, medan en betjänt öppnade vagnsdörren.

Det var en mörklagd, mycket brunhylt herre med stort skägg, lång till växten och med en bredskyggig hatt omkring den höga och befallande pannan, under hvilken ett par stora och blixtrande ögon blickade fram. Hastigt och bullersamt steg han uppför trappstegen till förstugan, stannade ett ögonblick liksom tvekande utanför salsdörren, tog slutligen ett raskt tag i låset, vred upp det och steg hastigt in i rummet. Min far tittade upp från sin bok, min mor, som just kom in från köket med ett rykande köttfat, stannade som fastnaglad i dörren; bakom henne, hållande hennei klänningen, stod lilla syster Gertrud med fingrarna i munnen, och vid fönstret stodo vi pojkar öfver hvarandra som sannskyldiga bilder af den mest ohejdade förvåning. I detsamma upphof den främmande sin röst och sade med hörbar engelsk brytning, i det han kastade den bredskyggiga hatten på en stol vid dörren:

»Well! jag kommer lagom! dinnern är ju redan på bordet!»

»Hvem är ni, min herre?» frågade min far, förvånad öfver den främmandes obesvärade sätt, i det han steg upp och gick emot honom.

»Är du Arvid Hult?» frågade den främmande, i det han betraktade honom forskande från topp till tå.

»Ja,» svarade min far tvekande; »men jag förstår inte ... jag känner er inte ...»

»Nej, det är sant! Du känner mig inte, men det hindrar inte att jag känner dig ... Jag är Jakob Hult, din äldste bror, och nu kan du gärna komma och ta mig i famn!»

»Bror Jakob!» utropade min far i det han skyndade emot honom, »välkommen till den broder som aldrig har sett dig förr än nu!»

Och sedan min mor också fått sig en kraftig omfamning af den nykomnes långa armar, och vi pojkar blifvit hissade upp i taket till allas vår stora förtjusning, samt lilla syster, trots sitt förtviflade skrik och motstånd, blifvit kysst af den skäggige mannen, satte vi oss till bords; farbror Jakob lät betjänten ur vagnen taga in ett par buteljer fint vin och vi hade en middag så festlig och så glad, att maken till den aldrig förr ätits i vårt tarfliga hem.

*

6.

Efter middagen sutto vi nere i pappas syrenberså i trädgården, där mamma hade dukat kaffebordet. Åt oss barn hade farbror låtit betjänten bära in en tämligen stor kinesisk korg af egendomlig form, och i den hade vi fått full rätt att husera som vi ville. Denna rätt var så mycket mer välkommen, som det i korgen fanns allehanda rara saker, hvilka sannerligen inte växa på träd i Västergyllen. Vi ordentligt skreko af förtjusning öfver fikon, trekantiga brasilianska nötter, dadlar och pisangskifvor, inlagda i socker. Vår hänförelse nådde sin höjd när vi i korgens botten träffade på två väldiga kokosnötter, och vår far fick inte göra annat än förklara för oss hvad allting hette och hvar allting växte. När den första nyfikenheten ändtligen stillats, delade vår mor åt oss hvarsin rundliga hög af välfägnaden på ett särskildt bord; dock med en moderlig förklaring att akta tänderna och inte äta oss sjuka, _ och så började de äldre samtala om nytt och gammalt, medan vi barn läto den läckra maten tysta munnen. Jag, som var äldst, försummade dock inte att hafva öronen öppna, och jag kunde sällan taga ögonen från farbror Jakob, som satt där så vårdslöst tillbakalutad i stolen, och på amerikanskt vis hade kastat upp båda fotterna på en annan, utan att märka min mors bekymrade blickar på stolsöfverdraget — ty högtiden till prydnad hade de bästa förmaksstolarna blifvit utflyttade. Jag tyckte mig aldrig hafva sett ett manligare ansikte, men det låg något hårdt och bistert däröfver, som nästan gjorde mig rädd. De skarpa, genomträngande, mörka ögonen fäste sig oupphörligt än på min far, än på min mor, och det såg ut som om han velat se igenom dem, för att komma deras hemligaste tankar på spåren.

»Nå, käre Jakob,» sade slutligen min far, hvars klara och frimodiga blick utan tvekan mötte broderns forskande och dunkla; »berätta oss nu om ditt lif!Vårt vet du redan från middagsbordet, och hur lugnt och stilla det flutit fram, grumladt endast af mors död! Hvad det var synd att du inte kom förr, hon längtade så mycket att få se dig och de båda andra bröderna.»

»Jag kunde inte komma!» svarade farbror Jakob med sträf ton; »jag hade ett giltigt skäl: afståndet. Man hoppar inte så lätt öfver en sådan bäck som Atlanten! Mera underligt var det väl att Erik och Anton inte sågo till henne någon gång! Men jag förstår dem nog: vår far ville inte ha oss till några känslomesar, och vi äro ingenting annat än det gifna resultatet af hans sätt att uppfostra. Synd bara att det skulle gå ut öfver gumman mor, som nog var en snäll och bra gumma, fast jag minns henne så litet! Talte hon om oss, sade du?»

»Ofta och alltid med kärlek,» svarade min far vekt; »och hur hon väntade på bref, som aldrig kommo! Blott en enda gång underrättade farbror Erik henne i få och affärsmässiga ordalag om att han gift sig och flyttat upp till Norrland. Anton skref aldrig ... och du ...»

»Låt oss inte tala om det!» af bröt farbror Jakob sträft, i det han strök sig öfver ögonen med afvig hand, som om han velat stryka bort något minne eller någon länge slumrad barndomskänsla; »jag har minsann haft annat att göra än skrifva! Du ville ju höra något om mitt förflutna lif? Kan du också höra det? Skall inte du och din

fromma hustru rysa som spökrädda barn, om jag talar om ett lif som flugit fram likt en hvinande storm öfver piskande vågor och steniga ref. Öfverflöd i dag, svält i morgon, så guld igen, så att det runnit mellan fingrarna som vatten, och sedan på nytt elände så djupt, att själfva afgrunden inte kan bjuda på värre. Matros i dag, guldgräfvare i morgon, spelare dagen därpå, och så matros igen, och det om hvartannat. En vacker dag kapten på en kapare, befallande öfver ett femtiotal gula hundar, malayer och kineser, med knifven mellan tänderna och rof och mord till smånöjen på lediga stunder. Tänk dig ett vildtstormande haf och en sådan besättning i myteri, och jag och min styrman på skansen med en spak hvardera i handen, och så slag till höger och vänster, och spräckta skallar och forsande svart blod i floder på däcket! Och så skeppsbrott på en kust så ogästvänlig, att kannibalerna med djuriska tjut endast väntade på att stormen skulle slunga oss i land, för att få oss som stek under sina gnisslande tänder! Sedan på nytt uppe i smult vatten, och firad och rik som en nabob på kuster, tjusande och sköna som paradis! Gungande i hängmatta under rosiga träd, vaggad till sömn af slafvinnor så sköna, att den gamla världens kejsare skulle vilja ge alla sina kronor för att kunna köpa en kyss af en enda af dem! Se där bilder ur mitt lif, och tro mig, det är ett lif som icke gör en vek, icke föder några fromma och barnsliga tankar, isynnerhet när man gått ut ur fadershemmet med hjärtat fullt af bitterhet och hat! Ty jag hatade min far både för min egen och för min mors skull, som han tyranniserade. Jag hatade äfven henne, därför att hon inte vågade skydda sina barn! Jag minns ännu dunkelt från min barndom, att jag längtade efter kärlek, som en brännande törst längtar efter vatten, och de smekningar, dem min mor stal sig till att gifva mig då min far icke såg det, tillfredsställde mig icke. Så kastades jag ut på sjön, uppfostrades med hugg och slag, lärde mig af kamraterna att håna allt och skratta åt allt som var godt, fromt och ädelt, blef stark som en björn i armar och senor, men hård som en sten i hjärta och sinne. Där har du mitt lif, broder Arvid, och säg nu ärligt, om du inte ryser för den som du nyss kallade din bror!»

»Nej, jag ryser icke för dig,» sade min far i det han lade sina händer smekande på hans, »jag beklagar dig i stället. Men jag inser också att du inte kunde blifva annorlunda än du är. Och att du är bättre än du själf vill låta påskina, det bevisas bäst af ditt sätt att tala om ditt förflutna lif!»

»Ha ha ha! det tror du!» utbrast farbror Jakob med ett bittert skratt, i det han nu till min mors storaförskräckelse kastade upp benen på bordet; »hvem ansvarar dig för att jag inte förställer mig för din hustrus och barnens skull?»

»Din ton!» svarade min far lugnt; »den ljuger inte!»

»Det vet du så litet. Svägerskan ser på mig med förskrämda blickar, hon ser skarpare än du! Hon är rädd för att jag skall förstöra hennes pojkar med mina minnen från det förflutna!»

»Nej, visst inte,» svarade min mor med ett hastigt leende, »jag är bara rädd för mina kaffekoppar, jag!»

»Jaså! Ah, förlåt, kära svägerskan! Jag glömmer bort att jag inte är i Amerika!» sade farbror Jakob, i det han tog ner benen från bordet och lade dem tillbaka på stolen; »men så länge jag inte tar upp knifven och börjar tälja sönder bordskifvan, så får ni ingenting klaga öfver.»

»Herre min Gud, lefver man så i Amerika?» frågade min mor alldeles förfärad.

»Det är småsaker, som ingen frågar efter. Har man bara dollars på fickan, så kan man skära sönder så många bord man vill! Yankeen vet hvad dollarn duger till; men han vet också mycket annat, som är bättre än det. Ni skall inte se honom öfver axeln och högmodas, ni gamla världens barn, som gå i ledband efter edra vederbörande, ty han är bättre än ni och framtiden har han för sig och en hel världsdel till tummelplats — en världsdel, som ännu inte är till en åttondel bebodd!»

»Och ändå har han åtskilligt att lära af den gamla världen,» sade min far, lugnt som alltid.

»Och hvad skulle det vara?» frågade farbror Jakob med skärpa i ton och min.

»Aktning för människovärde, utan dollarn, och sann religiositet, inte sektkristendom,» svarade min far.

»Du pratar! Det finns båda delarna i Amerika, fast kanske inte på det viset som här. Också ämnar jag snart fara

tillbaka dit, sedan jag nu sett huru mina bröder hafva det; ty här skulle jag i alla fall inte trifvas. Här är för smått och för trångt och förkälkborgerligt allting. Säg mig, Arvid, har du lust att emigrera?»

»Jag,» utropade min far förvånad, »hur kan du fråga något sådant?»

»Kors! jag tycker,» svarade farbror Jakob, i det han litet föraktligt såg sig omkring och till slut fäste ögonen på den rödmålade byggningen med sitt spåntak, »jag tycker att det här väl inte kan vara så mycket att sakna.»

»Så tycker du,» återtog min far, i det han fattade sin hustrus hand och tryckte den i sina; »men för mig är detta allt: här dog min mor, här blef Elin min hustru, här föddes våra barn; här har jag själf satt ned hvart träd, hvar buske, hvart frö i den moderliga jorden — intet af dina paradis därute kan för mig uppväga den här lilla fläcken mager jord i en vrå af mitt gamla fädernesland, och jag hoppas att en dag få dö här lika förnöjd och lycklig som jag lefvat.»

»Snigel!» yttrade farbror Jakob med hånfull ton, i det han kastade det ena benet öfver det andra, och gungade bakut på stolen; »jag kunde just tro att du skulle tänka så. Bror Erik förberedde mig på att du var morsgrisen ibland oss, och det är ingen konst för dig att vara god, ty all den kärlek, vi andra skulle fått njuta, den fick du hel och odelad på din ensamma lott. Till och med gubben far, så sträng och orättvis mot oss, klemade bort dig, och nu kan jag gärna säga det rent ut, att jag alltid varit afundsjuk på dig i mitt hjärta.»

*

7.

Jag minns ännu som om det varit i går hvilken dyster förstämning som vid dessa ord från farbror Jakob lade sig öfver hela den lilla familjekretsen. Till och med vi barn kände oss osäkra till mods, som omnågon olycka hotat oss, och vi började tycka att sötsakerna smakade oss mindre väl, sedan deras gifvare talat så ovänligt till vår far.

Min mor, som alltid var villig att ställa till rätta allt som kommit i olag, började dock snart tala om annat, och den tryckande stämningen gick bort lika fort som den kommit. Hon frågade om min fars tvenne andra bröder och huru de hade det.

»De ha det alldeles utmärkt,» svarade farbror Jakob, i det han tände en stor, lång, krokig cigarr som var alldeles svart; »jag har nog tittat på dem också, skall ni tro! Bror Anton träffade jag i Odessa för två år sedan; han är förste landtmätare nere i Ryssland åt Svarta hafvet till, dit han för tio år sedan flyttade från Uraltrakten, där han först bodde. Han är änkling och mycket rik, har en grann grön och röd uniform och bröstet fullt med ordnar af alla slag. Han äter goda middagar och är trind som en tunna, dricker tre, fyra buteljer champagne hvar dag och dör väl en vacker kväll utaf blodslag efter någon större middag. Han har en son som är löjtnant i ryska armén och som spelar bort hela sitt arf innan han ännu fått det i händerna. Vacker pojke för resten, och kniper sig väl en dag någon furstinna som dricker konjak och hjälper honom att spela bort de penningar han får med henne. Bror Erik är medintressent i ett par stora sågverk uppe i Norrland, och har gift sig till förmögenhet med en änka, som är en gång till så gammal och tre gånger till så snål som han. Han kallas brukspatron och har två döttrar, som båda äro gifta med hvar sin kräfstinne stubbhuggare däruppe. De föra stort hus och lefva som hund och katt för resten.»

»Stackars mina bröder!» sade min far med en suck, »hvad jag gärna ville se och tala med dem ännu en gång i lifvet.»

»Då är du ensam om det begäret,» svarade farbror Jakob hårdt som alltid; »ty de vilja icke kännas vid dig. ’Skolmästaren borta i knallebygden’ vilja de inte räkna släkt med, åtminstone inte rike brukspatronen uppe iNorrland. Ryssen har glömt både dig och språk och land här hemma — han snörflar uffski och ruffski och toj och skoj, som om han aldrig gjort annat än luktat på hvitlök och surkål i all sin dar! Hade jag icke varit i Amerika, där man lär sig jämlikhet framför allt, så hade jag kanske också blifvit lika närsynt som de. Nu har jag i alla fall sett dig och sett att du har det godt, efter ditt begrepp, och så ger jag mig af igen och se’n tänker jag det

dröjer innan vi träffas.»

»Tänker du resa igen?» sporde min far förvånad och ledsen; »stannar du inte kvar hemma i Sverige?»

»Hvad skulle jag göra här? Gå och trängas med de andra nöten, som inte veta bättre? Nej tack, jag vill ha luft, utrymme, frihet; jag vill inte låta stänga in mig! Jag reser i afton igen!»

»Som du vill då,» sade min far, men tillade efter ett ögonblicks tystnad: »men vill du göra mig sällskap till kyrkogården, den är inte långt härifrån?»

»Hvad skulle jag där att göra?»

»Besöka vår mors, din mors graf.»

»Min mors graf? Nej, det vill jag inte ... jag vill inte tynga den med min närvaro. Gråta kan jag inte och hyckla vill jag inte. Det är bäst att det får vara.»

»Men du kan åtminstone gå in i hennes rum, där hon lefde de sista tio åren, och där hon dog. Vill du det?»

»Well! Hvarför inte.»

Och därpå steg han upp och följde min far, lämnande min mor och oss ensamma nere i bersån. Vi undrade mycket på, hvarför han inte ville gå till farmors graf, dit vi gingo hvarje söndag med friska blommor och kransar; men vår mor sade oss att det inte nyttjades så i Amerika, och att farbror Jakob nog sörjde farmor lika djupt för det.

»Men nog är farbror Jakob ändå en stygg människa, är han inte det, mamma?» frågade jag efter en stunds funderande på hvad jag hade hört.

»Nej, kära barn,» svarade min mor mildtförebrående, »nu gör du honom orätt; han är inte stygg, han är bara olycklig.»

»Olycklig, han, som har så mycket namnam!» ropade lilla syster, i det hon stoppade ett helt fikon i sin mun; »hvem är då lycklig, mamma?»

»Den som inte har så mycket namnam!» svarade min mor och tog den lilla i sitt knä, som om hon velat akta henne för något ondt.

Efter en god kvart kommo min far och farbror Jakob tillbaka. Min far såg upprörd ut, men farbror Jakob lika sträf och sluten som förut.

»Nå?» frågade min mor.

»Hvad menar svägerskan?» sade farbror Jakob; »jaså, hvad jag tyckte om rummet? Jag tycker att man skulle kväfvas där på tio minuter, mycket mera på tio år! Men det lider på tiden! Farväl med er!»

»Du vill således inte stanna?» frågade min far, i det han fattade hans hand.

»Nej, på inga villkor! Men kanske kommer jag igen, om jag lefver tills jag blir mycket gammal! Men hör på, vill du ge mig ett minne af er?»

»Ja, gärna!» svarade min far lifligt; »hvad vill du ha?»

»Pojken dar!» svarade Jakob kort, i det han pekade på mig.

Min far ryckte till och blef blek som ett lik. Sedan slog han armen om mitt hufvud, tryckte mig intill sig och sade med en röst, som darrade af sinnesrörelse:

»Jag släpper inte ut mina barn ur boet, förrän de vilja lämna det själfva.»

»Dumheter!» återtog farbror Jakob, »pojken skulle inte fara illa, det kan du lita på. Han skall få se sig omkring, få lära hvad han vill och om jag dör, så skall han inte sakna multum i sin ficka. Erfarenhet skall han få och lärdom och goda dagar, om du låter mig taga honom med.»

»Men hans hjärta?» frågade min mor.

»Bäst att af den sorten hafva så litet som möjligt,»svarade farbror Jakob; »jaså, ni vill inte? Nå, adjö med er då!»

Och därmed gick han at och satte sig genast upp i vagnen, som nyss blifvit förspänd och nu stod och väntade utanför. Vi följde efter, och inom ett ögonblick piskade kusken på sina hästar och det bar af som en blixt utåt landsvägen, medan den långa mörka gestalten, som satt vårdslöst tillbakalutad i vagnen, med en butter nick hälsade oss, där vi stodo som förstenade öfver det plötsliga afskedet.

När vi sedan kommo in till oss, föreföll det oss alla, som om en mörk sky gått öfver det stilla hemmet och som det nu klarnat igen, och sedan min mor torkat tårarna ur ögonen, sade hon sakta till min far:

»Det var ändå skada, att han inte fick någon småsak till minne härifrån.»

»Var lugn du, Elin,» sade min far med ett vemodigt löje; »han for inte utan. När han trodde att jag inte såg det där inne, så tog han gummans psalmbok och stoppade den i fickan.»

*

8.

»Ja, och nu är det nästan slut på min enfaldiga historia,» sade Hult efter en stund, i det han läppjade på sitt punschglas; »ty jag har inte mera att tillägga, än att vi aldrig mera sågo farbror Jakob och att min fars andra bröder aldrig läto höra af sig. Min far och min mor lefva, Gud ske lof, ännu, nöjda och glada på sin lilla egendom, jag och mina bröder äro ute i världen och sköta oss tämligen hyggligt, och lilla syster är sedan ett par månader förlofvad med en ung och rask landtbrukare i trakten af mina föräldrars lilla gård. Farbror Anton lär verkligen hafva dött af slag för ett par år se'n, och för farbror Erik hade det gåttutför genom de dåliga träkonjunkturerna, så att han dog som nådehjon hos en af sina mågar.»

»Nå, men hörde ni aldrig af amerikanaren sedan?» frågade den andre teknologen.

»Jo, fem år efter sedan han hälsat på oss så där hastigt, kom ett paket till min far med en mängd amerikanska frimärken på omslaget. När min far ref af papperet, på hvilket adressen stod, fanns där ett inre omslag, på hvilket det stod skrifvet med stora, raka bokstäfver: 'Till honom, som valde det bästa af allt'. När äfven det var borta, låg därinne farmors gamla psalmbok och ett kort bref med en växel på tusen dollars 'till uppfostran åt pojken, som jag inte fick ta med mig och som kan tacka Gud för att han blef hemma', stod det i brefvet. Han hade skrifvit det på ett sjukhus i San Francisco, då läkaren förklarat att han inte mera hade något hopp att komma upp igen, sedan han på ett spelhus fått ett revolverskott i sidan af en irländare, med hvilken han råkat i tvist.

»'Det är alltsammans, som jag inte hunnit spela upp', skref han vidare, 'och kan det hjälpa pojken fram i världen, så blir det ändå välsignelse med syndpenningarna'. På det sättet fick jag komma in på teknologiska institutet, och därför välsignar jag farbror Jakob, som var mera olycklig än han var stygg! Och nu har jag talat!»

»Och nu dricka vi ett glas för berättaren och för historien!» uppmanade Kron, i det han ringde med glaset mot buteljen.

»Nej, det kan vara detsamma!» svarade Hult leende, »vi dricka i stället för arbetet och uppoffringen, som äro det bästa af allt!»

*